

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

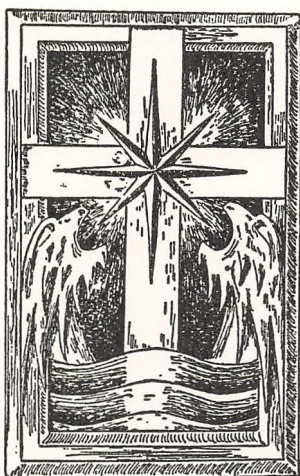
Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GRUNDTVIGS HØJSKOLE

FREDERIKSBORG
1968

Grundtvigs Højskole . Frederiksborg

Grundtvigs
Højskole
Frederiksborg

Udgivet af Elevforeningen

1968

Redigeret af
S. HAUGSTRUP JENSEN

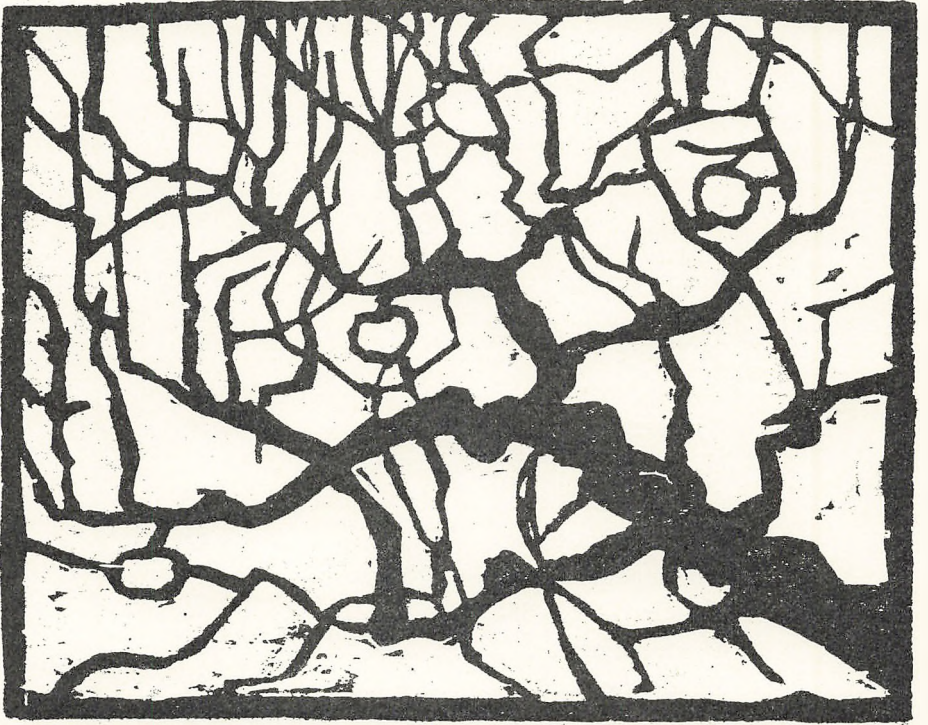
Udgivet af
ELEVFORENINGEN

Trykt i
Frederiksborg Amts Avis bogtrykkeri

Eftertryk uden kildeangivelse ikke tilladt

INDHOLD

Vincit veritas	7
Fra min pensionistkrog	16
En Udbytur	20
Dage i Kenya	26
Hjælper det?	36
Historien fra Paradisengene	42
Aftensol nok	48
Forenede Nationer	55
En »ungdomsoprører«s 100-årsdag	61
Skoleåret 1967–68	70
Elevforeningen	86
Meddelelser	88
Billederne	96

Emil Petersen: Nøgne grene. Træsnit.

Vincit Veritas

»Med lov skal land bygges« står der på prent i nogle middelalderlige lovbøger. Det betyder naturligvis, at det er nødvendigt for en stat at give love, at føre deres påbud og forbud ud i livet og at straffe dem, som bryder lovene. Alligevel hævder en af de gamle bøger, nemlig Jyske Lov, at »hvis hver mand fulgte sandhed og ret, behøvede man ingen anden lov i landet«; da var alle paragraffer overflødige. – På den måde indrømmes det altså i selve loven, at der kan komme konflikter mellem »sandhed og ret« på den ene side og landets samfundssystem og lovbestemmelser på den anden.

Fra Nordens historie véd vi, at ordninger etableret ovenfra ofte rammes hårdt, hvis de er i strid med »sandhed og ret«. Sådant fik vi unionsopløsningerne, der gjorde nationerne i Norden til selvstyrende folkesamfund. Sådant har også sprængninger af koloniordninger fundet sted i nyeste tid i Afrika og Asien. Et andet frigørelsesforsøg har en tid været i gang i Tjekkoslovakiet, og det er trods besættelsen ikke opgivet.

Vi kender selv dette bedst fra Sønderjylland. Her var den lovgivende, udøvende og dømmende magt tysk i 56 år. Danske børn måtte sidde i skolen og synge »Ich bin ein Preusse«. Men befolkningens retsbevidsthed var så stærk, at der kom en befrielsesdag.

Jeg har engang hørt én anvende det smukke udtryk »folkets lov« om denne vilje til »sandhed og ret«, der kan gå på tværs af magthavernes ordninger og påvirke samfundsudviklingen. Hvordan sandhed og ret så træder frem i de forskellige situationer beror på en række menneskelige forhold, der er fælles, bl. a. på landets historiske skæbne. Retsopfattelsen er, som det er blevet sagt, i høj grad en folkesag. Det er interessant at diskutere, hvad der er sandhedens og rettens egentlige grundvold. Men det er i hvert fald ikke mindst historien, som præger denne »folkets lov« og dens resultater.

I 1968 taler vi ikke om »folkets lov« eller om »kamp for sandhed og ret«. Vi kalder det udenomsparlamentarisk arbejde. Det fremtræder på mange forskellige måder – som protest mod vold, udsugning og ufrihed, som kritik af et lands etablerede magtapparat, af ledernes patriarkalske

tvang eller deres konformistiske systematiseringer, som en underkendelse af overleverede traditionelle retninger og matte partier, som et behov for fornyelse af demokratiet, et krav om ny liberal eller ny socialistisk debat eller måske som demonstrationer og provokationer for at holde vigtige spørgsmål i centrum af befolkningens opmærksomhed.

Den betydning, som de forskellige former for udenomsparlamentarisk virksomhed kan have, er der mange eksempler på.

Først et gammelt eksempel fra omkr. 1815, nemlig de gudeligt vakte østjyders kamp for retten til selv at råde for deres børns undervisning. De ville ikke sende deres børn i skole, fordi de vidste, at Balles rationalistiske katekismus, som børnene skulle bruge, førte falsk lære. Gdr. Hans Nielsen fra Korning blev sammen med fem andre mænd dømt til tugthus og fængsel på vand og brød for at beholde børnene hjemme. Da de kom ud igen, forandrede de ikke deres holdning. Så blev de idømt skolemulkter med yderste strenghed. De betalte, så længe de kunne. Men det var en fattig tid, og da de ikke havde flere penge, pantede myndighederne hos dem, bohave, sengeklæder, heste og køer, får og fjerkræ. Men da herredsfogeden lavede auktion i Korning over de udpantede dele, da holdt alle i landsbyen sammen, og der faldt – ifølge den gamle beretning – ikke et skillingsbud. Så måtte herredsfogeden have fat i nogle udenbys folk for at få gang i salget. Men statsmagten kunne jo ikke være interesseret i sådan at bringe folk til tiggerstaven. Derfor forsøgte man en ny fremgangsmåde. Man besluttede at tage børnene fra forældrene, for at de kunne nyde den lovbefalede undervisning. Men gårdmændene i Korning lod sig ikke bøje. De blev indkaldt til et møde med biskoppen og provsten, men dér stod de med tårer i øjnene og forsikrede, at de for deres samvittigheds skyld ikke kunne lade deres børn lære Balles katekismus. »Nej, aldrig i evighed!« Ville staten tage deres børn fra dem, ja, så magtede de ikke at hindre det. Så blev da brutaliteten sat i værk; man begyndte at fjerne børnene fra hjemmene. Da besluttede to af gårdmændene at rejse over og tale med kong Frederik. – En audiensdag indfandt de sig i kongens forværelse. De fik at vide, at de måtte vente, til det blev deres tur. De store kom først. Pludselig meddelte adjudanten, at kongen var blevet træt og ikke kunne modtage flere. De kunne nu være rejst hjem med uforrettet sag. Men jyden er som bekendt stærk og sej. Næste audiensdag var de der igen, og nu var de bedre kendt med forholdene. De anbragte sig tæt ved døren ind til

Demonstranter ved Johan Hus's statue i Prag

audienssalen. Det var deres mening, så snart døren blev åbnet, at trænge ind til kongen. Og det gjorde de. Frederik den Sjette tog meget unådigt imod dem. Men da han fik forklaret, hvem de var, og hvorfor de var kommet, blev han venlig over for dem. Han syntes godt om deres frimodige optræden. Og han blev helt betaget af den djærve og ligefremme måde, hvorpå de forklarede, hvad Luther havde lært dem om en konges ret og pligt over for sine undersåtter. De holdt sig til, at han ingen ret havde over deres samvittigheder. Deres gods og liv kunne han råde over, det bøjede de sig for; men de kunne ikke bøje sig, hvis de imod deres samvittighed skulle have deres børn tvunget til at lære de ny bøger, som de så tit havde bedt om at blive fri for.

Så stærkt et indtryk gjorde de to jævne mænd på kongen, at audiensen endte med, at han bevæget klappede dem på skulderen og sagde: »Børn, børn! Rejs I kun hjem og indret jer med jeres skole og bøger, som I vil og kan for jeres samvittighed«. – På dette enevældige frihedsord rejste »de gudeligt vakte« deres skoler rundt om i landet. Det var i vir-

keligheden de allerførste friskoler, selv om man endnu ikke brugte det navn.

Et nyere eksempel. Fra 1866–1901 måtte man i Danmark leve i et stærkt beskåret demokrati. Navnlig fra 1884 søgte regeringen at undertrykke al politisk opposition. Højre-ministeriet gik så vidt, at et politisk parti blev oprettet og sendt ud i landet for at holde øje med, hvad man foretog sig for at forny demokratiet. Da blev der store demonstrationer fra Venstres side, ofte med voldsanvendelse. Københavnske venstrefolk gik hujende ad Strøget, og i Østergade faldt højreavisens ruder klirrende ud på fortovet; senere sloges man med politiet på Amalienborg slotsplads under Christian den Niendes vinduer. Jyske venstremænd, der var til dyrskue i Vendsyssel, overfaldt og jøg Højres politisoldater ud af byen. For alle eventualiteters skyld begyndte man at bevæbne sig, lavede en illegal riffelbevægelse. Det var en periode fyldt med provokationer og anden ubehagelig, men højst nødvendig udenomsparlamentarisk indsats. Man kunne ikke trænge igennem med ord og argumenter. – Kampen stiltede af med et kompromis i 1892, og langt om længe – ni år efter – fulgte også fornyelsen af folkestyret. Befolkningens vilje til ret og rimelighed havde sejret.

De, der vender sig mod uretfærdige myndigheder, vinder dog ikke altid. Vi véd, at mange tyskere som de første blev indsat i de nazistiske magthaveres kz-lejre. Men også uden så grove midler kan en stat skaffe sig af med dem, der opponerer. Tænk på Robert Oppenheims skæbne for blot en snes år siden. Han – Amerikas fremragende atomfysiker – blev stillet for statens loyalitetsudvalg og siden for atomenergikommissionen. Resultatet blev, at man i enhver henseende erklærede ham for en god amerikansk borger. Men man udelukkede ham alligevel, fordi han ikke energisk nok ville medvirke ved fremstillingen af brintbomben. Han blev fjernet, fordi han havde en selvstændig mening om betimeligheden af det arbejde, staten havde sat ham og andre til. Oppenheimer følte, han svigtede »sandhed og ret«, hvis han udførte det arbejde. Ansvarsfølelsen over for menneskeheden fik ham til at vægre sig. Derved trak han det korteste strå, fordi myndighederne i USA ikke var interesseret i personlige opfattelser i forbindelse med den besluttede atomoprustning.

Desværre er vi for øjeblikket inde i en periode, hvor der i stigende grad sker en forskydning af tyngdepunktet fra folk til stat. Vores tilværelse præges stadig stærkere af statens indflydelse, mens folkelivets og per-

sonlighedens ret skydes i baggrunden. En af årsagerne hertil er spændingen mellem øst og vest, som i ikke ringe grad medfører, at mennesker og nationer betragtes og behandles blot som værktøj for statsmagterne. Vietnam og Tjekkoslovakiet er de nyeste eksempler. Desuden er vi inde i en tid, hvor den teknologiske udviklings minus-sider er begyndt at vise sig. De forskellige samfundsordninger har tendens til at blive upersonlige med det resultat, at den enkelte føler, han ikke mere har mulighed for at øve indflydelse. Og det er katastrofalt. Mennesker taber nemlig interessen for det, de ikke har mulighed for at påvirke. Mange bliver yderst passive. Men der kan også – som vi ser – opstå en helt ny aktivitet. Fornemmelsen af afmagt over for »maskineriet« har ført til, at man på arbejdspladserne, på universiteterne, i de politiske partier og faglige foreninger, alle vegne kræver medbestemmelse og fristes til udenomsparlamentariske metoder. Tidens demonstrationer, strejker, uroligheder på alle verdens kanter er meget ofte tegn på, at viljen til »sandhed og ret« endnu er levende mellem mennesker i landene både mod øst og vest.

Uroen var uden tvivl mindre, hvis de, der skal give udtryk for det, mennesker almindeligt anser for ret og rimelighed, tog vare på den side af deres opgave med større kraft, end det sker. Det drejer sig i første række om videnskaben, pressen og folkeoplysningen. De er med til at forme vore meninger og holdninger. Derfor skal de danne modvægt og gøre tydelig modstand, når samfundssystemer etablerer sig for fast og overskrider deres berettigede formål.

Først *videnskaben*. Vi véd, det er dens opgave at søge og repræsentere sandheden, også selv om denne ikke falder sammen med statsmagtens interesser. Videnskaben er et område, som de verdslige myndigheder ikke har blandet sig meget i. Kirkens ledere har ofte gjort det. Men det er faktisk først vore dages totalitære stater, som har gjort videnskaben til et interesseområde for statsmagten. Vi har hørt, at det især skal forekomme øst for jerntæppet. Men som med Oppenheimer sker det også i de vestlige lande. Det, der med rette giver videnskaben og dens aldrig afsluttede resultater så stor værdi, er alene, at her arbejder redelige og så vidt muligt uafhængige sandhedssøgere. Det er klart, at en første betingelse for, at der overhovedet opstår videnskab, er, at forskerne selv indser og føler deres egentlige forpligtelse: sandhedens erkendelse. En anden betingelse er den simple, at staten uden at kræve sig betalt giver videnskabsmændene de nødvendige praktiske og økonomiske mulighe-

der for at løse deres opgave i samfundet i dag, f. eks. også hvad angår konfliktforskning og u-landsstudium. Opfyldes blot de to betingelser, er videnskabsmændenes arbejde af uhyre betydning, et helt uundværligt salt i vores daglige tilværelse.

Det samme gælder *pressen*. Af den bør vi vente os meget. Den skal helst være et talerør for »sandhed og ret«. Derfor må den have frihed for at kunne opfylde sin mission. Men i dag er pressens frihed truet. Navnlig er den vel truet af sit eget tekniske apparat. En moderne avis er et så kostbart foretagende med så vældige udgifter, at den kan fristes til at gemme sit ansigt og blot fungere som underholdningsorgan. Selv nyhederne kan jo gøres til underholdning. Man har også peget på, at en avis kan blive så afhængig af store annoncører, at pressefriheden fordufter. Men værst er det selvsagt, hvis aviserne mister deres frihed ved statens indgriben. I grunden er det en ære for pressen, og det siger meget både om dens indflydelse og ansvar, at dens frihed næsten altid er noget af det første, som diktatorer og slige folk går løs på. Sådan var det i fjor i Grækenland, da militærjuntaen tilrev sig magten. Og i Tjekkoslovakiet, da Moskva forlangte genindført presse censur i august i år. Ja, pressen har ikke blot stor betydning og dermed et stort ansvar. Man kan roligt hævde, at en fri presse simpelthen er nødvendig, hvis en stat skal kunne virke demokratisk. Uden en sådan må myndighederne famle i blinde uden at vide, hvad der rører sig i folket.

Den frie presse udmærker sig ved personligt arbejdende og vurderende redaktører og journalister. Nu og da frygter man, at den politiske debat i dag lider under, at partiernes pressebureauer i for høj grad har erstattet den frit skrivende pressemand. Man finder sig let i, at dagbladene serverer de samme anekdoter, horoskoper og madopskrifter, de samme billeder af filmstjerner og skønhedsdronninger. Men trist er det, hvis de også får deres synspunkter leveret fra de etablerede korrespondancekontorer. Heldigvis er der mange hæderlige undtagelser. Vi kan minde svenskeren Torgny Segerstedt. Som redaktør af Göteborgs Handels- og Sjöfartstidning blev han et forbillede for enhver pressemand. Blot tre eksempler: Efter den 1. verdenskrig angreb han voldsomt Frankrigs hårdhændede gennemførelse af Versailles-traktaten. Da nazismen opstod i Tyskland, vendte han sig straks stærkt imod den. Og da Norge og Danmark blev besat i 1940, angreb han med kraft den officielle svenske politik. Måske var hans tanker ikke gennemførlige – det véd

Atom-protestmarch 1962

jeg ikke – men hans hele holdning var dog med til at forhindre nazistisk smitte i Sverige. Han gav »folkets lov«, svenskernes sans for frihed og ret, udtryk, så myndighederne kunne høre og forstå. For os var det dejligt at holde hans avis, indtil tyskerne forbød det. Og det var ikke mærkeligt, at den danske og norske modstandsbevægelse hyldede ham.

Også *folkeoplysningen* må sørge for, at »sandhed og ret« får fremgang i landet. Det gælder alt folkeoplysningsarbejde – fra aftenhøjskolernes små foredragsaftener ude på landet til den undervisning, der foregår i byernes største kommuneskoler. Al folkeoplysning må rumme elementer, som rækker videre end til arbejdet med kundskaber og færdigheder. Tænker vi på folkehøjskolen, er det ofte sagt, at den engang har haft stor betydning, nemlig da den gamle danske almue blev forvandlet til et oplyst folk i årene efter nederlaget i 1864. Og det er rigtigt. Blot må man ikke derfor tro, at løbet er kørt. Udviklingen fra almue til folk lader sig ikke arve; hvert slægtled skal igennem den. Ved en levende historieundervisning, ved en undervisning om samfundets spørgsmål, ved mødet med landets sang og litteratur, gennem en oplysning af men-

neskets virkelighed, så vidt dette lader sig gøre, skal de unge møde »folkets lov«, så den begynder at drage ånde i dem. Også i dag bør højskolens oplysningsarbejde ægge til selvtænkning, øge viljen til selvhjulpenhed, appellere til frihed og selvstyre, og den må samtidig gøre vågen over for fællesskabets problemer, den må bevæge os i retning af at tænke og handle ret imod næsten, hvor vi end møder ham – i vort eget land eller fjernere borte. Højskolens arbejde er totalt forfejlet og mislykket, hvis ikke viljen til »sandhed og ret« vokser, så den enkelte i givet fald selv finder sin rette plads i hverdagens modsætninger, sådan som det skete, f. eks. dengang vestjyderne afviste 1814-skolelovens påbud, så de fik deres egen skoleordning. Eller dengang folkestrejken opstod under besættelsen for 25 år siden og lidt senere – i oktober 43 – da befolkningen stillede sig solidarisk med jøderne. Eller som det skete, dengang demonstrationer for få år siden rejste sig med atomkampagnen i 1960 og langsomt – direkte og indirekte – tvang ny holdning og nye synspunkter på dansk udenrigspolitik frem blandt almindelige danskere som blandt tingfolk. Kartoteksagens lykkelige udgang kan også ses som resultat af en udenomsparlamentarisk indsats.

Men det er ikke tilstrækkeligt at pege på videnskab, presse og folkeoplysning. Under indtryk af de tjekiske begivenheder i år må vi også have *digterne* med. Det var i høj grad deres revolutionære holdning, som inspirerede til nedrivning af 20 års diktatur og til den demokratiske genrejsning, der udfoldene sig i Tjekkioslovakiet i første halvdel af 1968. Det var forfattere og videnskabsmænd, som førte an i omvæltningerne. Typisk nok var det en forfatter, som også er professor ved universitetet, der navnlig formulerede målsætningen for den forandring, som tog fart. Man søgte tilbage dels til demokratiet, dels til den position som brobygger mellem øst og vest, som Tjekkioslovakiet indtog under Thomas Masaryk, landets første præsident. Masaryk var ingen stor politiker, men han var en betydelig kulturel leder for sit folk. Da Tjekkioslovakiet blev til efter den første verdenskrig, gav han netop udtryk for den »folkets lov« om »sandhed og ret«, der kom til at præge den nye stat. At læse et citat fra Masaryk er som at genfinde de ord, vi fandt i »Jyske Lov«: »Vor revolution må være åndens genrejsning. Vi må påny søge sandheden, elske sandheden, forsvare sandheden som selve livet«. Søge sandheden – det var, hvad der igen var kommet i gang i dette land, indtil Sovjetrusland greb ind. Og det kan i det lange løb ikke standses.

Vincit Veritas

Sandheden må frem for at overvinde den stalinistiske fortid og alle dens misgerninger. Med sætningerne om sandheden gentog Thomas Masaryk sin landsmand Johan Hus' ord. »Vincit veritas« var Johan Hus' valgprog, da han 500 år tidligere startede den første revolution, som vi kender i Europa. »Vincit veritas« – sandheden vil sejre! Ja, et stort samvittighedsopgør har været i gang i Tjekkoslovakiet, og forfatterne, videnskabsmændene og også i høj grad journalisterne var og er igangsættere. Fra det herskende partis side blev det i sommer tilmed foreslået, at forfattere og journalister skulle have den opgave for fremtiden at underkaste den nye statsmagt – den demokratiske kommunisme – en løbende offentlig kritik og kontrol. At det var alvorligt ment, så vi den 26. juni, da tjekkoslovarerne ophævede censuren. I øjeblikket er udviklingen i landet blevet bremset af nogle statsmænd i nabostaterne, der selv er fanget i et stivnet samfundsapparat; de frygter for tilsvarende bevægelser i deres egne lande. Det ulmer allerede »udenomsparlamentarisk« omkring dem. At de har grebet til militære foranstaltninger afslører deres afmagt . . . Vincit veritas!

— — —

Men flere træk fra nutiden kunne tages frem. Enhver kan selv fortsætte. Lødige folkebevægelser er ikke forbeholdt det navnkundige 19. århundrede. »End på jorden er der folkevandring«, skriver Hostrup. Vi ser det alle vegne. Mellem fattige hvide, sorte og gule. I De Forenede Stater. Mellem negerne over for de hvide myndigheder i nogle af Afrikas egne. Mellem forfattere og intellektuelle i østlandene. Hos en del af den vågne ungdom i de vestlige demokratier . . .

Vi har ofte glædet os over, at Norden blev »de frie folkeviljers verdensdel«, som C. P. O. Christiansen udtrykte det. Hvad man andre steder slås for, har vi som en arv, værd at fastholde og navnlig at forny under en ny tids forhold. Begge dele lader sig gøre, selv under vanskelige vilkår, hvis blot »folkets lov« er i live . . . Men lad os bruge nutidssprog: Hvis der ikke eksisterer en levende udenomsparlamentarisk aktivitet i befolkningen, holdt i gang af videnskab, presse, folkeoplysning og forfattere, kommer vi til at affinde os med, at myndighederne og navnlig de store staters magthavere isoleres og gør sig gældende på stadig flere områder og bestemmer om alting og over os alle.

S. Haugstrup Jensen.

Set fra min pensionistkrog —

Man kunne som overskrift over det sidste års højskolehistorie passende skrive: »Til selvprøvelse«. Alt, hvad der har ligget mumlende og foruroligende under overfladen, står nu klart i dagens lys. Den klassiske – i betydningen »store, gamle« – højskoletid er forbi. Folkepræget er på relativt kort tid slået om: Fra et landbrugsland er vi blevet et industriland, og det medfører, at det ikke mere er bondehjemmet med dets arbejdsformer og samlivsformer, som er »folkets« naturlige livsformer, nu er de flestes liv bypræget. Højskolen var tænkt som en skole for hele folket, men »folket« var dengang bønder. Derfor blev højskolernes dagligliv en omsætning af bondegårdens med husbond for bordenden, forkarlen ved siden, madmoderen nederst, overskuende, at hver fik sit. Den gamle bondestue i forstørret format.

Hvad nu? Det er det frygteligt spændende i den tid, vi går ind i, om højskolen kan finde en form, der er lige så »sand« i forhold til tiden nu, som den gamle form var det for sin tid.

Jeg tror nu, at hver tid efterlader noget, som må blive stående til hjælp selv under meget ændrede forhold. Dertil hører fra den »klassiske højskole« L. Schrøders ord: Hvor elevens trang og lærerens evne mødes, der er højskolens opgave. Deri ligger, unævnt, at højskolen må være forskellig efter tid og sted. De nordiske højskoler var fra begyndelsen forskellige. Historie og udvikling i hvert land havde formet elevernes trang og havde kaldt de lærere frem, som havde evne til at tilfredsstille den. Fælles for de nordiske lande var elevernes trang til større viden, fordi de havde fået medansvar for landets styrelse. Men deri skjuler sig, om end ikke udtalt, så dog givet, at kundskaben i sig selv ikke er nok, men at der må udvikling, modenhed til for at man kan bruge kundskaben ret.

Formen var patriarkalsk ligesom i bondehjemmet. Læreren talte til eleverne. Men eleverne var ikke passive. Enhver højskolelærer véd, at et foredrag ikke bliver til alene ved en god forberedelse og tilrettelæggelse. Hvis eleverne ikke *kalder* noget frem hos læreren, hvis der ikke er en vekselvirkning, selv om eleverne ikke taler med, lykkes timen ikke. En vigtig del af lærerens evne er at kunne læse i ansigterne. Man

kan jo også høre, om eleverne er aktive. Høre det på stilheden eller mærke det på bølgerne i atmosfæren. En god lærer har jo en tråd ud til hver eneste elev. Er det romantik? Er det ikke selve lærerønnen?

Ved det gamle bondebord blev der snakket om bedriften. Eller *han* gav besked, og *de* lyttede. Men han så jo deres øjne, deres udtryk. »Bordenderne« på højskolerne har haft stor værdi. Dér opdagede man ofte under det frie samvær, hvor trangten lå. Det hørte til den gamle tid, at man var blufærdige. Derfor kunne man ofte ikke sige det i ord – men ansigterne ved bordenden kan ofte aflæses som – et brev, som muliggør samtale. Foredraget blev også hurtigt til dagens højdepunkt(er), men de fleste timer var samtale eller arbejdstimer.

Det gamle bondesamfund bestod af hjem. Derfor var det rigtigt, at højskolen i sin klassiske tid var et hjem. Dér er alle lige, selv om der er en husbond, der har hovedansvaret, og en forkarl, der deler ansvaret og kan gå i husbonds sted. Det giver tryghed.

Vor tids hjem – byhjemmet – véd vi for lidt om det? Eller har det endnu ikke fundet sin form, så vi kan lære deraf?

Selvprøvelsen må samle sig om dette: Hvordan kan vi finde ud af, hvad der dybest set er elevernes trang.

Den gamle højskole kæmpede for frihed – for »alt, hvad der stammer fra ånd«. Set fra min krog er det, som om alle nu råber på frihed *fra* det ene og det andet. Men trangten må i virkeligheden være en trang *til*. Og så siger man: Ja, det er den også. Vi vil skabe. Vi vil ikke dikteres, vi vil selv skabe. Ting, men også former. Også skoleformen. Skabe – det vil al sund ungdom. Det ville de første generationer af højskoleele-

Pip Christiansen

ver også. Først lyttede de – og så gik de hjem og byggede landbrugsskoler og andelsvæsen og hvad der på den tid var brug for. Det moderne krav om at skabe er først blevet besvaret med alle hobbyfagene, som sandelig er udmærkede. De er en naturlig reaktion mod vor tids teknik, der fratager de enkelte skaberglæden. Men der er jo grænser for, hvor mange keramikting, man kan få plads til, selv om de er nok så vellykkede, og arbejdet har virket udviklende og – befriende på amatørkunstneren. Men mon skabertrangen i længden kan tilfredsstilles med det? Hvor ligger de store opgaver for unge mennesker med kræfter, som kræver at bruges? Er det kun i u-landene? Er der ikke også masser af opgaver herhjemme, blot de kan få øje på dem – inspireres til at få øje på dem?

Fælles for generationerne er også ensomhedsfølelsen. Hører den ikke med til at være ung? Det nytter ikke mere at synge »over de høje fjelde«, når så mange unge hvert år er på ferie i udlandet. Meget få har ikke været over en grænse. Men kontaktbehovet er lige stærkt og mere udtalt *nu*. Man vil nu som før først sprænge sin snævre ramme, skabt af forældrenes arbejde og miljø – og blive sig selv. Men så vågner kontaktbehovet for alvor. Og der ligger højskolen – som en fantastisk mulighed for fællesskab tværs over alle de verdener, vort folk spænder over, ja endog med unge fra andre lande. Det har altid været højskolens opgave »at opdrage til personlig modenhed og selvstændig tænkning«, som også J. Dragsdal citerer. Det nås bedst gennem fælles arbejde. Dette bestod i gamle dage i at lytte sammen – og bearbejde det hørte sammen. De uendelige samtaler på elevværelserne var sandelig arbejde: den personlige tilegnelse, som man ikke kommer sovende til, hvor samtalen – nu vil man vel sige diskussionen – med kammeraterne er hjælpen, der ligger lige for hånden, – og denne tilegnelse står for mange som det egentlige udbytte af højskoletiden.

Og dernæst dette: Højskolens form kan ikke mere være den gamle hjemform, som naturligvis var patriarkalsk. Men – nu til selvprøvelse! – hvordan kan vi så give eleverne den tryghed, som er betingelsen for, at der er ro til at samle sig til arbejdet? Ro til at tage imod. For det vil de skam godt, det skal blot gøres på en ny måde. Mon man dog ikke kan finde frem til den form, som er rigtig for vor tid, ved altid at spejle efter, hvad *kærnen* er i tidens oprør, – for der er jo en lille kerne i enhver revolution, som man siden siger var nødvendig, – og denne kerne

er vel den egentlige, måske ubevidste trang, som må besvares. Skulle man ikke kunne finde en vej, der gør det til en evolution i stedet for et brud?

Højskolen har altid været et samliv mellem elever og lærere om varige værdier. Det giver glæde. Og derfor mindes de fleste elever deres højskoletid med glæde. Samlivsformerne er nok tidsbestemte. I mine unge år på Askov hørte jeg på, at et elevråd bad forstanderen om, at det måtte ophæves. Der var ingen mening i at have det. Tiden var altså endnu ikke kommet. Nu er der dem, som vil i den modsatte grøft. Men mon ikke de fleste ønsker den gyldne middelvej, det åbne, ansvarlige samarbejde, fordi det er det, som kan skabe tryghed.

Dengang var det en selvfølge, at hver højskole havde sit særlige præg. Man tog ikke »på højskole«, man tog på Frederiksborg eller Vallekilde. Bør det ikke blive ved at være sådan, at enhver højskole *har lov* at have sit særpræg? Og at det hører med til selvprøvelsen, at alle på skolen må være klar over dette særpræg og retter sig derefter – for at det kan blive et samvær til glæde. Så sandt det ikke alene gælder kundskaber, men udvikling og modenhed, må ingen lure på hinanden, men alle lytte til hinanden, lære af hinanden. Indenfor »et særpræg« kan der være store og berigende forskelligheder. Men tilliden må være der. Den blufærdige tid er omme. Nu går munden på lette hængsler. Det kræver endnu mere lytten hos læreren, endnu mere fornemmen bag det ubetænksomme ord. Selv om der ligger en bestemt »trang« i *tiden*, er eleverne så forskellige, at der må være forskellige tilbud, – ungdom vil ikke nøjes med neutralitet.

Der har været mange og hårde batailler indenfor højskolen gennem årene – lige fra Morten Pontoppidan i 80-erne kritiserede L. Schrøders historieundervisning, som han mente hindrede eleverne i at tænke selv. Der er nok modbeviser. Men hver strid har ført til den selvprøvelse, som er nødvendig i ethvert slægtled.

Nu er det et tidehvertv også i højskolen, derfor er diskussionen særlig hård. Lad os håbe, at den også bliver frugtbar.

Pip Christiansen.

En Udbytur

Det regner fint hernede i Sydsjælland i dag. Et tyndt blegblåt flor er trukket for det sommerlige landskab foran bilruden. Men jævnt grå er himlen ikke, så det klarer vel op i dagens løb. Og da vil løvmasserne igen blive helt overvældende og trænge på fra alle sider, fra tunge trækroner og buske ved husene og fra de tætte skovbryn langs vejen. Men der er også lyse, gule pletter i alt det grønne. Snart er det høst, og det er lidt vemodigt at tænke på, at nu har også dén sommer toppet. Så kort tid siden, og løvet var pinsenyt og skært. En måned før kunne man se lukt gennem rækken af nabohaver og følge påskeliljernes stjerner i den våde jord. – Det kommer vel igen altsammen. Men gælder det årets gang, går tanken lettest og sikrest baglæns, standser endelig ved vinteren sidste år, da de knagende stammer stod med sneen rygende om fødderne eller tavst hyllede i grå kapper, mens »hver en stjerne glimted mat«.

Nu er vi lige ved Udby. Et sving til, og der ligger landsbyen med huse og kirke og præstegård. Derude bag byen skærer hovedvejen sydpå mod Vordingborg. Men vi kommer inde fra landet. For få minutter siden kørte vi gennem Grumløse, hvor Malene Jensdotter var fra, den gamle svagelige pige, der var i huset hos Grundtvigs forældre og tog sig af børnene, så vidt kræfterne slog til. For den yngste dreng sang hun og fortalte på sit djærve sprog, så han senere taknemmeligt mindedes hende som sin læremester i dén kunst. Hun har ikke haft langt hjem, og større afstande har der vel ikke været i hendes tilværelse.

Bygerne viger. Præstegårdens lave, kalkede længer lyser derhenne. Lange udhuse er det, men skrøbelige, rejst på den bare jord. Det er et helt under, at vi har dem endnu. Langt vældigere er træerne i haven. De skygger over det hele. Kun omme foran stuehuset, der stadig er præstebolig, åbner sig en plæne så vid, at lyset rigtigt kan nå ned. Der kan husets børn ligge på ryggen og se skyerne sejle deroppe, sådan som Grundtvig fortæller, at han gjorde som lille, når han for et øjeblik lod bogen synke. Det var på den franske revolutions tid. Og her ser nok ud næsten som dengang.

Mange generationers præstebørn og andre børn har læst her og leget

mellem grenene i havens vildnis under »de vakre linde«. De rejste ud og kom hjem igen: til årets højtider og fester. Her var deres fortrolige miljø. Alt var til at kende igen, skønt træerne var vokset. Måske skulle man være blevet her. – Hvert gensyn havde i sig en smag af afsked. Også derfor var det dyrebart.

Hjemkomsten som et åndehul i livet! – Vor litteratur er rig på skildringer, der viser den sådan. Den hjemvendte var atter, hvor alting var, hvor det skulle være, hvor alting var på plads. Det ligner et skema. I de enkelte tilfælde var det bare mere kompliceret.

Hertil kom Grundtvig hjem. Ad Præstøvejen eller over Grumløse. Og man kommer her ikke så meget for at se stedet, hvor han blev født, som for at se, hvad han vendte hjem til.

Egentlig ligger Udby kirke højt. Men højere endnu er Grinnebakken til højre i kirkegårdens udkant. Der holdt man møde også i 1933, og Holger Begtrup talte. Men først går vi ind i kirken. – Gad dog vidst, hvilket nummer i rækken den er af de gudshuse, man i tidens løb har

besøgt! – Mange af dem var i hvert fald aneligere, det ser man straks. Hvælvningernes kalkmalerier er ikke af de sjældneste og altertavlen heller ikke. Den må være fra tiden kort efter reformationen. Da skulle man ikke have noget af billeder og farver og fest i Guds hus. I dens felter er sirligt prentet en bibeltekst: noget at tænke over og holde sig til. Ordets klippegrund at bygge på, om hus skal stå.

Naturligvis træder man sagte her som altid i en kirke. Den har jo rummet mere sorg og mere glæde end noget andet hus – og hørt spørgsmål, der ikke tog form og ikke havde lyd. Det alene synes man helliger huset. Og så vil man ikke forstyrre den unge mand, som sidder oppe på knæfaldet med bibelen i hånd. Hans bøjede hovede farves af lyset fra korvinduet.

Han burde sidde der. – I kender Carl Thomsens maleri. I mange år hang det i reproduktion på værelset »Østerlide«. Hvor har man i sine unge dage snakket meget under dét billede! En gang imellem faldt blikket på det brune tryk. Lad så billedet være sentimentalt og naivt og opdigtet, det blev alligevel et supplement til den store sorte tegning af den udslukte hvilende olding, som så ned på én under tunge bryn, når man sad ved maden i spisesalen. Han havde dog også været ung engang!

Maleren har tænkt på sommeren 1811. Grundtvig er lige vendt endelig hjem fra København for at blive i Udby som kapellan for faderen. Hans planer gik egentlig i en helt anden retning. Han kunne godt have tænkt sig at blive endnu nogen tid inde på Valkendorfs Kollegium. Der kunne man læse og skrive. Der var gode, inspirerende kammerater. – Og nu: her langt ud på landet. Men afgørelsen kom han ikke til selv at træffe. – En grå decemberdag, kort før jul, kom han hjem, fulgt af venen Sibbern. Der havde ikke været andet at gøre, for han var syg. De nåede hertil efter en besværlig rejse og en forstyrret nat på kroen oppe i Vindbyholt. Lettet så Sibbern Udby dukke frem af tågen, kirken og Grinnebakken. Og forældrene tog imod sønnen, der skulle være dem til hjælp og i stedet for selv var en sjælelig syg stakkel. Vi véd, hvordan det endte: han faldt til ro, især ved moderens omhu. Og en dag sidst i det gamle år kom papiret frem, hvorpå juledigtets første vers var skrevet inde i byen. Nu kunne han skrive det færdigt, et digt så fredfyldt, at det kan lede tanken hen på gamle, naive billeder, malet i enkle klare farver og med moderen og barnet på guldgrund. Men indramningen af de to er ikke en stald eller en grotte under sydens varme nattehimmel.

En Udbytur

Der var ingen kongetrone,
dér kun sad en fattig kone,
vugged barnet i sit skød.

I hans sang dækker billeder fra bibelen, som var ham kære, og fra hjemmets nære verden hinanden. Det kan man konstatere, men alligevel skal man være varsom med at uddrage regel af det. Harmonien er udsprunget af inderlighed, men en stor kunstner har givet den form.

Oppe på Grinnebakken er man næsten i højde med tårnets glamhuller. Set herfra virker kirken lille og tæt, og der er kun så kort til landsbyens huse, også til de yderste. De nærmeste ligger jo lige henede som i en klump. Farverne er hvidt og fra tagene lidt rødt i pletter under tætte grønne kroner. Dette er indbegrebet af nærhed. Og sådan mindedes Grundtvig det også siden. En efterårsdag gik han som ældre mand i Bakkehusets have og hørte Frederiksberg kirke ringe solen ned. Det var dengang ude på landet. Og med klokkeslagene dukkede minderne op fra fjerne barneår, da hans livsrytme blev givet af en landsbykirkes klokke. Enkelt og direkte rammer han stemningen i den lille by, »hvor det høres trindt, når barnet græder«. – Læser man versene højt, hører man forresten, hvordan den sidste urimede linie ligesom bliver stående i luften – som bedeslag.

Han er ikke for ingen ting præst og Grundtvig: erindringerne ordner sig pænt efter kirkeårets gang. Men han lader det fare. Og billederne, han nåede at tegne, bliver stående, først og fremmest det dejlige i linierne: »Mens som barn på landet jeg var hjemme, julemorgen var mit Himmerig.«

Salmen blev ikke en salme, men et personligt digt. Helt på egne vegne taler en »gråhærdet« mand, der ser tilbage og øjner hjemmet dér, og frem – mod »lysets hjem«.

Nu er det højsommer. Ud over landet ser man den grønne bakke Ambjerg, til højre for den frodige vide flader, og langt ude i det fjerne slår solen smut i en smal stribe Smålandshav. – Så vid en udsigt. Så har den, som derude nærmede sig landsbyen, da også tidligt kunnet tage pejling af, hvor han var, og se hjem.

Den unge mand inde på knæfaldet kom hjem ved pinsetid for at blive, så længe der var brug for ham. Det blev to år, så døde hans far. Vinteren var altså gået. Og nu havde han været i hovedstaden for at blive præsteviet. I et digt til Sibbern, som også havde forladt kollegiet, for-

tæller han om turen hjem til Udby denne gang, sidst i maj. Han nærmede sig landsbyen gennem skoven, og i udkanten af den standsede han. Han satte sig og tog Det nye Testamente frem. Bogen havde fulgt ham gennem årene, omend den ikke altid havde sagt ham noget. Nu slog han op et tilfældigt sted og læste.

Paulus sender et brev til en af de første menigheder, i Korinth i Grækenland. Han sender opmuntrende ord, for – slår han fast – døden har jo mistet sin brod. Derfor kan han skrive til dem: »Vær urokkelig i troen og tag jeres tårn i dét arbejde, Herren har givet jer at gøre, forvissede om, at dette arbejde ikke er spildt.«

Da rejste den unge mand sig for at gå det sidste stykke vej hjem til sit arbejde. Der var ikke langt. »Kirketårnet løftede sig deroppe ved Grinnebakken mellem asketoppe.« Nu var han først kommet hjem – og nu var han hjemme for at tage fat! – Sandsynligvis er dette altfor enkelt. Og jeg er helt glad for Thomsens fantasi-billede af præsten, grublende i kirken, senere ud på sommeren.

Præstegårdens store gårdsplads ligger lys og stille hen i middagsstunden. Det brede træ midt i gården kaster skygger op ad de hvide vægge og stråtaget. I længen derovre, som støder op til selve stuehuset, boede han de næste år, forberedte sine prædikener, læste og skrev. Stuerne er nu mindstuer og rummer nogle møbler og bøger og portrætter af Grundtvigs samtidige og venner. – Det største af rummene går i hele husets bredde og har vinduer mod gårdspladsen og haven. Alligevel er der ikke meget lyst i den lavloftede stue. Træerne farver solskinnet på vejen herind. – Men egentlig er her dejligt. Fredeligt og isoleret, synes man. Ikke en lyd høres ude fra byen, og vi er de eneste gæster. Hvad så dengang? Da har det virkelig været langt ude på landet. Og det betød dog noget for en mand, der ville have hele landet i tale. Netop med dette i erindring er det mærkeligt at tænke på, hvor intenst her er arbejdet og tænkt. På væggene hænger venner af den senere berømte mand. Og venner, de betyder fred og tryghed, hvor man så er. Og så kan man sagtens. – Ja. Nogle af dem skrev han til her ved pulten. Men meget af det, posten bragte med sig fra dette afsides sted, skaffede ham nu ellers uvenner på halsen.

Noget rigtigt museum har man åbenbart ikke villet indrette her. Siden husker man da også bedst selve de små stuer og tænker på andre ensomme rum, hvor store mænd boede. Trods mangelfulde kommunikations-

En Udbytur

midler var deres beboere med til at gribe ganske kraftigt ind i historiens forløb.

Og én ting til: bibelen, som ligger her, »foræret den 17. April 1807 af Fru Constance Leth«. – Han har brugt den flittigt, kan man se af indstregningerne. Smertefrit har det ikke været, om tanken da faldt på Egelykke.

Der går stærk trafik ad landevejen mellem København og øerne dernede og færger og udland. Afstandene betyder så lidt i dag. Kun et øjeblik ser man endnu Udby med kirken og huse og træer. Så melder sig nye indtryk – Præstø: hans mors grav. Nysø ved den blå fjord. Vindbyholt kro. Og larmen på strækningen mellem Køge og København. Let er det at komme frem nu, og let at vende hjem.

Men den lille Udbytur har mindet om gamle dages afstande, om dem, som målttes i mil – om dem, der var mellem sindets poler. De er vel forresten de samme nu, uændret de største.

Stjernen og stjernehimlen var de gamles billede på afstand og fjernhed. De vidste godt, det kun var et billede. Grundtvig gør selv opmærksom på, at det ikke rækker til, for:

Ser I til den himmel blå
med de gyldne stjerner på,
der den stjerne ej I finde.
Men den er dog vist derinde
over Jesu kongestol.

Emil Petersen.

Dage i Kenya

»Når man har været i et land i 14 dage, kan man skrive en bog; efter tre måneders forløb kan man skrive en artikel, og når man har været der et år, véd man ikke en snus om det hele!« – I dag har jeg været her i fire måneder, så nu må det vist være på høje tid, hvis der i det hele taget skal blive noget tilbage.

Jeg sidder på terrassen og skuer ud over vores private lille kongerige på 8500 m², klokken er 9, her er dejligt solskin, og det er ikke varmt endnu; det bliver det først ved tolvtiden – hvis det da i det hele taget bliver varmt. Nede i haven står julestjernebusken med hængende kviste; efter i mere end tre måneder at have glædet os med et hav af kæmpestore, flammerøde blomster er den nu endelig kørt træt. Langs husmuren står en hæk af margueritebuske i fuldt flor; blomsterne er de samme som hjemme, det er bare plantens størrelse, der er forskellig. Om vi da ikke er bange for at få slanger ind ad vinduerne? Næh, der er ingen her, om man da ellers skal tro erfarne folks udsagn. Derimod løber alt spildevand fra husets bagside om her til havesiden, der skrånér ned mod en lille bæk – hvorfor husets tidligere ejer med flid har arrangeret beplantning langs alle murene for at dække kloakken.

I øjeblikket er luft og lys som i eftersommeren hjemme – da jeg vågnede ved halvsyvtiden, var det oktober. Luften var grå, det var halvmørkt endnu, og de store træer udenfor vinduet, der for tiden er næsten nøgne, kun med enkelte partier af gule blade, fuldendte billedet. Midt på dagen bliver det højsommer, i hvert fald fra 12–16, og i aften trækker jeg nok igen i lange bukser og sweater, som dagen begyndte med. Vi nyder alle, at dagene igen er blevet varme. For det kan ikke nægtes: i de sidste tre måneder har klimaet her absolut ikke svaret til danskens drøm om Syden, tværtimod. Vi har siddet og småfrosset i Ækvators kolde skygge lige fra sankthans til sidst i august. Samtidig var vejret meget gråt; i mange dage i træk så vi ikke solen, det regnede ikke, det blæste ikke, træerne stod som støtter ude i haven. Til sidst havde man en fornemmelse af at leve på havets bund, og den glødende julestjernebusk måtte så være en eller anden farverig dybhavsvækst.

D a g e i K e n y a

Vore to skolebørn, Anders på 14 og Birgitte på 10, havde glædet sig overvældende meget til deres »vinterferie« i august måned, de skulle i svømmebassin *hver* dag, og der var ingen ende på, hvor megen iskold orange, der skulle drikkes på plænen af dem selv og deres kammerater. – I stedet havde vi bål i pejsen fra tidlig morgen, og de fik tiden til at gå med at læse, tegne og spille kort samt planlægge de ture, vi skulle på *væk* fra det kolde Nairobi – det sidste absolut det vigtigste. Inde på universitetet var der endnu koldere, og jeg glædede mig daglig over de par uldne kjoler og de to frakker, som var kommet med, stik imod erfarne venners råd. Nu blev de brugt – og det samme gjaldt tilsyneladende alle andre frakker i Nairobi. Selv de sariklædte inderdamer, der ellers fra tidlig morgen skrider gennem byens gader hyllet i silke og brokade, som kom de netop hjem fra et kongeligt aftenselskab – selv de opgav for en tid at fremvise det berømte stykke med bart mellem bluse og nederdel og gemte sig bag veste og langærmede, uldne trøjer; og de få halsstarrige iblandt dem, de få som ikke *ville* give køb over for kulden, ja, de så underligt stive ud i ansigterne, som om de i virkeligheden skjulte en blåfrossen næse inde bag den gyldne hud. I forretningerne brændte de røgelsespinde, det duftede dejligt, og varmede det end ikke alle de forfrosne kroppe, så tøede det dog sjælene op lige akkurat nok til, at de allernødvendigste indkøb kunne foretages. Både afrikanere, indere og europæere klagede sig over kulden, og alt syntes at gå lidt langsommere for sig end ellers, ikke bare herhjemme i huset og haven. Alle syntes mere eller mindre indstillede på at se tiden an, om ikke andre ville foretage de nødvendige skridt for at dette eller hint kunne ske. Det er nok en overdrivelse at sige, at »al kultur gik i stå« – men i hvert fald stod den i stampe.

Hvordan var det nu, plejede man egentlig ikke derhjemme at tro, at alt gik så langsomt i Afrika på grund af *varmen*?

En morgen midt i august drager vi afsted på en længe planlagt safari. Det er koldt og støvregner, og vi tager en masse tøj på, efterhånden ude af stand til at forestille os, at klimaet nogetsteds i Kenya skulle kunne være anderledes end her. Men humøret er højt, og inden længe sidder vi og skråler en til lejligheden forfattet udgave af »Fra Engeland til Skotland« – for vi er på vej til Mombasa for at bade i Det Indiske Ocean fra de palmekransede, hvide koralstrande, og undervejs skal vi en tur i Tsavo Nationalparken (ca. 20.000 km²).

Det første stykke går vejen, som er ganske ny og meget lidt trafikeret, gennem de store græssletter, som Karen Blixen har fortalt så levende om, at vi næsten syntes, vi kendte dem, da vi første gang så dem. Græs, græs, græs – og af og til et bælte af tjørnetræer, ikke ret høje, kun en meter eller halvanden, men med en form, som får én til at tro, at de er mindst 4–5 meter. Når girafferne går inde mellem dem og græsser eller nipper til kvistene, får de en ganske overnaturlig størrelse, de bliver fantastiske fabeldyr; og når deres halse bevæger sig op og ned mod horisonten, tror man et øjeblik, før tanken når fornuftens tærskel, at det må være kæmpekraner, ikke levende væsener. Det *er* giraffer. Og i flok, ude på sletten, får de deres rette proportioner tilbage, giraf bliver atter giraf.

Snart afløses sletterne af busk- og skovland, men af en art så fjernt fra alt, hvad vi har set før. Her i august er der ikke den mindste smule grønt, kilometer efter kilometer den samme ensformighed af mosgroede, bladløse træer og buske; kun af og til brydes den af nogle baobabtræer, kæmper blandt dværge strækker de armene besværgende mod himlen. Ude til siderne stiger røgsøjler højt til vejrs i den stille luft. Vi kører gennem et vigtigt trækulsområde; men hverken mennesker eller miler lader sig se, alt er som uddødt. – Indtil jernbanen kom omkring århundredskiftet, var dette buskland, nyika'en som i en bredde af omkring 150 km og en længde af omkring 450 km strækker sig langs kysten ned i Tanzania, nærmest uigennemtrængeligt, og man forstår godt, at høj-slettens stammer kunne fortsætte deres oldtidsliv forholdsvis uforstyrret, praktisk taget uden forbindelse med det travle liv og den blomstrende kultur, som prægede østkystens havnebyer.

Hvad ser vi nordboere for os, når vi lukker øjnene og tænker: Afrika? Ja, mon ikke mange af os i sindet har et billede af frodig vækst i fugtig, overvældende varme, tætte, mørke skove, hvor store dyr kommer frem i lysningerne i et stråleskær som i en åbenbaring, når solstrålerne trænger gennem det tætte bladehang. Selvfølgelig, der er også Sahara, som er noget ganske andet, og så naturligvis Nildalen og pyramiderne . . . Her på højsletterne under Ækvator er det hele anderledes. Her er hverken så romantisk eller eksotisk, som europæeren forestillede sig det – eller som han måske fremstiller det, når han kommer hjem igen, for ikke at skuffe sine forventningsfulde tilhørere. Bjergene er ikke grønne, de er røde og furede af kløfter. De løfter sig op fra sletterne, ikke i kæder og formationer, som vi er vant til det i Europa, men enkeltvis og umotive-

Dage i Kenya

Institut for voksenundervisning, Nairobi

ret, uden sammenhæng med det omliggende land eller med hverandre. Landskabet er barsk og øde. Midt på dagen, når der ingen skygger er, ser det ud, som var det fordømt – forladt ikke alene af Gud, men også af dyr og mennesker.

I nationalparken er der tilsyneladende lige så elefantomt, som der udenfor var mennesketomt. Der skulle ellers være 20.000 af dem, oplyser mine børn. Vi spejder og spejder, men hver gang er det et termitbo i stedet for. Til sidst udloves en shilling til den, som først får øje på én, men heller ikke det hjælper – kun stadig flere termitboer udpeges som mulige . . . ! Mens familiens ansvarlige medlemmer har travlt uden for hotellet med at holde mandtal over kufferter og øvrige pakkenellikker, høres høje frydeskrig inde fra hytten, hvor vi skal bo, og lidt efter kommer de to yngste dansende ud: En shilling til mig, hurra, hurra, elefant, elefant! De har selvfølgelig vundet begge to. Nede ved dammen står to elefanter og vasker sig på elefanter vis, bagefter dænger de sig grundigt

til med rød jord, og til sidst tager de livtag; en herlig tør og klinger lyd når op til os, når stødtand går mod stødtand. I nærheden står tre zebraer og drikker – fuldstændig ens; det ser ud som et optisk bedrag: én zebra $\times 3 \times 2!$

Stadig flere elefanter kommer til, glidende frem gennem landskabet lydløst og selvfølgelig og så røde, som var de just skudt op af jorden mellem de støvede buske. Dyr og landskab er ét på en mærkelig og uforklarlig måde. Man forstår ikke, hvordan disse kæmper har kunnet finde næring nok i det sparsomme græs og de forkrøblede buske, som ikke er i stand til at give dem læ hverken mod sol eller regn; men alligevel er de lige så naturlige og nødvendige for harmonien som højene og bjergene i baggrunden. Dyrene må nok i virkeligheden være skabt samtidig med dem og være evige som de; og det er bare os, der tror, at deres liv skal ligne vort, vi forlanger en årsagssammenhæng, et livsforløb med fødsel, vækst og død . . .

Senere, da vi er blevet trætte af at slås om familiens eneste kikkert, sidder vi på terrassen og spiser frokost. Maden er virkelig god, og retterne mange og afvekslende, men ingen af os lægger rigtig mærke til, at vi spiser mad, for alle sluger vi dyr – med øjnene; vi ser og ser, og ser og ser, og til sidst går hele familien hen og sover til middag med elefanter, elefanter bag øjenlågene.

Sidst på dagen, da vi kommer tilbage fra en tur til verdens klareste dam, hvor vi har fotograferet legende aber, dorske krokodiller, kæmpe-mæssige flodhestegab og hvad nu ellers europæere og amerikanere kommer til Afrika for at forevige på celluloidstrimler, ser vi lige foran os, højt over de lave bjerge, en mærkelig og bevægende skylinie: Kilimanjaro's profil mod aftenhimlen; lidt efter er den forsvundet. Men næste morgen klokken seks, da vi er blevet vækket med en kno på døren og lidt koppeklir for at vise, at nu er den tidlige morgente der altså, da sætter vi os hen til vinduet i halvmørket og venter; lidt efter tændes sneen på bjergets top, snart bliver den rødlig, og efterhånden dukker højder og bakkedrag frem af dæmringen – en ny dag bliver til.

Næsten hver morgen bliver jeg vækket ved sekstiden af stemmer ude i mørket, snakken, enkelte råb og en sjælden gang syngen. Det er afrikanere herudefra, mest mænd, som går forbi på vej til arbejde i Nairobi. Ved ottetiden ser jeg de fattige koner, som bor 5–6 km længere ude ad vores vej, komme forbi. De travler til byen på bare fødder, hver dag

klædt i de samme gamle tøjstykker og med de samme enorme byrder af brænde på ryggen, holdt oppe af et bredt bånd hen over det glatbarrede hovede. De fleste af dem synes at være midaldrende. De er senede og magre, og kun de vældige mængder af perleringe i de langt nedhængende, gennemhullede øreflipper fortæller, at de engang har været unge og runde og pyntesyge. Men nogle få af dem er yngre, og de bærer foruden brændebyrden på ryggen tillige et småbarn på hoften, hyllet ind i et knytteklæde, der er bundet op over skulderen eller rundt om brystet. Afrikanske mænd bærer ikke, og afrikanske småbørn går ikke – begge dele klares af konerne. Brændet bærer de ind til markedet 5 km herfra. Om eftermiddagen ser jeg dem på vej hjem, nogle slæbende det brænde, de ikke fik solgt.

Sådan ernærer altså nogle af konerne heromkring deres familie; andre, vel især dem, der er så heldige at have en mand med et lønnet arbejde inde i byen, passer deres jordstykke og børn. I visse af byens kvarterer supplerer mange af de dårligst stillede kvinder deres indkomst ved ulovlig fremstilling og forhandling af øl og brændevin. Af og til foretager politiet en razzia i sådan et distrikt, og et par dage efter kommer der i avisen en sejrssstolt kundgørelse af, hvor mange man anholdt for skatterestance og hjemmebrænding. Så får konerne fængselsstraf, en bøde kan de jo ikke betale, og man véd, at nu er så og så mange børn overladt til sig selv og til naboers barmhjertighed – som heldigvis er stor. En familie består i fattigkvartererne i alt for mange af hjemmene kun af en mor og hendes børn; fædrene eksisterer ikke, i hvert fald ikke som økonomisk eller moralsk støtte for familien, kun som gæster af og til.

For nogen tid siden var jeg med en bekendt, der er ansat på den sociale skole, på besøg i et af de velfærdscentre, som det nationale kirkeråd har oprettet i nogle af de fattigste områder; vi var derude for at drøfte mulighederne for oprettelsen af en skoleklasse for nogle af børnene fra bølgeblikshytterne. Den unge pige, som for nylig havde begyndt sit arbejde i distriktet efter vel overstået eksamen, var kun alt for glad for at få nogen at drøfte tingene med. For øjeblikket havde hun fire familier, hvor moderen var i fængsel for spiritusfremstilling, d.v.s. i alt 15 børn at tage vare på. De fleste af »familierne« passede sig selv, men ét af stederne var den kun en 5–6-årig til at tage sig af en baby, og det gik meget hurtigt ned ad bakke med den lille, syntes hun. Der er endnu ikke institutioner nok til at tage sig af den slags børn, socialhjælperen har

mange andre ting at varetage, og pengemidlerne er små. Hun måtte nøjes med at uddele mad til familierne hveranden dag og så ellers håbe på naboerne. Min bekendt, som er en resolut kvinde og ikke uden sans for den store gestus, instruerede sin tidligere elev om at tage barnet og gå ind og lægge det på skranken i det kontor på rådhuset, hvor man havde nægtet at hjælpe hende med at få barnet anbragt under betryggende forhold – for det henhørte ikke under dem!

Om det skete, véd jeg ikke – for det er let nok for en udlænding at sidde og planlægge den slags protestaktioner, men knap så let for en ung Kenya-pige at gennemføre dem. Hun ville ikke være populær på rådhuset i fremtiden, så meget er vist, og hun har også sin egen fremtidige stilling at tænke på, når hendes lærer snart forlader landet efter udløbet af sin kontrakt. – I det hele taget er det så nemt at se, hvordan tingene skal gøres, men kun i begyndelsen, så længe man endnu kun ser dem enkeltvis. For jo mere man ser, jo mere går det op for én, at det er meget svært, for ikke at sige umuligt, at anvise enkle og »nemme« løsninger. Udvikling er ikke bare så og så mange »projekter«, som kan afvikles med større og mindre udenlandsk støtte, udvikling er en proces, og det tager lang tid at få den i gang på alle fronter.

Ved en folketælling i Nairobi først i 60'erne viste det sig, at mere end 90 pct. af byens befolkning er tilflyttere. Alle vil til byen for at prøve lykken – og for alt for mange bliver det et skur i et yderkvarter og næsten konstant arbejdsløshed. (I virkeligheden må man undre sig over, at kriminaliteten ikke er højere.) Og for at føje spot til skade er enkelte af disse kvarterer ikke anerkendt af bystyret, d.v.s. at rent administrativt er de ikke til, skønt der bor mennesker i tusindvis, og det vil sige nul støtte til skoler og velfærdsarbejde. I velfærdscentret fik jeg blandt meget andet også at vide, at deres i forvejen meget begrænsede støtte fra bystyret var blevet skåret yderligere ned i år. Årsag: centret ligger på grænsen til et ikke-eksisterende distrikt, og når folk kom og bad om hjælp, havde man ikke først undersøgt, om de boede på den ene eller den anden side af den fatale skillelinie, men blot søgt at hjælpe, hvor hjælpes kunne. Dette var kommet bystyret for øre, og under mottoet: »ingen hjælp til ikke-eksisterende« var beløbet blevet skåret ned.

På parkeringspladsen foran supermarkedet, hvor »vi rige« køber ind, er der næsten altid et par tiggende smådreng og nogle store knægte, som vil sælge frugt. Jeg gi'r tit drengene en 10-cent, for de ser både søde

og sultne ud – ja, de er faktisk lige ved at kunne leve op til det billede af malerisk, sydlandsk fattigdom, som nordeuropæerne helt fra romantikkens dage har haft en svaghed for. Nogle af dem taler forbavsende godt engelsk, og de fortæller mig, at de er 14 år (skønt de ser ud som 9-årige), og at de nu går og venter på at finde et job. Mens vi snakker, kommer en af de unge frugtsælgere. Nej, jeg skal ikke have noget, nejtak for 10. gang i dag – både for ham og mig – men da han ser, at min taske står åben, føler han dog for en sikkerheds skyld efter på drengenes lommer, sådan lige i forbifarten. De havde ikke fået noget endnu, heldigvis – og de fik heller ikke noget den dag.

Den unge mand, som en tid har arbejdet i vores have, kom en dag og viste mig sit afgangsbevis fra skolen efter 6 års skolegang. Han havde klaret sig ganske godt, og han er også en rar fyr. Han fortæller mig, at han er nødt til at rejse til byen, fordi de ikke har ret megen jord derhjemme. Men den skolegang, som for bare 10 år siden kunne have givet ham ganske gode muligheder for en beskæftigelse i byen, den er i dag næsten uden værdi, for der kommer nu hvert år ca. 130.000 unge ud med de samme (begrænsede) kundskaber, og antallet af unge med realeksamen stiger også støt og stadigt. Desværre stiger erhvervsmulighederne ikke i takt med den øgede undervisning, og det betyder, at den skolegang, som forældre og ældre søskende har slidt og slæbt for at skaffe penge til, alligevel ikke bliver børnene nær den hjælp i kampen for tilværelsen, som alle i familien havde regnet med. – Politikerne rejser landet rundt og holder taler om, at folk skal blive ved jorden, også de unge, som har fuldført deres skolegang, for det er på landet, Kenyas fremtid ligger. Og i titusindvis søger folk til byen for at finde job, bliver skuffede og ræsonnerer, at så må regeringen sørge for at skaffe nogle flere lønnede stillinger.

Hvordan situationen i virkeligheden er, er det meget vanskeligt for en nytilkommen at få noget klart indtryk af – for svarene afhænger så alt for meget af den adspurgtes holdning over for den siddende regering, hans nationalitet, erhvervsgruppe etc. Problemerne kan synes uoverstigelige, ikke mindst på baggrund af den meget store befolkningstilvækst. I dag har landet 10 mill. indbyggere, og af dem er 45 pct. under 15 år. Befolkningstilvæksten udgør 2,9 pct. pr. år – mod Danmarks 0,8 pct. – og ændres denne faktor ikke, vil landet have 20 mill. indbyggere allerede om 25 år. I dag går omkring 60 pct. af børnene i skole.

Man kan ikke lade være at spørge, om der om 25 år vil være skoler til flere eller færre end 60 pct. af børnene.

I Europa var vi i forrige århundrede så heldige, at vi kunne afskibe en stor del af dette problem, befolkningsoverskuddet gik til Amerika – men for Kenya er der intet Amerika . . .

I løbet af en dag oplever man tre årstider, og kører man rundt i Nairobi, er der lige så mange verdener: den afrikanske, den indiske og den europæiske, hver med sit særpræg. Udviklingen går hurtigt. I den lille indiske butik med dens røgelsesduft, hvor man kan få utroligt mange ting og sager, blot de kan balanceres ned fra de himmelhøje hylder, og man ellers kan få støvet blæst af dem, lever tre generationer af familien tilsyneladende den største del af deres liv – kun børnene mangler, de sidder glatkæmmede og artige i skolen. Ved siden af ligger et moderne supermarked med musik til at blæse hjernen ud på kunderne, så de lader sig friste til at købe de højt skattede – og endnu højere beskattede – varer fra hjemlandet. Moskeen strækker sine kniplingsspir mod himlen, men langt højere når byggekranen på den 24 etagers kontorbygning, der er under opførelse i det moderne forretningskvarter, og hvor man ifølge annoncer og opslag kan leje sig et »prestige-kontor«. Om et par år vil bybilledet blive yderligere beriget med en 34 etagers skyskraber, hvis øverste etage bliver en roterende restaurant. I villakvartererne, som efterhånden bliver mere og mere blandede, idet europæere flytter ud, og flere og flere afrikanere og asiater flytter ind, er der blomstrende buske langs vejene, og de store rundkørsler er kunstfærdigt anlagte haver med klippepartier og træer, kaktusvækster og blomsterflor, rene skønhedsåbenbaringer; i andre områder af byen findes næsten ikke et træ, knap nok græs. Ude i landet er det det samme: frugtbar, veldyrkede områder med en driftig befolkning og høj produktion veksler med store, øde strækninger, ugæstmilde og næsten mennesketomme. Modsætningerne er så langt større, end vi er vant til, – mellem rig og fattig, højtuddannet og analfabet, ny og gammel livsform. Overalt møder man kontraster. Når man f. eks. noterer sig den store befolkningstilvækst, bør man samtidig tage med, at antallet af børn og unge under uddannelse er steget langt stærkere – det vil blive en generation, der har ansigtet vendt fremad, og som vil betragte forandring som en positiv og naturlig livsform, ikke som noget negativt, man kun nødtvungent lader sig skubbe eller trække med til.

Den sidste sommer, jeg var på Grundtvigs Højskole, havde vi en efter-

middag to foredragsholdere, der begge talte om u-landsproblemer. Den ene var dansk og fortalte om forholdene i det landdistrikt i Afrika, hvor hun havde virket. Den anden var afrikaner og fortalte og viste film fra sit hjemland. Med stolthed viste han de nye bygninger, der rejste sig i landets hovedstad, store fabrikker og administrationsbygninger, skoler og universitet, moderne og internationale at se til, uden noget spor af en beskæmmende fortid; de kunne ligge hvor som helst i verden – men de lå i hans land.

Det følte ret så nedslående at opleve reaktionen på de to foredrag. Alle var begejstrede over det danske, på en særlig måde havde beretningen talt til tilhørernes følelser. Reaktionen på afrikanerens var nærmest negative: når de allerede havde så flotte bygninger, faktisk flottere end vi havde dem i Danmark, kunne man strengt taget ikke se nogen grund til at hjælpe dem, de måtte nok kunne klare sig selv.

Der er ikke nogen tvivl om, at forståelsen for problemerne i udviklingslandene i dag er så langt større. Alle er vi vist klare over, at den tid er forbi, hvor man kunne synes, at det var tilstrækkeligt, om man som nation eller enkeltperson kunne være med til at løse de små, begrænsede problemer. De er der stadig, og når det gælder dem, er den direkte hjælp fortsat af meget stor betydning, som når elevforeningen f. eks. sender Willy Bonde hjælp til opbygning af et håndbibliotek for de unge i hans distrikt; det er både en økonomisk hjælp og en moralsk støtte, som de ellers ikke ville få. Men samtidig må vi også gøre os klart, at de store projekters tid først lige er begyndt. Den store og meget ujævne udvikling, som allerede er startet, må have både økonomisk og menneskelig støtte i mange år fremover; ikke blot for os, men også for vore børn og børnebørn vil u-landene være den store udfordring.

Meget kan se selvmodsigende ud, og ofte synes man, at ting burde være taget i en anden rækkefølge. På den anden side møder man så megen tro på sagen, så megen vilje til at prøve nye veje for snarest at nå et resultat – og dette gælder både afrikanerne selv og de tilkaldte udlændinge, hvad enten de nu arbejder inden for landbrugsoplysning, byplanlægning, undervisning eller den sociale sektor – at man ikke kan undgå at lade sig smitte af den.

Kenya er et udviklingsland, og sådan vil det være i mange, mange år endnu – men vi bør snarest se at ændre vores opfattelse, så vi lærer at omskrive »udviklingsland« til »land i udvikling«. *Agnete Bjerre.*

Hjælper det?

Da FN's levnedsmiddel- og landsbrugsorganisation FAO havde eksisteret i 20 år og man i den anledning gjorde status, var resultatet skuffende. Trods en strålende indsats på mange områder måtte det i al enkelthed konstateres, at man er ved at tabe kapløbet mellem levnedsmiddelproduktionen og befolkningstilvæksten. Der er i de fattige lande flere mennesker, der lever på eksistensminimum end tidligere. Og da man for få år siden her i Danmark udgav en bog med titlen »Bliver de rige rigere og de fattige fattigere?«, var svaret på dette spørgsmål kendt i forvejen. Bogen var nemlig en forkortet og populariseret udgave af den mere vanskeligt læselige »The Economic World Balance«, der udkom i 1960 som resultatet af en række danske økonomers og geografers undersøgelser, og denne viste, at der er en tydelig tendens til, at forskellen i levestandarden mellem de rige og de fattige lande bliver større og større. Med tanke på de mange bidrag, der nu i et kvart århundrede har været ydet til udviklingslandene, synes der således at være god mening i spørgsmålet: Hjælper det?

Det er ikke mangel på planer og projekter, der er skyld i FAO's svigtende evne til at klare verdens sultproblemer. Til tider har man tilsyneladende været ved at drukne i forslag til forbedringer. Visse kritikere har fremhævet, at man ofte kun er nået til selve udarbejdelsen af hjælpeprogrammerne, så resultatet alene har været overanstrengelse hos de damer, der har maskinskrevet rapporterne om, hvad der kunne gøres, mens de fattige lande ikke har mærket noget til det hele.

Der er utvivlsomt mange tilfælde, hvor et sådant sørgeligt resultat viser sig at være svigtende økonomisk baggrund for at komme videre. I FAO's levetid, altså i de seneste 20–25 år, er jordens folketal vokset med 1 milliard, det er omkring 40 %, og over for dette står levnedsmiddelorganisationen med et årligt budget, der er urimeligt lille. Ifølge svensk-amerikaneren Georg Borgström er FAO's midler mindre end det beløb, byen New York hvert år disponerer over til snerydning.

Georg Borgström har skrevet flere vægtige bøger om fødemiddelproblemerne (»Jorden – vårt öde«, »Måneraketter eller mad«). Han gør i

»Overflodens krise«, en lille pjece, der lige er udsendt i Danmark, opmærksom på, at han i sin kritik af FAO's resultater ofte har peget på hjælpeprojekternes lidenhed i forhold til behovet. Kun ét forslag fra de seneste år har bevæget sig i realiteternes verden, nemlig projektet, der går ud på at bygge for 20 milliarder dollars kunstgødningsfabrikker. Mange korsrer sig over beløbets størrelse, skriver han, men det er kun en fjerdedel af USA's nuværende forsvarsudgifter for et eneste år.

Den mangel på penge, der fra tid til anden har truet hele FN's fortsatte beståen, synes således også at gøre sig gældende for FAO. Det er imidlertid vigtigt at huske, at hovedparten af al hjælp hidtil er ydet udenom de internationale organisationer.

Da de rige lande kun har omkring 1/3 af jordens samlede folketal, mens de fattige har 2/3, kan man spørge, om det overhovedet er økonomisk overkommeligt at yde beløb, der er store nok. Hidtil er hjælpen endda i det væsentlige kun kommet fra en del af de lande, der må betegnes som velstående i forhold til udviklingslandene. Sovjetunionens og de østeuropæiske landes andel er meget lille, og det er mest korrekt at regne med, at ca. 1/6 af jordens befolkning yder hovedparten af al hjælp.

Kan bistanden fra disse få rige øges så meget, at man ikke alene kan sikre de levevilkår, der findes nu, men også give mulighed for forbedringer i levestandarden. Der vil i givet fald blive tale om betydelige afsavn for befolkningen i de rige lande, og det er vel til syvende og sidst et rent politisk spørgsmål, om myndighederne i de enkelte lande kan få borgerne til at bære de skattebyrder, som en effektiv hjælp vil medføre.

Danmarks bidrag er som bekendt særdeles beskedent sammenlignet med verdens øvrige rige lande. En opgørelse (for 1965) over samtlige bidrag fra de 15 OECD-lande, der er tilsluttet den særlige komité til fremme af kapitaltilførsel og anden bistand, placerer Danmark allernederst.

Hjælpens størrelse svarede for vort lands vedkommende til 0,18 % af nationalproduktet. Kort efter satte den daværende regering sig det mål, at vi skulle nå op på 1 % af nationalproduktet i løbet af 5 år (1972-73).

Den nævnte opgørelse viste samtidig de 15 landes indbyrdes stade. Benyttes nationalindkomsten pr. indbygger som målestok for landenes evne til at yde hjælp, er kun USA, Sverige og Canada bedre stillet end Danmark. Set på denne baggrund er det indlysende, at det danske bidrag kan sættes op. Hollands hjælp er i forhold til nationalindkomsten pr. indbygger 8 gange så stor som Danmarks, og Frankrigs over 10 gange.

Da man stadig regner med den ovenfor nævnte forøgelse af hjælpen fra dansk side, er det nok vigtigt, at man giver de egentlige bidragsydere, skatteborgerne, omfattende oplysninger om formålene med bistanden. Af hensyn til de kommende års stærkere forbindelse med de fremmede lande er det måske særlig vigtigt, at den hidtidige opfattelse af ydelserne som en regulær fattighjælp bliver udryddet.

Naturligvis er der god mening i at hjælpe ud fra rent menneskelige synspunkter. De bedre stillede må søge at lindre nøden blandt de fattige. Endvidere må Danmark være med for ikke at blive isoleret politisk set i den vestlige verdens lande. Men hertil kommer flere argumenter.

For et par år siden udtalte ministerpræsident Kosygin sig stærkt hånende om USA's bidrag til Indien, idet han bl. a. nævnte, at ikke én dollar kom til Indien, uden at den tjener et amerikansk formål. Hertil bemærkede et indisk dagblad, at dette nok er rigtigt, men hvad med de rubler, der ydes? Er det urimeligt, fortsætter den skribent, der (i tidskriftet »Fremtiden«, 1967) refererer dette, at man ved hjælp af ydelser til udviklingslandene regner med, at giverlandets handelsmuligheder udbygges. Det kan kaldes kræmmemorale, men det kan ikke undgås, at selve modtagelsen af hjælp er en stærk indflydelsesrig faktor. Hvis man låner 100 kr. af den lokale manufakturhandler, er det trods alt vanskeligt at overse et vink om at købe sine lommeterklæder i hans butik.

Det kan ikke være ufint, at man fra dansk side ønsker at udnytte de muligheder for kulturel påvirkning, der knytter sig til hjælpen herfra. Lige så lidt bør det være forkert at vente, at mulighederne for en handelsmæssig kontakt kan knyttes med de lande, der modtager hjælp fra Danmark.

Hvor man møder den hjemlige selvglade fremhævelse af, at vi giver u-landshjælp uden modydelse, bør man derfor dels minde om, at den danske bistand længe var mindre end 2‰ af nationalindkomsten, dels fremføre, at der er vigtige handelspolitiske motiver bag en del af ydelserne. Hvorfor ydmyge de fremmede, hvor dette kan undgås. De handelsmæssige muligheder, der måtte foreligge, giver lettest resultater, hvis de, der skal forhandle, kommer bort fra al tale om almisse.

Der må derfor skabes en ny opfattelse af baggrunden for hjælpen til udviklingslandene, og de synspunkter, der bør vinde frem, kan vel i nogen grad sammenlignes med den tankegang, der på det hjemlige plan i sin tid gjorde fattighjælp til aldersrente og senere til folkepension, eller

Fattigkvarter, Nairobi, Kenya

som på tilsvarende måde gjorde andre ydelser til fastlagte rettigheder for mindrebemidlede medborgere.

Man må i denne forbindelse huske, at alle former for bistand ikke er lige værdifulde for udviklingslandene. Skønt det almindeligvis er mest hensigtsmæssigt, at hjælpen ydes i form af penge, det vil sige international købekraft, som frit kan benyttes ved udbygningen af produktionsapparatet, søger giverlandene – bl. a. ud fra handelsmæssige synspunkter – ofte at komme til at sende maskiner, eventuelt hele fabriksanlæg eller tekniske eksperter.

Det binder naturligvis modtagerne stærkt, hvis giverne går ind for ganske bestemte hjælpeprogrammer, og i visse tilfælde fører det til helt fejlagtige investeringer. Det nytter således ikke at bygge store vandkraftstationer, så længe der ikke er nogen baggrund for at udnytte den elektricitet, der kan produceres. Ejheller er der mening i at bekoste fine stalde og højtydende husdyr, hvis man ikke kan skaffe foder til dyrene eller ikke har råd til at spise de landbrugsprodukter, der frembringes.

Netop med hensyn til ydelsernes art kan Danmark i øvrigt være sin hjælp bekendt. Mens kun 8–10 % af den samlede bistand fra de rige lan-

de er af »international« karakter, det vil sige er gået gennem FN, udgør denne form for hjælp væsentlig over halvdelen af de danske ydelser.

Der er i øvrigt flere eksempler på, at bidrag til udviklingslandene tilsyneladende gør mere skade end gavn. I lande, der nogenlunde regelmæssigt modtager større mængder fødemidler gratis, påvirkes fødevareprisen i nedadgående retning. Dersom det sådanne steder netop er stigninger i priserne på fødemidler, der er den nødvendige forudsætning for en forøgelse af den hjemlige produktion, forsinker hjælpen direkte den økonomiske vækst.

Naturligvis må en del af skylden for u-landshjælpens skuffende resultater lægges på modtagerlandene. Mange af de fattige lande har uduelige regeringer, som andre stater ikke kan have tillid til. Hovedparten af udviklingslandene er blevet selvstændige inden for de seneste år, og hvis de personer, der står som ledere, ikke har så megen indflydelse, at de kan gennemtrumfe blot middelmådige krav om større arbejdsindsats eller opsparing m. v., kan al hjælp udefra være forgæves.

Hvor korrupsion og protektion er almindelige foreteelser, svækkes andre landes interesse for at bidrage til den økonomiske vækst.

Den største vanskelighed er imidlertid befolkningens ligegyldighed eller direkte modvilje overfor ændringer i det daglige liv. Det må indrømmes, at mangelen på interesse for forbedringer kan hidrøre fra sløvhed og apati som følge af tropeklimaet eller fra sygdomme, der er fremkaldt af underernæring. Men uviljen mod den industrialiserede verdens materielle goder kan også være dikteret af religiøse synspunkter.

Hos mange hinduer møder man f. eks. den opfattelse, at menneskets livssituation og kaste er bestemt af handlinger i et tidligere liv. Man kan forbedre sin stilling ved at opfylde de forpligtelser, kasten pålægger en, men forbedringen indtræffer først i det næste liv. Kun ved at undlade al stræben efter forandring nu kan mennesket gå fremad i det næste liv.

Der er utallige eksempler af tilsvarende art fra andre lande, og det kan ikke overraske, at mennesker, der lever i samfund, som er gennemsyrede af religiøse forestillinger om tilværelsens forudbestemthed, har en tilbøjelighed til at trække på skuldrene ad kravene om orden og planmæssighed i dagens arbejde.

Den optimisme, der tidligere gjorde sig gældende, når man i de vestlige lande talte om en hastig økonomisk udvikling i de fattige lande, har tydeligvis fortaget sig. Man ved nu, at processen vil blive lang og pine-

Hjælper det?

fuld, og man får mere og mere øjnene op for, at de hidtidige bidrag meget ofte er givet i blinde.

Det er som om man først nu indser, at problemerne er forskellige fra land til land, eller i hvert fald fra den ene verdensdel til den anden. Hvor udviklingens flaskehals er en uheldig jordfordeling, manglende elementære skolekundskaber eller uduelighed hos regeringen eller måske alle tre ting i forening, får teknisk hjælp til at bygge dæmninger ingen virkning. Hvor der er mangel på føde, forbedrer man ikke situationen ved at yde en lægehjælp, der nedsætter dødeligheden stærkt.

Gang på gang viser det sig imidlertid, at udviklingsproblemerne må anskues fra flere sider. De sociale, tekniske, politiske og økonomiske faktorer er nemlig vævet ind i hinanden i et meget sammensat mønster, og det er ofte umuligt for de hjælpere, der udsendes som eksperter på de enkelte felter, at udrede problemerne uden kendskab til helheden. Den, der beskæftiger sig med industriel udvikling i Indien, må således være klar over, at folk fra visse bestemte kaster ikke kan arbejde ved samme transportbånd som alle andre, fordi det efter kastereglerne er forbudt at røre ved ting, som folk af en lavere kaste har haft i hånden.

Sådanne forhold medfører, at man taler mere og mere om behovet for en omfattende u-landsforskning. Måske havde situationen som helhed været bedre, dersom en væsentlig del af de beløb, der hidtil har været direkte anvendt på bestemte projekter, var blevet investeret i institutter for studiet af de enkelte udviklingslandes specielle forhold.

Forbedringen af levevilkårene for jordens fattige befolkning er uden sammenligning vor tids største sociale problem, og det er samtidig et af den internationale økonomis hovedspørgsmål. Siden 1956 er der blevet dannet over 50 nye selvstændige stater, og det kan ikke undgås, at disse kommer til at tale med stigende vægt i FN's forskellige organisationer. De vil gøre sig gældende overalt, hvor der træffes beslutninger om fordelingen af den internationale hjælp.

Samtidig er der grund til at tro, at de nye lande vil prøve at drage politiske fordele af den spænding, der i hele efterkrigstiden har været mellem verdens stormagter. Set på denne baggrund er det særdeles realistisk at regne med, at u-landsproblemet hurtigt kan blive et af de største verdenspolitiske spørgsmål. Det kan få skæbnesvanger betydning i afgørelsen om krig eller fred.

Anton Mariegaard.

Historien fra Paradisengene

Landevejen gik nord syd. Vest for den strakte marskengene sig, øst for den lå villakvarteret.

De lavede først landevejen, siden byggede de husene. Røde huse, gule huse, huse med vinkelstue og huse uden vinkelstue, huse med pejsekorsten og huse uden pejsekorsten. Så planerede de til have rundt om hvert hus. Græsplæne med japansk kirsebærtræ og flagstang. Runde bede med tulipaner og stedmoderblomster. Derefter blev villavejene tromlet og navngivet: Ranunkelvej, Hyacintvej, Forsytiavej . . . Og så først kom børnene. Barnevogne på terrasserne. Mødre i snak ved havegærderne.

Det blev børnene, der tog villakvarteret i besiddelse. De lavede stier tværs over tulipanbedene, banede sig vej gennem de sirligt klippede naurhække, klatrede i mirabellehegnene og havde hemmelige bopladser på de få endnu ledige byggegrunde.

Det her er verden, tænkte de. Sådan ser den ud, og sådan har den altid set ud. Verden er vores, tænkte de. Vi gør med den, hvad der passer os. Det var frimodige, frygtløse børn. De græd sjældent, havde ingen sorger, ingen særlige bekymringer. De længtes ikke efter noget, for deres ønsker blev altid opfyldt. Verden var velkendt, verden var deres. Og fordi de var så rige og så frygtløse, måtte de bestandig foretage sig noget nyt, skaffe sig nye spændingsfelter. Med rastløs iver indtog de verden, mens deres forældre halvt stolte, halvt hovedrystende og magtesløse så til.

Kun ét bud forlangte disse forældre respekteret. Landevejen måtte ikke overskrides. Landevejen var verdens grænse, der som et evigt hungrende uhyre lå derude i horisonten og våndede sig. Selv om natten våggede den. Sultent lod den sine øjne glide som projektører hen over hus-tagene. Og hændte det, at den fik bytte, skreg den så hoverende, at børnene stivnede af rædsel i deres senge. Landevejen var i sin lunefuldhed børnenes eneste hersker. Den var verdens grænse.

Men det hændte, at de, der vovede sig længst op i mirabellehegnene, faldt i staver deroppe. Og det kunne ske, at de, der havde fået sat havegynge i særlig store svingninger, kom ned med ny glans i øjnene. Var det

ikke som om der var noget ude bag verdens grænse? Hvad gemte uhyret på? Rugede det over en hemmelighed? Al verdens dejlighed, landet bag de blå bjerge?

De var ikke frækkere eller modigere eller dumdristigere end andre børn. De var heller ikke større fantaster eller drømmere eller eventyrere. De var børn i hvem en længsel var blevet vakt. De *måtte* af sted. De *måtte* trodse alle forbud, al forfærdelig viden. De *måtte* se, hvad der var på den anden side verdens grænse.

Vest for landevejen strakte marskengene sig. Grønt land så langt øjet rakte, kun afbrudt af afvandingskanalernes bæltter med vild kørvel, hestehov og vippende guldkarse, grusvejene og de græssende kvieflokke. Og som et net udspændt over hele himmelhælvvet lærkernes utrættelige duren sommeren lang.

Da børnene var nået herud, stod de et øjeblik stille, som troede de ikke deres egne øjne og øren. Så med ét styrtede de sig ud i landet. Smed sig i græsset, sloges, lo og græd, råbte meningsløse ord, jog efter sommerfugle og græshopper, plukkede læssevis af blomster. De befriede sig for sko og strømper og dyppede endda bukseben og kjoleflige i kanalernes vand, når de forfulgte stråskibene for langt ud på dybet.

Siden lå de så lange de var og lod solen tørre sig, mens de gumlede græsstrå i sig og udtænkte nye lege, nye måder at erobre det kostelige rige på. De fulgte skyklumpernes sejlads gennem himmelrummet. Men da var det al snak på en gang forstummede. Med et blev de rejsende tågebanker fjendtlige. De lignede krigsflåder som lå parat foran indsejlingen til . . . ja, til det tomme rum. Frysende krøb børnene sammen i græsset. For første gang den dag længtes de hjem, men de turde ikke røre sig ud af stedet.

Det var på det tidspunkt de opdagede den gamle kone. Måske var hun lige kommet, måske havde hun været der hele tiden. Hun så ud til at lede efter et eller andet. Snart fulgte hun kanalen, snart gik hun forsigtigt i græsset. Men hele tiden så hun ned og hvert øjeblik stoppede hun op for at pirke med sin stok eller hun bøjede sig ned for at undersøge et eller andet, en blomst eller et dyr måske. Således gik der en rum tid, før hun nåede hen til det sted, hvor børnene sad, og først da hun var helt henne over dem, fik hun øje på dem. Hun gav et lille forskrækket udbrud fra sig, så stod hun helt stille, som skulle hun lige som komme sig igen.

De næsten slugte hende med øjnene. De havde aldrig set hende før, og alligevel syntes de, de havde kendt hende altid. Hun kunne godt være deres bedstemor. Alligevel kastede de sig ikke om halsen på hende, alligevel friede hun dem ikke ud af den tryllering, de var kommet ind i. Og det måtte nok være hendes øjnes skyld. For skønt den gamle kones blik syntes klarere og mere årvågent end andre gamle menneskers, havde børnene på fornemmelsen, at hun ikke rigtig så på dem, ja, at hun overhovedet ingenting så. Derfor faldt der i den stund ikke børnene andet ind end at vente.

Da mærkede den gamle nok, at alt stod og faldt med, hvad hun sagde og gjorde. Der skete pludselig noget i hendes ansigt. Det sitrede i hver eneste rynke, munden fortrak sig som til gråd eller latter. Med et så hun lige på dem. Uden et ord samlede hun skørterne om sig og satte sig ned hos dem.

»Nu skal jeg fortælle jer en historie«, sagde hun. »Den er hverken sand eller usand. Måske deri ligger netop dens hemmelighed.«

»Der var engang et hus, som lå langt ude i engene. Det var kun et lille hus, men der var plads nok til en mand og hans kone og deres fire børn. Der hørte kostald og fårehus til, men udkommet var knapt. Alligevel var det en over al måde lykkelig familie, thi de havde, derom var børnene overbevist, jordens dejligste have. Og så havde de Paradisengene, som de grønne vidder kaldtes.

Paradisengene så ud akkurat som dem I ser her, med blomster og græs og lærker sommeren hen. Men om vinteren blev de øde og uvej-somme, et ørkenland med sprækker og sumpe, som lå på lur efter vildfarne børn, kun hjemsted for krageflokke og havmåger. Da lovede børnene for den lune have, for derind nåede kulden og vinterdøden aldrig. Derinde lagde sneen sig i dynger langs den tykke buksbomhæk, og mejser og musvitter fløj fra det ene gamle æbletræ til det andet. Dér gemte krokus og gækker og tulipaner deres løg til foråret.

Og dér dybt under sneen skjultes frøene til den urt, som ikke fandtes noget andet sted i verden, sådan mente i hvert fald børnene. Konen brugte dens blade til at vikle om bulne fingrer og anden dårlighed, og ondskaben forsvandt, det slog aldrig fejl.

Det var nok en lægeurt af en slags. Stedet havde måske været helligt engang, sagde skolelæreren oppe i landsbyen, da en af drengene viste ham en plante. Der havde måske ligget et kloster i Paradisengene, og så

Historien fra Paradisengene

havde munkene haft deres undergørende vækster netop, hvor haven nu lå.

Ellers snakkede børnene aldrig til nogen om haven eller den mærkelige plante. De vidste kun alt for godt, at folk havde dem til bedste af den grund. Hvad lignede det at frede sådan en grimrian af en plante og lade den dukke op alle mulige steder, i rosenbede, lavendelhegn, mellem solbærrene og i kartoffelrækkerne. Man kunne snart ikke komme frem for den derude. Og hvad havde man så forresten doktoren til? Til at vande medicinplanter i Paradisengene, måske?

Intet kunne gøre børnene mere ondt end folks hånlige snak. Det hændte, at drengene kom hjem med en flænge i skjorten for havens skyld. Småpigerne derimod gemte sig efter skoledage fulde af tøsefnis i havens mørkeste hjørne. Der græd de al ydmygelse ud og lovede haven og urterne troskab, hvad der end skete.

Haven i Paradisengene var for de børn som hint træ, i hvis krone himmelens fugle byggede deres reder.

Tiden gik. Børnene blev store og rejste hjemmefra. Manden og konen blev ældre. Det var gode tider. Der var flere penge mellem folk. Der kom flere biler på landevejene.

En dag blev det besluttet at lave en ny landevej uden den gamles sving og bakker. At den nye landevej ville komme til at gå lige gennem haven i Paradisengene, tog man sig ikke nær. Det var såmænd bare på tide, at den ukrudtsbefængte have blev ryddet af vejen.

Protester og tårer nyttede således ikke stort. Manden fik en erstatningssum, den kunne han og konen snart sagt leve af resten af deres dage. Hvad kunne de forlange mere. Var det måske ikke lykkens Pamfilius, der her tilsmilede dem på deres gamle dage?

Sådan gik det da til, at bulldozere og gravkøer et forår, før frosten endnu var gået af jorden, banede sig vej ind gennem buksbomhækken.

De levede ikke længe derefter, manden og konen. Da vinteren næste gang kom, og de kun havde landevejen og den uendelige ødemark at se ud på, blev de gamle. Ganske vist vendte foråret tidligt tilbage på de kanter. I dagevis lejrede tågen sig over jorden og brød frostskorpen, og i øjeblikke af sol dukkede snart en, snart en anden lille plante frem af det fladklemte vintergræs. Men for det gamle par, som havde brugt hele vinteren til at længes, blev Paradisengenes forår drøjt og sent.

De havde ventet, at klosterurten ville komme til syne igen med det

nye år i vejkannten eller ved huset. Deres liv afhang af den. Da de forstod, at den ikke ville komme det år, gik de selv ud som to flammer, der ikke kan finde mere at leve af.

Den ældste af drengene havde gemt nogle frø fra planten. Der kom både stængler og blade, men frugter bar planterne ikke i hans urtepotter. Den næstældste gemte på en barnetegning af urtens liljeagtige blomst. Men for småpigerne var sorgen og harmen størst. Den ene kvalte alle erindringer og løfter. De så hende aldrig mere. Den anden derimod kunne ikke glemme. Gang på gang måtte hun vende tilbage. Hvert år i den tidlige sommer kunne man se hende gå og lede omkring det mere og mere forfaldne, ja, til sidst helt forsvundne hus. Men altid drog hun skuffet derfra igen. Planten var og blev borte.

I landsbyen smålo man ad pigen fra Paradisengene, man regnede hende for sær og knyttede utallige historier til hendes færden.

Så blev tiden en anden. De der huskede forsvandt, nye kom til. De kendte ikke historien, vidste ikke hvad Paradisengene gemte på. Landevejen kendte de. Dens afgrunde og dens muligheder æggede dem. Der til og ikke længere vidste de. En gammel kone ved vejkannten, som ledte efter en grøn plante og drømte om en have engang, kom dem ikke ved.

Hun blev meget ensom, den gamle pige. Den ødemark, som havde taget livet af manden og konen i huset, trængte nu også ind på hende. Selv sommerdage mistede engene deres farve og duft, og fuglesangen nåede hende ikke. Hun glemte, hvorfor hun gik der, fattede ikke meningen med sin egen søgen. Det hjerte, hun engang ville give, var sygt.

Da bestemte hun, at hun ville komme der én gang til og siden aldrig mere.

Fortællingen er ikke ret meget længere, børn. Hun kom derud. Hun ledte uden at finde noget. Men da . . . ja, da opdagede hun, at hun ikke var alene, og i samme sekund så hun, at hun havde hånden fuld af små sorte frø. Husk på, hun var en syg gammel kone. Måske var det bare noget hun bildte sig ind, fordi hun havde ønsket det så stærkt.

Men da hun nu så frøene i sin hånd, vidste hun på en gang slet ikke, hvad hun skulle stille op med dem. Om hun skulle beholde dem eller kaste dem fra sig. Så gjorde hun det sidste. Hun smed frøene og vendte sig i det samme hastigt for ikke at få øje på dem igen. Derpå gik hun med hurtige skridt ud af engen og vendte aldrig siden tilbage.

»Ja, børn, det var historien fra Paradisengene«, sluttede konen og rej-

Historien fra Paradisengene

ste sig besværligt. »Husk den eller glem den. Og løb så hjem med jer«. Og uden at se sig tilbage gik hun sin vej så stiltfærdigt, som hun var kommet.

Det varede lidt før børnene fra villakvarteret kom til sig selv. Så gav de sig instinktivt til at lede i græsset. De spurgte ikke hinanden, hvem den gamle kone var, eller hvad der var historiens hemmelighed. Rædslen over det tomme rum, alle tings uvirkelighed var glemt. Nu tænkte de kun på at finde frøene.

Men snart begyndte det at mørkne, snart måtte de opgive at finde nogen frø den dag. På vejen hjem forsikrede de imidlertid gang på gang hinanden om, at de ville komme tilbage den næste dag og den næste igen, og de ville blive ved med at lede, lige til de havde fundet frøene.

Naturligvis blev der sat en stopper for det. Forældrene havde fået farten af deres udflugt. Nogen kom dem i møde i bil, andre stod urolige ved havelågen. Der blev fra den dag ført strengere opsyn med børnene.

Landevejen var og blev verdens grænse. Der til og ikke længere.

Hanne Rydal Knudsen.

Aftensol nok

Fra verdens grund strækker sig højere end andre huse, dette. Trods dets højde er det kun beboerne på loftet der får besøg af solen. Og huset er således beliggende at morgenens og dagens sol aldrig besøger det, kun aftensolen når frem.

Der var altid aftensol nok. Da talte de med klarere stemmer og åbne øjne. Ellers var de det meste af tiden tillukkede og ofte ikke hjemme i sig selv. Omgivelserne ændrede sig ikke. Men omgivelserne løj. Og således var det også med dagene. De fulgte efter hinanden i grå ensformighed. Men også tiden løj.

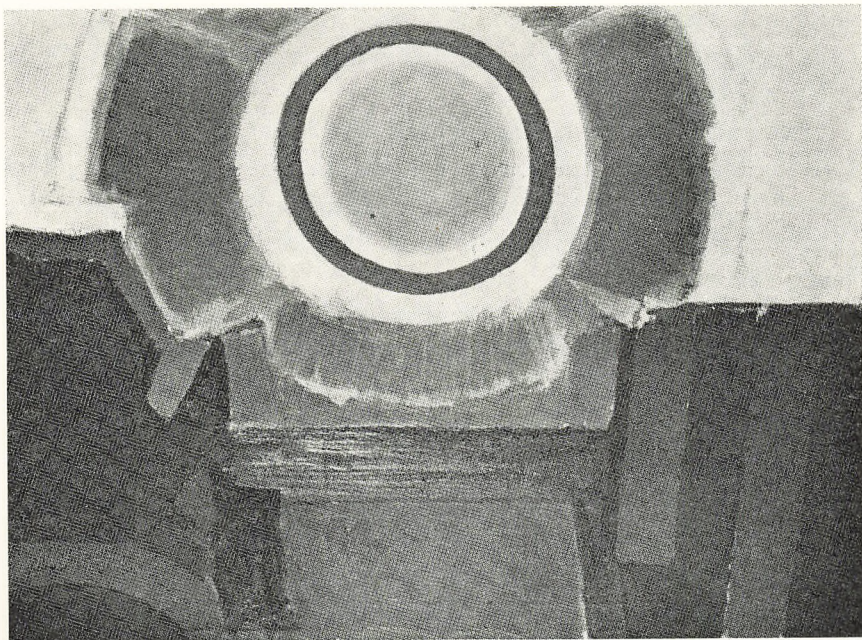
Og i dette levede de.

Der var ikke varmt på loftet. Vinduet var utæt, og gamle lasere var stoppet i, hvor ruderne var slået itu. Men det værste var at vindeltrappen var ubrugelig. Man kunne ikke komme op ad den. De ti øverste trin og de første seks var rådnet væk. Ned var det umuligt at komme. Man ville uvægerligt falde. Og faldt man fra en sådan højde ville man utvivlsomt styrte gennem det usikre gulv. Glemte for evigt var de så.

Men når blot aftensolen skinnede ind ad vinduet gjorde det intet om man steg eller sank, sagde de og så næsten lystigt på hinanden.

Af og til kunne det ske at nogle blev vrede. De gik så hen til vinduet og kiggede tomt ud. Stod og stirrede som om de så noget. Længe kunne de opholde sig der. Som om de elskede det, og det skønt trækken naturligvis var stærkest tæt ved vinduet. Trodsigt stod de i timevis. Men når aftensolen kom, trak de sig stille tilbage til de andre. Flove og fulde af indre undskyldninger. Og så blev alle rolige og der blev de og sagde, at når blot aftensolen kom . . .

En kold morgen vågnede de alle tidligere end sædvanligt. Den strenge vinter var allerede kommet. Den ældste rejste sig for at fyre i kakkelloven. Men den nat var deres oven blevet fjernet. Det var sket efter det dejlige aftenlys, efter aftensolen. Da var de ikke hjemme, thi da havde

de allerede lagt sig for at rejse til næste aftensol. Og ingen er hjemme når man rejser. –

Den gamle mand stod længe og stirrede på den sodede plet på væggen. Stirrede på gulvet hvor kakkellovnens fire ben engang havde bidt sig fast. Sagde intet men forstod alligevel.

Og det var bitterligt koldt.

I begyndelsen blev intet sagt. De lå blot stille frysende og ventede på at blive varme. Da de forstod at varmen ikke kom, løftede de hovederne og så det samme den gamle havde set. De yngste begyndte at klage sig. Nogle græd allerede. Således gik timer i jammer og klage. Ingen vidste noget. De spurgte om det samme men ingen kunne give svar. Frosten var allerede så hård at de fleste lå sammenkrøbet på gulvet som fostre for at holde på deres egen kropsvarme.

Jamren forstummede lidt efter lidt.

Hen på eftermiddagen var der helt stille.

☆

Langt inde på loftet hvor der var så mørkt at ingen nogensinde havde været der, stod der en stor kasse af træ. FRAGILE var der malet med røde bogstaver skråt over den side der vendte mod lyset. Ingen af dem havde

nogensinde set kassen. Den stod der bare og var. Dens handling var at hvile mod gulvet med et tryk fordelt jævnt over hele bundfladen. Og at optage plads i rummet.

Efterhånden som tiden gik, samlede der et tykt lag støv på kassens låg. Således var den i stadig jævn bevægelse og trykket mod gulvet voksede. En dag ville den sikkert styrte ned gennem etagerne overvældet af tyngde. Hvis der da ikke skete noget forinden, noget der kunne forhindre faldet.

Nu da der ikke blev fyret på det trækfulde loft skete der forandringer med kassen. Den havde vænnet sig til kulden om natten og en absolut nødvendighed for dens fysiske tilstand var udvidelsen om dagen i kakkelovnens varme. En spændingstilstand i træet var allerede mærkbar sent på formiddagen, og først på eftermiddagen begyndte det at knage svagt i kassen. Da loftets beboere begyndte at falde til ro på gulvet og de lange suk blev færre og færre, kunne de der lå længst inde høre nogle lyde inde fra mørket som af træ der gav sig.

Først troede de at det var indbildning. Aldrig før var der kommet lyde derinde fra. Men kassen gav sig mere og mere og lyden tiltog i styrke. Flere og flere blev stille og lyttende. Snart vidste de alle at der var noget inde på loftet, men ingen havde mod til at tilkendegive sin viden. De skælvede alle i angst for det samme og overfor den de lå ved siden af undskyldte de sig med at det var den strenge kulde der fik dem til at ryste. Nogle af dem som lå inderst rejste sig og sagde med ituklippede ord, at trækken fra loftet var blevet for streng og de lagde sig under trækrudden hvor det sparsomme skin af dagen oplyste deres grå skikkelser.

Som tiden gik blev de bedøvede af angst og kulde og af larmen fra kassen der klagede sig.

Sådan lå de da aftensolen kom.

Dens gule lys faldt først på den gamles ansigt. Han rejste sig forvirret op på albuen og stirrede med døde øjne ind i solens bål. Varmen farvede langsomt hans pande og hår og en anelse af et smil drog over hans mund. Han fik mod og han faldt på knæ og talte til solen og de andre. I begyndelsen kunne de knapt skelne de enkelte ord fra hinanden, men efterhånden som hans sikkerhed voksede fik ordene mening.

– Du har vandret din vej og er kommet igen, sagde den gamle. Du er kommet igen til os. Beskæmmet tør vi knapt sige dig at vi glemte dig.

Aftensol nok

Stor og underfuld er din ild, sol. Og nu læger du os skønt vi glemte dig.

Da han havde sagt disse ord, løftede han sine arme over hovedet og stod længe stum.

Under talen var de andre blevet liggende på gulvet. Men da han langsomt lod armene synke rejste de sig, og med frydeskrig hilste de solen velkommen. Så høje var deres jubelråb at de fuldstændigt overdøvede lydene inde fra loftet. Luften begyndte at gløde af deres sinds varme. Derved skete det også at kassen lidt efter lidt fandt sin gamle form igen og langsomt stilnede den af. Men i jubelen havde de glemt loftets lyde og da deres soldans endte, havde de alle glemt at det havde været anderledes end det nu var.

☆

Solen var allerede gået ned og kun himlens farver viste at den havde været der. Mørket sivede langsomt ind gennem vinduet og viskede skikkelserne ud. Stumme havde de stået den sidste time efter at glæden over aftensolen havde samlet dem til ét. Og alle tænkte de som én, at blot de havde aftensol nok.

Med lyset forsvandt deres sinds varme og kulden begyndte atter at trænge ind på loftet. Som af en drøm vækkede deres krops rystelser dem og øret begyndte svagt at opfatte den sære loftslyd.

Et barn famlede efter en hånd men blev skræmt af dens kulde og i trods og angst vendte det sit ansigt ind mod mørket, mod lyden. Barnets følelser var så stærke at trods det gennemtrængende mørke fulgte alle på loftet dets blik. Da nu alle stirrede mod det samme begyndte luften igen at gløde, denne gang ikke som varme men som isblåt lys.

Inderst inde på loftet dukkede kassen frem af mørket i det flimrende lys i sin symmetri. Lyden havde allerede fået stemme igen og forskydningen af kassens brædder fik den til at bevæge sig langsomt. Midt i dens ansigt lyste dens mund rødt og med et skævt smil mødte den deres øjnes islys.

Hvor skulle de få mod fra? Hvem skulle de spørge? De var kun sig selv og havde således kun deres eget. Intet at lyse op med uden aftensolen. Og den var dem kun bevidst som en absolut magt der lå udenfor og styrede. Alt. Også dette.

Således stod de og de så hvad de aldrig havde set. Men der var ikke kræfter i nogen til at fatte det de så.

Inde i mørket voksede der pludselig et rødt lys frem. Det bevægede

sig søgende mod det blå lys og de famlede forbi hinanden, hvædede lidt og dansede omkring. Men det røde lys tiltog i styrke og truede med at kvæle mørket og alt.

Da det blå lys blev slugt af det røde, fik alt en anden karakter. Menneskene farvedes af lyset og faldt sammen på gulvet i krampe. Men frem af det røde lys voksede der en skikkelse. Den stod længe og betragtede menneskene der lå i afmagt på gulvet. Så gik den langsomt frem imod dem. Talte til dem og sagde at de skulle rejse sig. Det var blot aftensolen der var kommet.

De stirrede forskrækkede på skikkelsen der stod foran dem. Ingen vovede at spørge.

– Det er blot aftensolen, gentog skikkelsen – som er kommet til jer.

Stadig var der stille, kun kassen inde på loftet syntes at stå med et hånligt smil.

Da tager den gamle mod til sig og stammer – Vor kakkelovn blev stjålet.

Skikkelsen så venligt (skønt ingen kunne se det) over på den gamle og sagde at det netop var derfor han var kommet. Fordi kakkelovnen var blevet stjålet.

– Jeg vidste I troede at det var aftensolen der var det væsentligste, men i virkeligheden troede I noget andet. Derfor kom jeg også. For at fortælle jer at aftensolen er den eneste.

– Ja blot man har aftensol nok, sagde den gamle og de andre mumlede bekræftende dertil.

– Ja, sagde skikkelsen, I siger det. I siger det blot. Fordi det skal siges. Fordi det er ord der følger efter hinanden og som derfor, mener I, må være meningsfyldte. Men det er kun ord.

Et barn begyndte at græde over den pludselige strengthed der var kommet i røsten.

– I siger det ikke engang med jeres forstand, fortsatte skikkelsen og ikke med jeres sind. Det som skete var derfor en lov. Når mennesket stivner bliver livet dødt. Det var hvad der skete da I savnede jeres kakkelovn. Men nu begynder I at forstå – kan jeg høre på barnets gråd.

De andre begyndte at hysse på barnet men blev standset med en håndbevægelse:

– Kan I ikke høre at barnet begynder at forstå? De lagde nu ansigterne i alvorlige, vidende folder og lyttede andægtige til barnets hellige

gråd. En efter en nikkede de og tilkendegav således at de forstod. Ikke hvad de skulle forstå, men at barnet græd.

Kun det forstod de, at barnet græd. Men de forstod ikke hvad skikkelsen mente med sine ord. Kun i frygt for det vældige lys lod de som om de forstod. Men skikkelsen gennemskuede dem og rystede på hovedet.

Da den lille i det samme holdt op med at græde slog den gamle barnet for at få det til at græde igen. Men det begyndte ikke at græde. Det sov fast i varmen som skikkelsen havde bragt med sig.

Der kom atter en lang tavshed hvori menneskene søgte ind i det skete. De prøvede at forestille sig deres situation. Men de kendte ikke deres tilstedeværelse i tiden. De var blevet udfordret af skæbnen – (de, hvis forstand aldrig før havde tjent til andet end funktion og efterfølgelse af fremmede tings påbud) – skæbnen der nu knuste alt almindeligt med det uforudsete.

Det gik efterhånden op for dem at noget frygteligt var sket. En dom var fældet. Fjernelsen af kakkelovnen var blot et tegn på at noget var kommet. Lidelsen under morgenen og eftermiddagens kulde blot en forberedelse og lydene fra loftet en gentagelse af lidelsen.

Og kassen! Kassen hvis eksistens de ikke havde anet noget om. Den menneskelignende kasse der udfordrende havde bevæget sig mod dem med et frygteligt smil.

Løsningen på alle gåder, der havde fået dem til at vride sig i krampe var dem nu nær, lysende og vældig. En skikkelse af farve og lys.

Hvad var det han havde sagt? At han var aftensolen? At han kom for at fortælle dem at de ikke talte når de talte, ikke forstod når de forstod? Således tænkte en af dem og i vildelse sagde han det tænkte med høje ord. De andre lyttede til dette uden forbavselse, de troede det var deres egne tanker der talte.

Da det blev stille efter den tænkende, sagde skikkelsen:

– Ja jeg er aftensolen der er kommet. Og I taler ikke når I taler, forstår ikke når I forstår. Den dom der er fældet er ikke mit værk. Jeg har ingen bemyndigelse til at dømme og ingen ret til at straffe. Alene er man skyldig og alene er man dommer. Når man forstår dette, er man begyndt at forstå. Jeg vender nu tilbage til mig selv. Jeg vil komme hver aften som intet var hændt, for intet er hændt.

Da skikkelsen havde talt, vendte den sig ind mod det mørke loft og

bevægede sig hen mod kassen. Da den nåede denne, udskilte den det blå lys, og blev selv lys. Farverne dansede om hverandre længe foran menneskenes undrende øjne og aftog langsomt for til sidst at svinde helt. Det blev derved mørkt på loftet og trækken fra tagvinduet gjorde hurtigt rummet koldt.

Da vendte den gamle sig og så at kakkelovnen stod på sin plads. Med skælvende fingre begyndte han at tænde den. De andre havde alle vendt sig og så også kakkelovnen. Men kun få af dem kunne huske at den nogensinde havde været fjernet.

Nu faldt de langsomt i søvn og sov uskyldigt, som børn.

☆

Inde på loftet gav kassen endnu lidt ondt fra sig men faldt hurtigt til ro. Noget af støvet var under dagens bevægede timer faldet fra dens skuldre og bevægelserne havde givet den et nyt hvilested. Dens tryk var nu ikke længere ligeligt fordelt over hele bundfladen. Kassens venstre hjørne hvilede på et bræt der stak en smule op over de andre, og derfor blev dens højre hjørne presset mod gulvet.

En situation var opstået. En ny bevægelse var begyndt i rummet.

Sådan stod den da grålysningen steg ind ad tagvinduet.

Fritz Norlan.

Forenede Nationer

Efter 1. verdenskrig stiftede man i forbindelse med fredsslutningen det såkaldte Folkenes Forbund, der fik sæde i Genève. Man ønskede her at samle alle jordens stater og sikre dem en fri og selvstændig tilværelse. Tanken om på den ene eller anden måde at opretholde fred folkene imellem er naturligvis ældgammel, men her gør man for første gang forsøget på at skabe fred gennem en organisation af alle stater. Erfaringerne fra den nys overståede storkrig, ikke mindst indtrykket af de nye våbens rækkevidde, skabte, mente man, gode muligheder for skabelsen af en effektiv organisation.

De første medlemmer af Folkeforbundet var sejrherrene fra verdenskrigen. I overensstemmelse hermed indledtes statutterne til organisationens stiftelse med følgende ord: »De høje kontraherende parter . . . .«. Senere var det tanken at optage de neutrale stater, og sidst de besejrede; Tyskland blev således ikke optaget før i 1926. Hovedformålet var at sikre verdensfreden, og det skulle ske gennem en begrænsning af rustningerne. Imidlertid blev Folkeforbundet som bekendt en fiasko, og i dag er det ikke vanskeligt at se, hvorfor dette måtte blive resultatet.

For det første led Folkeforbundet af den åbenbare svaghed ikke at have militære magtmidler til sin rådighed, hvorfor det gang på gang måtte give op over for de alvorlige konflikter, der opstod i tiden mellem dets dannelse og udbruddet af 2. verdenskrig. Et enkelt eksempel herpå kan nævnes: Mussolinis angreb på Abessinien i 1935. Skønt angrebet klart var i strid med Folkeforbundets statutter, og skønt begge lande var medlemmer af Folkeforbundet, formåede man ikke at hindre eller stoppe angrebet. Ganske vist vedtog man – i overensstemmelse med statutterne – at iværksætte økonomiske sanktioner mod Italien; men dels deltog ikke alle medlemslande i disse sanktioner, dels omfattede sanktionerne ikke så vigtige varer som olie, kul og jern og fik derfor kun symbolsk betydning. – Der kan være grund til at nævne, at Danmark deltog i sanktionerne mod Italien, hvilket betød et brud med den neutralitetspolitik, vi havde ført siden tabet af Nordslesvig i 1864.

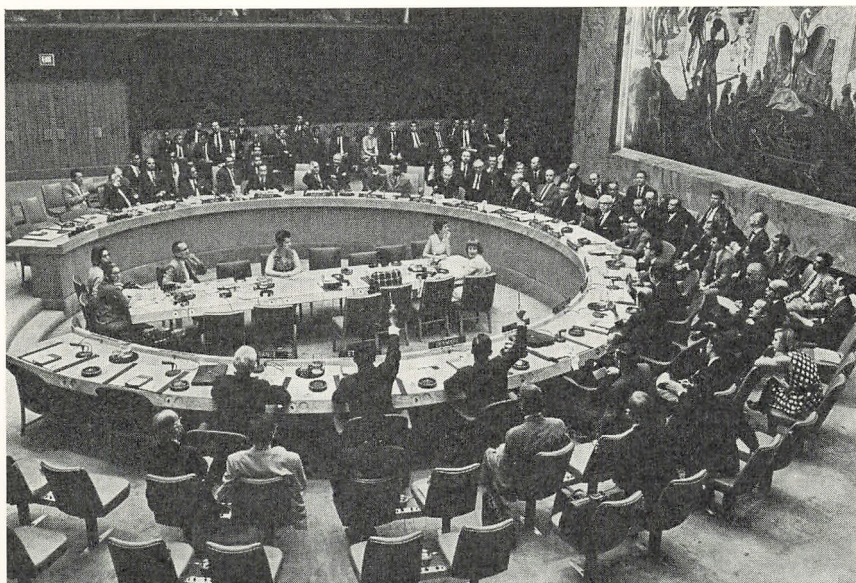
En anden svaghed ved Folkeforbundet var, at USA ikke var medlem. Det samme gjaldt for en årrække Sovjetunionen. Og da Sovjetunionen endelig blev medlem i 1934, var både Tyskland og Japan udtrådt. Dette forhold, at flere af stormagterne enten slet ikke eller kun i kortere perioder var medlemmer af Folkeforbundet, har klart svækket dets evne til at løse alvorlige internationale konflikter. Vi så således Folkeforbundet stå afmægtigt over for Tyskland; Hitler handlede under skabelsen af sit »Grossdeutschland« gang på gang i strid med folkeretlige regler.

Folkeforbundet formåede altså ikke at løse sin egentlige og væsentligste opgave, at sikre freden på jorden. Derimod lykkedes det at løse en række andre opgaver, først og fremmest af humanitær art. Under ledelse af nordmanden Fritjof Nansen skaffede man således hjem og arbejde til de flygtningemasser, som krigen havde skabt i Europa. – Og hvad Den internationale Domstol i Haag angår, gælder det, at ganske vist havde den ikke kunnet løse konflikter mellem stormagterne imellem, men andre stridigheder selv af alvorligere karakter bilagdes ved dens hjælp. Den langvarige strid mellem Danmark og Norge om højhedsretten til Østgrønland blev således bragt til en afslutning i Haag i 1933.

Selv om Folkeforbundet ikke formelt blev ophævet før i 1946, traf man, allerede mens 2. verdenskrig rasede, forberedelser til dannelse af en ny organisation til afløsning af Folkeforbundet. Som det i 1919 var den amerikanske præsident Wilson, der havde taget initiativet til dannelsen af Folkeforbundet, således var det også denne gang fra USA, initiativet kom, idet præsident Roosevelt midt under 2. verdenskrig sikrede sig Storbritanniens og Sovjetunionens støtte til dannelsen af en ny pagt.

Takket være erfaringerne fra mellemkrigstiden var det for Roosevelt en ufravigelig forudsætning for skabelsen af en sådan pagt, at man fra begyndelsen havde alle stormagter med, og samarbejdet under verdenskrigen havde skabt de bedste forhåbninger i så henseende. Endvidere forstod man, at man måtte bygge på lighed i den forstand, at alle stater, det være sig små eller store, havde én stemme. Men samtidig indså man, takket være erfaringerne fra Folkeforbundet, at man måtte tage med i betragtning forskellen i magt mellem de enkelte stater; ved skabelsen af Sikkerhedsrådet, FN's mest indflydelsesrige underorganisation, er dette synspunkt ført ud i livet.

I indledningen til statutterne til FN hedder det: »Vi alle jordens folk . . .«, hvormed klart fastslås, at det er pagtens formål at optage

Møde i Sikkerhedsrådet

alle stater, store og små. Ved undertegnelsen af pagten i San Francisco i juni 1945 var der kun 49 lande repræsenteret; i dag er antallet af medlemslande mere end tredoblet, takket være først og fremmest tilgangen af de nye stater i Afrika og Asien. Det er hævet over al tvivl, at ikke mindst udviklingslandenes medlemskab er medvirkende til at styrke FN's magt og indflydelse, et forhold, som tydeligst ses af stormagternes bejlen til disse landes gunst.

Ved drøftelserne om skabelsen af FN kom de økonomisk-soziale synspunkter på et meget tidligt tidspunkt i forgrunden, og statutterne er da også udfærdiget i overensstemmelse hermed. Som politisk instrument blev FN et kompromis mellem stormagternes synspunkter, og det stod initiativtagerne klart fra starten i 1945, at organisationen med indførelse af Sikkerhedsrådets vetoret ikke ville kunne løse fundamentale politiske problemer, medmindre stormagterne hver for sig var villige til et samarbejde, der indebar, at man måtte slække på egne ønsker og krav. Det bør i denne forbindelse nævnes, at USA's beklagelige vægring ved at optage det kommunistiske Kina i Sikkerhedsrådet – i stedet for Formosa-Kina, der på ingen måde kan repræsentere Kina – hænger sammen med

denne vetoret. Det kommunistiske Kinas medlemskab ville, mente man, være ensbetydende med en lammelse af Sikkerhedsrådet, idet man kunne forvente, at dette land ville modsætte sig ethvert initiativ fra de vestlige magters side. Det er bemærkelsesværdigt, at alle de demokratiske stater i Vesteuropa, som er USA's Nato-partnere, på dette punkt er gået imod Amerikas synspukter. I 1968 er dette spørgsmål ikke aktuelt, alene fordi det kommunistiske Kina antagelig ville afslå et tilbud om optagelse på grund af det ikke just hjertelige forhold til den anden kommunistiske stormagt, Sovjetunionen.

Ved FN's fødselsdag i 1955 udtalte den belgiske repræsentant i FN, at han var overtydet om, at alle landes og racers jævnbyrdighed med alle de konsekvenser, denne ville kunne medføre, i dag er mere end et begreb. »Den er blevet en realitet, og den statsmand, der i dag vægrer sig ved at erkende dette, er dømt til at begå mange fejltagelser.« Ofte har politikere og folkeretskyndige udtrykt pessimisme med hensyn til FN's fremtid. Alf Ross, professor i folkeret ved Københavns Universitet, afsagde således FN's dødsdom, da Suez-konflikten brød ud i 1956. – Det er ganske vist en sørgelig kendsgerning, at FN ikke har kunnet sikre Israels uforstyrrede eksistens – staten blev dog oprettet under organisationens auspicer så at sige; men dels har FN bragt i alt fald foreløbige løsninger på stridsspørgsmål mellem Israel og dets arabiske naboer, dels har en række konfliktsituationer i udviklingslandene med held været forebragt FN og Sikkerhedsrådet. Det gælder således konflikterne mellem Indien og Pakistan, konflikten mellem Holland og Indonesien i forbindelse med Indonesiens frigørelse samt Korea-konflikten, den hidtil eneste væbnede konflikt, i hvilken FN har deltaget som krigsførende. FN's aktive deltagelse i denne krig skyldtes, at Sovjetunionen ved sin udeblivelse søgte at sabotere Sikkerhedsrådets arbejde og altså ikke var i stand til at nedlægge veto, da Korea-spørgsmålet var på dagsordenen. Hvilken betydning man end vil tillægge FN's indgriben i de omtalte konflikter – også kræfter uden for FN greb ind – så kan man dog næppe tage bilæggelsen af disse konflikter som et bevis på organisationens evne til at løse politiske konflikter. FN's største betydning ligger mere i at forebygge konflikter end i at stoppe dem, når de er brudt ud.

Der er den afgørende forskel mellem situationen i mellemkrigstiden og perioden efter den anden verdenskrig, at mens Folkeforbundet så at sige stod alene over for løsningen af internationale konflikter, så er der

siden FN's skabelse opstået flere internationale organisationer, af hvilke i alt fald nogle må siges at have fælles mål med FN: at sikre freden landene imellem.

Med skabelsen af FN stillede USA sig foreløbig tilfreds. Det samme gjaldt ikke Storbritannien, navnlig Churchill gjorde sig til talsmand for et videre internationalt samarbejde. Han havde ved flere lejligheder mod slutningen af verdenskrigen givet udtryk for det synspunkt, at den vestlige og den østlige verden meget snart efter Tysklands besejring ville komme til at stå uforsonligt over for hinanden, hvorfor han havde ønsket oprettet en militær pagt. Det er kendt, at han endog i 1945 ønskede, at de vestallierede skulle have fortsat deres fremmarch efter at have kæmpet sig så langt frem, som aftalt mellem de sejrende stormagter. – Så tidligt som i 1946 foreslog han i en tale på universitetet i Zürich oprettelsen af Europas forenede stater. Selv om dette forslag mere end tyve år efter endnu ikke er ført ud i livet, har dog adskillige internationale organisationer siden da set dagens lys. Den første begyndelse blev gjort i marts 1947 med skabelsen af Dunkerque-traktaten mellem England og Frankrig.

Udviklingen i Østeuropa, ikke mindst kommunisternes magtovertagelse i Tjekkoslaviet i 1948, satte yderligere fart i bestræbelserne på at nå frem til en fælles forsvarspagt. Den engelske udenrigsminister opfordrede i en tale de skandinaviske lande til at slutte sig til en sådan pagt, og i 1949 undertegnedes som bekendt Atlanterhavspagten. Sovjet angreb voldsomt de stater, som tilsluttede sig pagten: Traktaten bragte freden i fare og var et brud på principperne, nedlagt i FN's statutter, sagde man. Svaret var, at der tværtimod i FN's statutter var åbnet mulighed for skabelsen af regionale forsvarspagter. Senere fulgte andre sammenslutninger, fortrinsvis med politiske og økonomiske formål. Man kan næppe vurdere FN's hidtidige indsats uden at tage med i bedømmelsen alle disse organisationers direkte eller indirekte betydning for international sameksistens.

Endelig må nævnes den meget betydelige indsats, der er ydet af FN's talrige underorganisationer, hjælpen være sig af humanitær, kulturel eller økonomisk art. Når man skyder på de internationale politikere, fordi de trods alt ikke har formået at skabe fred i verden, fordi den drøm om en demokratisk verdensregering, som mange nærede i 1945, endnu ikke er realiseret, må man ikke glemme den hjælp, der er ydet gennem orga-

Johannes Langer

nisationer som WHO, UNESCO, FAO og Verdensbanken, for blot at nævne nogle af de organisationer, gennem hvilke FN virker.

Sven Cedergreen Bech siger i sin bog »En verden i udvikling«: »Selv skeptikere må efter FN's 20-årige virke erkende, at organisationen er andet og mere, end Folkeforbundet kunne være blevet. Dette skyldes dog ikke alene, at FN rent teknisk er et bedre instrument – instrumentet er ikke nær så væsentligt som viljen til at bruge det rigtigt – men mere, at udviklingen i verden siden 1930'erne har skabt andre magtbalancer og andre problemstillinger. Selv om vi tilsyneladende har to stormagtsblokke, hvor de ledende nationer synes at spille skak om magten, så er problemet ikke så enkelt. Udviklingslandene er – selv de små af dem – ved at blive en politisk magtfaktor, fordi de er mange, og blandt dem findes potentielle stormagter som Indien og Kina, der i løbet af kort tid vil blive afgørende for verdens politiske udvikling. Det er betegnende, at de frigjorte nationers første udenrigspolitiske handling er at anmode om optagelse i FN. Der ligger for dem noget symbolsk for friheden i at blive optaget i de frie nationers klub, men det er heller ikke uden betydning, at de her kan spille en rolle i verdenspolitikken, hvad mange af dem ikke kunne forvente at gøre som enkeltstater uden for FN.«

Selv om FN's magtesløshed i visse situationer måtte have bragt skuffelse til mange, har vi, når vi ser tilbage over organisationens virke gennem de 23 år, al mulig grund til at glæde os over, at det lykkedes at skabe en organisation af om ikke »alle jordens folk« så dog de fleste af dem.

Johannes Langer.

VED EN
»UNGDOMSOPRØRER«S
100-ÅRS DAG

1868-1922

THOMAS BIRKEDAL
BREDSORFF

»Skønt jeg intet hverv har fået dertil, tør jeg ved hans bære sige, at alle grundtvigske højskolemænd samles i dyb taknemmelighed og hylder ham som vor skoles ypperste mærkesmand i det tyvende århundrede. Jeg siger ikke: høvdingen, føreren, læremesteren, men netop mærkesmanden, fanebæreren for vor flok«. Således karakteriserede Holger Begtrup sin tidligere elev og lærer Thomas Birkedal Bredsdorff ved hans begravelse den 7. juli 1922.

Mon ikke de fleste af årsskriftets læsere husker billederne af de to mænd, der hænger i højskolens spisesal. Bredsdorff over klaveret og Begtrup på den anden side af døren. »Frederiksborgmændene« er de blevet kaldt. De to mænd mødte hinanden første gang på Askov højskole i efteråret 1884, hvor den 16-årige Bredsdorff fik den 25-årige Begtrup som lærer. Da Begtrup i 1895 startede Frederiksborg Højskole, »hvervede« han den unge, nybakte teologiske kandidat Th. Bredsdorff. I 12 år virkede de sammen her, indtil Bredsdorff byggede Roskilde Højskole, og fra da af sad de som ledere af to store nordsjællandske naboskoler.

Bredsdorff blev født den 9. november 1868, og i anledning af hundredåret er der god grund til, at vi i vort årsskrift mindes »Mærkesmanden«. Jeg vil forsøge at tegne et billede af ham ved at lægge en mosaik, især bestående af brudstykker af hans egne artikler og taler, men også af udtalelser om ham. Mosaikken gør ikke fordring på at tegne det mest

alsidige billede af ham, men et billede, der viser, at han også i dag kommer os ved. Visse træk i dette billede vil måske endda være mere forståelige i dag, end de var for samtiden.

Bredsdorff blev født i Odense, men levede sin barndom og første ungdomstid i Jernved ved Ribe, hvor hans fader var præst. Før sit 16. år, da han kom på Askov Højskole, havde han aldrig gået i skole. Hans egen undervisning startede den dag, da han over for sin fader »udtalte ønsket om at lære de mærkelige tegn at kende, som kaldtes bogstaver«. Hele sin børnelærdom fik han i hjemmet af faderen. Efter det halve år på Askov tog han studentereksamen fra et kursus i København, hvorefter han studerede teologi. Fra sin slægt havde han arvet rige evner. Professor Vilhelm Andersen siger herom: »I blodet var han en krydsning af nogle af de stærkeste danske kulturslægter. På fædrenes side var det Bredsdorff'erne, forskere og betragtere. På mødrenes side Birkedal. Fra ham havde han en del af sin ildfulde sjæl, digternaturen, kampnaturen«. Sit ungdomshjem fik han i Torkildstrup på Falster, hvortil faderen var flyttet som præst. Her drev han studier i Ingemann, som var født i samme præstegård, og i Grundtvig, som færdedes der i sin ungdom, da hans broder var præst her. Morten Bredsdorff, Th. Bredsdorffs fader, var søn af Poul Martin Møllers søster. Havde han således fra sit hjem en betydelig åndelig ballast, blev den påvirkning, han i sin studietid i København kom ud for, af lige så stor betydning for ham. Hans elskværdighed, hans lune og gode humør, hans evne til at formulere sine meninger sammen med hans skarpsindighed skaffede ham mange venner. Og det blev venner, som han livet igennem holdt forbindelsen ved lige med, selv om deres synspunkter og arbejdsfelter senere havde meget lidt til fælles.

Af størst betydning blev dog nok mødet med Georg Brandes, hvis forelæsninger han fulgte. Allerede i 1901 skriver Bredsdorff ungdomsminder fra denne tid, og her hedder det om Brandes forelæsninger: »Hvad man end vil mene derom – det havde forhold til livet. Og det kunne ingenlunde siges om forelæsningerne ved det teologiske fakultet. De ord, der her dikteredes til nedskrivning, var livet forlængst gået af, om det nogensinde havde været der«. Han foreslår staten, at det ville være billigere for den og lige så godt at leje et cykelbud til at læse forelæsningerne op. Ham kunne man da forhandle med om at læse i et sådant tempo, at man kunne gøre sig håb om at følge med. Brandes' fore-

læsninger betød for ham, som for så mange andre et brud. »Det brødes i ens indre, alt det, man nu havde hørt, og det man ellers havde sit liv i. Var der noget, den mand kunne lære en, syntes man, så var det at tænke, at tage spørgsmål op, at sætte under debat. Der var tænkt alt for lidt. Så overmåde meget var taget på blot autoritet. Man gik og slæbte på så meget gammelt skrammel, der ikke var til nogen verdens nytte. Der måtte nok ryddes op i pulterkammeret. Ja, der måtte tænkes ganske anderledes energisk end hidtil. Der var så meget, der var blevet liggende ubesvaret, ja, uden at være i mindste måde undersøgt. – Der var bleven drømt, måske herlige drømme, der i og for sig ikke kunne fortrydes, men alligevel: for megen tid var gået dermed, og tanken, den her pri-ste, klare, stærke tanke, var ikke bleven opøvet. Derfor var den nu så lidt virksom. – Det var jo dog ikke alene gennem følelsen og fantasien, de afgørende resultater nåedes. Forstandsvirksomheden måtte atter og atter kaldes til hjælp, om der skulle blive en fast formet personlighed ud af de mange gærende kræfter. Et personligt stade skulle erobres også ved tankens hjælp«. Selv konstaterede Bredsdorff, at Brandes fremkaldte hos ham den »brydningstime«, som de færreste har godt af at slippe helt uden om. Han var vokset op i et udpræget grundtvigsk miljø og følte derfor nu noget af en revolutions kampe i sit indre. Men han erkender i samme øjeblik, at »der er over den grundtvigske opdragelse, han har fået, heldigvis var netop det, der kan stemme sindet, det, der taler så stærkt til følelse og fantasi«. Hvad »brydningstimen« kom til at betyde, udtrykker han et andet sted i dette billede: »Der gik ild i huset, hvori man boede. Det så en tid ud, som om alt skulle lægges øde. Men da røgen drev bort, opdagedes det, heldigvis for manges vedkommende, at der var blevet en god del levnet. Huset var til at kende endnu. Og man boede egentlig tryggere i det«.

Nogen ortodoks grundtvigianer var det imidlertid ikke, at Holger Begtrup kaldte til den nystartede Frederiksborg Højskole 1895, og deres samvær tvang Bredsdorff over mod Søren Kierkegaard. Han reagerede mod den grundtvigske tale, der mødte ham, idet han fandt, at der i den var mere »hø og strå, end jeg nogensinde havde drømt om, ja, en ækel overflod af kristelige udgydelser i skrift og tale«. Han reagerede også mod den store fællesfølelse og mod den megen tale om det store fællesskab, som man ville fremtvinge på højskolen. Han var bange for, at man skulle miste sin personlighed, hvis man ikke søgte at skabe ensom-

hedsfølelse. De første år på Frederiksborg var en indre krisetid for ham. Den unge teologiske kandidat, med det lyrisk bevægelige sind, der var vant til livlige diskussioner i studenterkredse, blev nu, som han selv udtrykker det, »styret ind i folkets tætte masse, for der at sparke sig træt og ase sig led ved alt det, der kun var romantik, kun var brus«.

Mange udtalelser fra hans første højskoletid vidner om, at hans arbejde lykkedes for ham. Således skriver den senere statsminister Knud Kristensen, der var på skolen 1902–03: »Nærmest stod os den unge lærer Th. Bredsdorff, i vinterens løb kom han vel endda til at betyde mest for os af alle lærerne«. En anden elev, Hans Løjmand, skriver fra vinteren 97–98: »Vi var indtaget, ja, forelsket i ham fra første dag: den lange, magre, kantede dreng, som han nærmest lignede, og som kunne tale så morsomt og så fortroligt til os, stod os, syntes vi, så nær i alder og tankegang, at han ligesom var en af os. Og dog følte vi en respekt og ærbødighed for ham, for hans overlegne ånd og viden og for noget vi ikke vidste, hvad var, så vi nok skulle vogte os for at blive kammeratlig nærgående. Den tvæfølelse undergik ingen synlig forandring i skoletiden, blev måske større og dybere efterhånden. Han vakte uro, angst og søgen i hjerterne og samtidig energi, karakter og vilje, han tvang os i knæ for at løfte os op på de højder, hvor han selv færdedes, han åbnede vore sind og sanser«.

Og hvad var det så, han med sin undervisning ville? Tydeligt formulerer han det bl. a. i en tale fra 1911:

»Jeg ønsker jer unge, at I må møde livet så stærkt og svulmende rigt på glæder og sorger, at I ikke et øjeblik senere hen skal kunne opgive håbet om livets evighed – fordi glæderne og sorgerne tilsammen har skabt i jer en urokkelig tro på, at livets værdi er uendelig, så I vil gøre alt for at bevare denne værdi evigt.

Men skal dette glimte frem i de unge dage, da må man have lov at leve sin ungdom også for dens egen skyld – så den har sit mål i sig selv – og ikke blot leves med henblik på fremtiden«. Skarpt afviser han den megen tale til de unge om, at de skal tænke på, hvad de skal blive til, eller hvad man venter af dem. »Jeg vil, I skal have lov til at leve for jer ungdom, mens I har den – så dette livsafsnit kommer helt og fuldt til sin ret, så I ikke narres for det eller skræmmes ud af det ved idelige råk om fremtiden.

Jeg ønsker dette for fremtidens skyld. Thi således alene vil fremtiden

Fra det gamle »Frederiksborg«. Fra venstre ses højskolelærerne Ole Jensen og Thomas Bredsdorff, fru Sørine Jensen, fru Johanne Begtrup, forstander Holger Begtrup og Nielsen-Klodskov, som i 1895 anlagde skolens have.

få gavn af ungdommen. Gud fri os for, at den unge blot skulle gå og tænke på, at han skal være samfundsborger en gang om nogle år. – Kunden, som ret har været ung, duer til at være samfundsstøtte i bedste forstand«. Senere går han nærmere ind på, hvad det vil sige at være ung. Det er, »at leve sit egentlige liv i sig selv. Det er ungdommens kendetegn at leve sit egentlige liv i sig selv, stille, indadvendt i tanke og drøm og i sin stræben mod et rent åndeligt mål »at blæse ad pengeposer, kammerherrenøgler og jordens øvrige guder«. – Den stærkeste vækst er den, der får lov at foregå i det skjulte – det eneste liv, hvori der er virkelighed, er det, som trænger sig frem indefra«. Den egentlige kraft ligger i det ubevidste, siger han, og derfor angriber han dem, der kræver, at ungdommen skal være sig bevidst, hvad den elsker, hvad den tror på, og hvad den vil og ønsker i stedet, »at ungdommen skal kunne længes inderligt, føle dybt, håbe overmenneskeligt og meningsløst: »rutte med glædens og håbets ord««.

Bredsdorff var altid bange for at virke anmasende over for sine elever. Ingen skulle påtvinges meninger eller synspunkter, hvilket fremgår tydeligt af det følgende fra Roskilde Højskoles årsskrift i 1912: »Når den unge kommer på højskolen, da skal han eller hun ikke mødes af prædikener og af den direkte pågående tale om, at de nu må se at vågne

op og blive klare over deres stilling til livets alvorlige spørgsmål. Nej, de skal møde en fremstilling af, en fortælling om, hvad der er sket i menneskeverdenen igennem tiderne, i den enkeltes liv, i folkenes liv. De skal oplyses om dette, forstå, hvor værdifuldt, hvor indholdsrigt livet er – hvad der er at vinde, men også hvad der kan tabes i det korte spænd af år, som ethvert menneske får tildelt. – De vil forstå, at er det sandt, at verdensrummet uden om os er uendeligt, så er det ikke mindre sandt, at vort indre er en uendelig verden«.

Bredsdorff var og blev ved med at være, som Begtrup udtrykker det, »ung med de unge. Når han halvt begejstret og halvt tungsindig talte ud af alt det, som gærede i hans sind, kunne hans sjælestrømme blande sig med deres. Men gæringen var hos ham så meget rigere end hos dem, at de måtte føle det som livstilførsel at få del deri. Han var også bedre egnet til samtaler med de enkelte elever end jeg, da det var, som han søgte svarene sammen med den, han talte med, mens jeg gerne gav en færdig og klar besked, der ikke altid var afpasset efter deres udviklingsstade«.

Begtrup kommer her med en selverkendelse og rører samtidig ved noget for Bredsdorff yderst karakteristisk. Noget, som kan tage sig ud som en ydre form, men som dækker over en indre respekt for dem, der tænker anderledes. For Bredsdorff manifesterede det sig i noget pædagogisk, ikke en nyskabelse, for Kold kendte det også fra sin skole, det der stadig trives på danske højskoler som et rudiment i form af »spørgeskasser«. Samtaletimer hed det hos Bredsdorff. Erik Spur siger herom: »Jeg tager ikke fejl, når jeg siger, at man ved at drage samtaletimerne på Roskilde højskole frem rører ved noget meget væsentligt og ejendommeligt i hele Bredsdorffs gerning«. Om samtaletimerne har Bredsdorff selv skrevet: »Meget af det, han allerhelst vil sige til sine unge tilhørere, kan han ofte ikke få lukket op for i foredragene. Thi hvem ved, om de har brug for det – og står han ikke i fare for med sit ord ligesom at presse på en dør, der kun kan åbnes indvendig fra? . . . Men nu i samtaletimen, nu da den unge selv spørger, mens hans kammerater lytter, nu er øjeblikket der . . . I sådanne timer fik eleven ofte først det, hvorfor han, bevidst eller ubevidst, var kommen på højskole . . . Og læreren – ja, han var ikke udsat for at blive en automat, der stadig kun gengav, hvad hans tid var optaget af«. Og om disse timer siger han senere, er det vanskeligt at sige: »Hvem der nu lærer mest, enten højskolelæreren eller hans elev«. Men

følte Bredsdorff, at eleverne spurgte af vigtighed eller lagde dum overlegenhed for dagen, kunne han svare skarpt og afvisende eller spørge, om man troede, at han var et leksikon, man slog op i.

Allerede tidligt kom der bud efter Bredsdorff som taler ved forskellige lejligheder rundt om i landet og også bud efter ham som forstander. Han valgte sammen med folk på Roskilde-egnen at bygge en skole der. Skolen åbnedes i 1907. I sin indvielsestale her formulerede han endnu engang sit højskolesyn:

»Og spørger De mig så, hvad jeg vil med mit arbejde her, da svarer jeg først: Jeg vil, så godt jeg kan det, hjælpe ungdommen til at elske det liv, Gud har givet os, elske det således, at kærligheden til det tvinger – som kun kærligheden kan det – til at leve det til hans ære«. Straks efter slår han fast, at der ikke på skolen skal prædikes, men troen på en levende Gud skal bære skolegerningen. Hvad han derefter ønsker, træder utvetydigt frem i det følgende. »Det er mig jo slet ikke om at gøre, at vi for enhver pris kommer med i verdenskapløbet. Det er ikke det, jeg arbejder på, at vi endelig kan få plads i den moderne kulturs eksprestog. Der er såmænd nok, der virker i den retning. Jeg er enig med den mand, der nylig har skrevet, at kultur ikke blot er en fremfærd, men en sinkelse, ikke blot en transport af mennesker ad mekanikkens og politikens skinneveje imod bedre og bekvemmere former for menneskemassens liv, men den enkeltes vedhængen ved det, der er for dyrebart til at sættes til på farten«. Han ønsker, at hans elever først og fremmest vil lære at samle sig om deres eget væsens kerne, en fordybelse i sig selv, som vil føre til opdagelse af, »at livets lykke til sidst afhænger af, om vi lærer, at åndeligt liv er det eneste virkelighedsliv, fordi det er det eneste, der har evighed i sig, mens alt andet forgår – den dannelse altså, hvor man forstår, at det at blive et åndeligt vakt menneske er det første, og at alt andet kun har betydning, for så vidt det tjener åndslivet. Jo hidsigere kulturekspressens fart bliver, jo nødvendigere bliver det at forkynde, at den dybeste dannelse er ikke blot en fremfærd«. Ungdommen må ikke tro, at det åndelige er en slags luksus, »en underholdning oven på det håndgribelige fremskridtsarbejde. Derfor skal højskolen hejse det rene flag. Den skal være det fuldt og helt bekendt: Her sigter vi kun mod et rent åndeligt mål! Højskolen skal ikke svare på spørgemålet, om udviklingen går fremad, ved at henvise til de materielle fremskridt. På hans skole skal eleverne prøve på at forstå deres egen tid, og for denne for-

ståelses skyld må de lære at se tilbage. »Der skal tales så frit og personligt, at kampen opstår, striden bliver standende, den strid, hvoraf personligheden alene kan fremgå«.

Sidste gang Bredsdorff trådte frem for den store offentlighed var ved et nordisk højskolemøde i Molkom i sep. 1921. Det kan ikke undre, at man havde bedt netop Bredsdorff tale om »Det personlige i Højskolen«. Der er en lige og klar linje fra indvielsestalen i Roskilde til talen på mødet i Molkom. Men både stilen og indholdet virker her stærkere og enklere, vidner om den »afklaring«, som Begtrup efterlyste hos sin unge lærer. Talen blev på en måde Bredsdorffs testamente til den nordiske højskole. Hans kræfter var i aftagen, og han har vel, som sønnen Morten antyder i sin bog om faderen, haft en anelse om den nære afslutning. I hvert fald gjorde talen et stærkt indtryk på de tilstedeværende. En svensk højskolelærer spurgte efter talen sin sidemand: »Har ni många av det slaget?« Den danske sidemands svar lød: »Vi har ikke flere«.

I talen minder han først om højskolens oprindelige form, som er simpel og ligetil: »En stærk personlighed, Kristen Kold, med et umiddelbart genialt blik for menneskelivet, dets udviklingslove og dets åndelige mål, samler en flok unge mænd og forkynder – hensynsløst frit og ofte på tværs af den autoriserede anskuelse – sit livssyn. Han lever på en måde sit åndelige liv midt i skolestuen og giver derigennem eleverne vidnesbyrd om det indre menneskelivs, det åndelige livs virkelighed. Han skaber ved sit ord den verden, hvori eleverne tilbringer deres skoletid«. Og senere hedder det: »Der er i højskolens fødselshistorie – lige fra Steffens fri og stærke tale om, hvad hånden griber ej, men som dog fra dybe dale baner sig til stjerner vej, gennem Grundtvig og Kold – noget besynderlig enfoldigt stærkt og ubevidst og lykkelig uregelmæssigt. Det hele er som et mærkeligt opvæld fra det, man med et moderne udtryk kunne kalde folkets underbevidsthed, med et dybere ord folkets ånd; det hemmelighedsfulde, mulighedssvangre dyb under offentlighedens tørre skorpe. – Og højskolen . . . kan kun leve, fornyes, hvis forbindelsen med hint dyb, der åbenbarer sig i personligheden, vedligeholdes. Vi ved, at det enkelte menneske kan få så gode dage, at han ikke mere får bud fra åndens fri, uendelige verden, den der har sine egne love, som det offentlige liv aldrig kan begribe«. Og han taler advarende om institutionen, der møder ungdommen overalt, om de mange eksempler man har på en

En »ungdomsoprørers« 100-årsdag

bevægelses forløb fra »en farefuld, forårsfrisk begyndelse i kamp til alle sider – til en anerkendt, garanteret bedsteborgerlighed i firkantede klodsede institutioner. . . . Det må kort sagt føles i højskolemandens tale: han oplevede selv noget – kun han, i hvis barm den lønlige oplevelses væld udsprang, kun han blev sand tjener for livsoplysningens ide, hvor ringe og fattig hans tale end lød. . . . Vi tillader ikke, at det praktiske breder sig og kræver lige ret med vort hovedformål, som er at oplive og oplyse, som det altid har været. Giver vi køb her, synker vi blot ned til at blive en højere realskole«. Og han slutter: »Vi bliver kun højskolemænd af rette art, så vi kan tage kampen op mod åndsfor nægtelsen, hvis vort arbejde får det dybe personlighedspræg, som kun bliver til, hver gang vi ydmygt henter styrken der, »hvor liv har i løndom sin kilde««.

Thomas Bruun.

Skoleåret 1967-68

Vinterskolen begyndte som sædvanlig den 3. november. Der mødte 135 elever, men efterhånden kom tallet op på 141.

Dårlige statstilskud til højskoleophold har i de senere år medført en række udmeldelser. I efteråret 1967 faldt på blot 2—3 uger 20 indmeldte fra. Det skete desværre så sent, at det ikke lod sig gøre at udnytte den venteliste, vi havde haft oprettet fra sidst i juli. De allerfleste, som var gået på venteliste, havde påtaget sig arbejde, de ikke med så kort varsel kunne frigøre sig fra. Eller de var indmeldt på andre skoler. Karakteristisk var det også, at elevtilgangen fra Norge blev yderst beskedent. Vi havde haft flere henvendelser nordfra end nogen sinde. Men når det viser sig, at elevbetalingen er næsten det dobbelte af de norske højskoleer, foretrækker de fleste at blive hjemme. Et typisk bevis på, at understøttelserne til skoleophold er for ringe, fik vi i et brev fra et par piger, som, idet de tog deres indmeldelser tilbage, skrev, at de havde meldt sig til en 4 måneders højskole, for derved kunne de spare en måneds skolepenge og tjene en måneds løn og på den måde blive i stand til selv at klare deres skoleophold. Selvfølgelig har vi også før i tiden modtaget udmeldelser, men aldrig så mange med begrundelser i de økonomiske forhold. Et par tal fortæller om den utilfredsstillende udvikling: Fra 1961/62 til 1966/67 blev elevernes andel af skolepengene øget med 150 %, men understøttelsen kun med 30 %. Noget blev forholdene forbedret i 1967/68, men ikke nok.

I indeværende folketingsår bliver en ny højskolelov forelagt. Blandt de forskellige forslag, der er fremme i lovudkastet, må en forbedring af elevernes tilskudsregler komme i allerførste række. Uden elever ingen højskole. Rimeligt ville det nok være, om undervisningen som i de fleste andre skoleformer blev gratis, og at elevernes egen ydelse gik til dækning af kost, bolig, varme og lys. Vi venter spændt på udfaldet i Folketinget. Nu drejer det sig nemlig helt enkelt om stilstand eller tilbagegang for højskolerne eller om forøget elevtilgang. At det sidste kan ske, véd vi fra Norge, hvor unge står i kø for at komme ind på skolerne.

Vinterskolen

Vinterens elevtal beløb sig som sagt til 141. Geografisk fordelte de sig som følger: 51 nørrejyder, 16 sønderjyder, 5 fynboer, 49 sjællændere, deraf 18 fra København, og 3 fra Bornholm, Lolland og Falster. Desuden 3 nordmænd, 3 amerikanere, 5 islændinge, 3 færingere, 3 svenskere og 1 tysker. 52 havde gået på gymnasier og realskoler, 47 havde været på efter- og ungdomsskoler, 12 havde besøgt landbrugsskoler og andre højskoler. Kun ganske få elever havde kun 7 års skolegang.

Det viste sig hurtigt, at den lille snes sent udmeldte medførte et stort gode,

nemlig at praktisk taget alle pigerne fik tommandsværelser. I de senere år er det blevet mere og mere problematisk at indkvartere dem på de gamle tremands med vippeseng i højden, ét arbejdsbord og lillebitte skabsplads. Selv om højskolen naturligvis er sådan, at det hurtigt går op for eleverne, at de ikke bare er flyttet ind på et værelse, men at de flytter ind på hele skolen med frit slag overalt, så er vore boligforhold for eleverne dog ikke tidssvarende, bortset fra den elevfløj, vi tog i brug for 12 år siden. Der er da også forlængst alvorlige overvejelser i gang i skolens bestyrelse om fornyelse på en eller anden måde på dette område. I lærerrådet har vi diskuteret spørgsmålet, og vi er nærmest standset ved, at skolen må stile efter en kapacitet på 70 elever på 2-mands værelser og 70 på 1-mands værelser. Enhver, som kender vore forhold, kan så selv slutte sig til, at det bliver nødvendigt med nyt byggeri. Hvordan sagen skal gribes an, er det ikke let at komme til ende med. Bestyrelsen er i kontakt med arkitekt Tyge Arnfred, Birkerød, men alt er endnu kun på overvejelsernes plan. Der er dog ingen tvivl om, at allerede næste årsskrift vil blive præget af vigtigt, måske overraskende nyt i denne sag.

I lærerkredsen skete der kun et par forandringer. Som svensk lærer ankom *Anita Christoffersson*, der stammer fra Stehag i Skåne. Sammen med Emil Petersen og Fritz Norlan overtog hun skolens udvidede undervisning på Nordisk Studiehoid. Hun fik også en gruppe elever til svensk sprog og litteratur, og desuden underviste hun i batik — de kvindelige læsere vil vide, at det er en særlig udspekuleret form for fint, orientalsk stoftryk. I en vikarstilling som lærer i engelsk for viderekomne var desuden denne vinter ansat cand. mag. *Otto Kampp Olsen*. Han havde naturligvis også timer i andre fag, og han blæste os nu og da et langt stykke på sin obo.

Lidt, men godt nyt kan meldes fra undervisningsplanen. Timerne i samfundskundskab blev yderligere opdelt. De lidt ældre Frederiksborgere vil huske de store fællestimer i samfundslære i foredragssalen. Uden at forklejne fortiden må det siges, at netop dette fag er særlig velegnet til undervisning i mindre grupper, og der blev hele fem med Bent, Bjørn, Bruun, Kampp og Tange i spidsen. Også landbrugsundervisningen blev der ændret på efter konsulent Stryhns råd. I stedet for alm. undervisning i landbrugslære med planteavl, kvægavl o.s.v. fik landbrugsholdet en række timer i erhvervets vigtigste økonomiske og driftsmæssige problemer. Forandringen skete med den begrundelse, at landbrugstimerne på højskolen slet ikke, som det for nogens vedkommende var tilfældet tidligere, kan »slå til«, men at de, der nu stiler efter at komme til at lede et landbrug, har brug for at gennemgå en større faglig uddannelse end før, da jo langt fra alle vordende landbrugere besøgte fagskolerne.

Nyt i vinterhalvåret 67—68 var indførelse af en slags præceptor-system. Det lyder flot. Det betyder »læremester«, men skal snarere oversættes med ordet »tilsynsmand«. For at fremme kontakten mellem eleverne og os lærere fik vi hver — på Lars Thorkild Bjørns forslag — tildelt beboerne på 3—4 elevværelser som »vore«. Hensigten var at forøge kendskabet til de enkelte elever og dermed gavne vekselvirkningen mellem dem og skolens folk. Det skulle altså være til nytte både for fællesskabet, skolemiljøet og arbejdsklimaet. Ordningen fungerede i stilfærdighed, og hvad der skete gik næppe op for alle elever. Jeg véd såmænd knap, om det virkede helt efter planen. Men tanken er i hvert fald god nok, så vi prøver det igen.

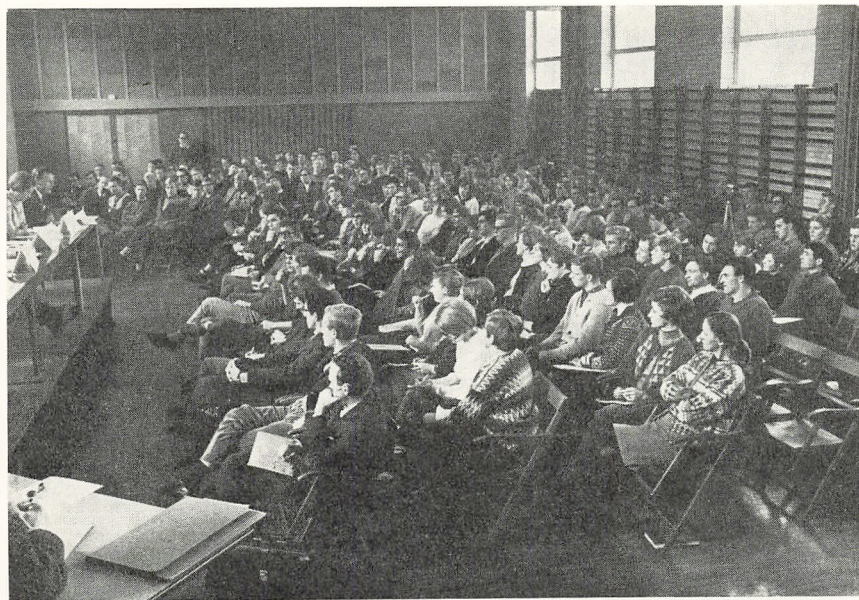
Vinterskolen

Et såkaldt skoleråd, bestående af fem elever, to lærere, forstanderen og køkkenchefen, fungerede nogenlunde. De fleste møder var korte og drejede sig kun om småting. Den største forandring i skolelivet, som gennemførtes via skoleåret og via et par fællesmøder, var, at »åbent hus« på elevgangene blev udvidet fra kl. 15—21 til kl. 10—23. Efter 23 skulle så de med lyst til mere samvær forlægge dette til det fritidsrum, som vi i fjor vinter fik indrettet i lokalet under biblioteket. På det afsluttende fælles forhandlingsmøde var der almindelig tilslutning til nyordningen og fuld forståelse for, at det er rimeligt, at der af hensyn til hele skolearbejdet falder ro over landskabet fra kl. 23. Desværre må man vel altid vente, at nogle alligevel desavouerer den slags, og det skete også; det er jo langt fra altid, at de største »demokrater« er klar over, at demokrati ikke blot giver medbestemmelse, men også medfører medansvar for vedtagne vedtægters gennemførelse. Nå, men stort set fungerede det tilfredsstillende. Vores bibliotekar, Fritz Norlan, konstaterede desværre 50 % tilbagegang i bogudlånene fra biblioteket. Om det var tilfældigt, eller om det var en slem omkostning ved »åbent hus« fra 10—23 daglig, tør vi ikke afgøre endnu. Til omkostningerne ved den udstrakte mulighed for dejligt kammeratligt samvær i smågrupper på værelserne hører imidlertid, at de elever, som af natur eller af anden årsag er noget ensomme i elevflokken, let bliver endnu vanskeligere stillet. Det kalder på særlig agtpågivenhed fra lærerkredsens side over for disse elever, selv om vi godt ved, at vi fra de virkeligt voksne og modne elever kan regne med bistand, så skolen bliver ved med at være et godt sted, også for de mindre robuste naturer.

Møder, diskussioner, emnedage etc.

Ved vinterens månedsmøder talte i november forstander *Arne Frandsen*, Ubbstrup højskole, om »Vor åndelige arv og modernismen«. Decembermødet første søndag i advent begyndte med gudstjeneste ved *Solveig Bording*. Efter en kaffepause talte professor *Frederik Nielsen*, Danmarks Lærerhøjskole, om spørgsmålet »Finder et nyt litterært gennembrud sted?« Adventsmødet, som samlede ikke så få gamle elever, sluttede med en nydelig sang- og musikaften ved organistparret *Gudny og Aage Lund*, Randers. Først i januar hørte vi redaktør *John Danstrup*, der for en tætbesat sal gav en udenrigspolitisk oversigt efterfulgt af en livlig spørgetime. Februar mødet afholdtes traditionen tro sammen med den lokale »Sønderjysk Forening« med Hedeselskabets direktør, *Frederik Heick*, som taler. Han drog en række minder frem fra genforeningsåret 1920 og holdt derpå foredrag om de kulturelle problemer, der kan opstå, hvis vi nogen sinde kommer ind i det europæiske fællesmarked, hvor Tyskland og Frankrig dominerer. Vinterens sidste månedsmøde måtte desværre aflyses i sidste øjeblik, da taleren blev forhindret.

Udenfor de offentlige møders række fik vi i løbet af vinteren lejlighed til at høre den fhv. Begtrup-elev, forstander *Jens Marinus Jensen*, som levende fortalte om Frithiof Nansen; det faldt tilpas på den tid, vi selv var i gang med Norge i foredragssalen. I marts indbød landbrugsskolens elevråd os til en diskussion om abortspørgsmålet med sekretær *Bjørn Selden* fra DK's ungdomskreds og fru *Helga Ottosen* fra Mødrehjælpen som indledere; forbavsende få herfra reagerede på invitationen.

Valgmøde

I løbet af vintertiden havde vi fire emnedage, to store og to af mindre omfang. Den første blev tilrettelagt af Thomas Bruun og drejede sig om »Vort sociale sikringsystem«. Efter en optakt aftenen forud blev alle elever en onsdag morgen først i december inddelt i små grupper og sendt ud på studiebesøg på ikke færre end 28 forskellige sociale virksomheder i Hillerød, Nordsjælland og København. Jeg må nævne de mange hjem og institutioner, der så gæstfrit tog sig af vore elever: børnehaverne på Skansevej og Lindevej i Hillerød, Nyhuse børnehave, fritidshjemmene i Hillerød og Frederikssund, alderdomshjemmene i Nyhuse og Skævinge, børnehjemmene »Nærungård«, »Skovlyst« i Jægerspris og »Lundely« i Fredensborg, Værebros drengehjem, optagelseshjemmet »Skovholmgaard« og observationskolonien »Terrazzerne« i Fredensborg, vanførehjemmet i Søllerød, Gelsgård kostskole, Virum, »Landsforeningen mod børnelammelse« i Hellerup, hjemmet for blinde mænd på Bredegård, revalideringshjemmet »Højjergård«, Slangerup, Mødrehjælpen, København, og desuden 8 institutioner under åndssvageforsorgen: Ebberødgård, børnehospitalet i Vangede, træningsskolerne i Nyrup og på Amager Strandvej, de fire værksteder på Biblioteksvej og Gungevej i Hvidovre og på Amager Strandvej og Bregnegårdsvej. Et omfattende materiale blev indsamlet, bearbejdet til rapporter, duplikeret og derpå samlet til en hel lille bog, som hver enkelt erhvervede sig. Emnedagen sluttede med et møde aftenen efter, hvori en del af vore værter deltog. Her talte en fhv. Frederiksborgelev, *Herman Hunger*, som er afdelingsleder ved åndssvageforsorgen i Andersvænge, Slagelse. Hele det store arrangement gav eleverne en fyldig baggrund for at begribe landets sociallovgivning, der jo nu igen er i politikernes støbeske.

Emnedag nr. 2 blev tilrettelagt af Bent Jakobsen sammen med de andre lærere i samfundskundskab. Den fandt sted kort før folketingsvalget 23. januar og samlede sig naturligt om valgets hovedemner. Eleverne gennemarbejdede i grupper partiernes arbejdsprogrammer og valgudtalelser på følgende punkter: 1) udenrigspolitik, 2) økonomisk politik, 3) skattepolitik, 4) erhvervs politik, 5) arbejdsmarkedspolitik og 6) uddannelsespolitik. Spørgsmål til partierne blev derpå formuleret af grupperne og bearbejdet af Tange, Bruun og Bjørn som optakt til et stort politisk møde, der blev afholdt fredag den 12. januar. Seks folketingskandidater fik deres sag for. Mødet blev ikke et traditionelt vælgermøde. Det sørgede spørgerne for — intet var overladt til tilfældighederne — og de seks kandidater levede i høj grad op til mødets hensigt. Ikke på noget tidspunkt blev der serveret valgfæsk. Adspurgt svarede de seks, hvoraf kun to dengang var medlemmer af Folketinget, sagligt og relevant på de stillede spørgsmål inden for fire områder, som var skilt ud, nemlig udenrigspolitikken, erhvervs politikken, uddannelses politikken og familie- og kvindesagsspørgsmål. Der blev ikke holdt taler, men fra starten havde fire dirigenter på skift udspillet. Til hver af de fire områder havde man afsat en halv time. En kyndig og myndig dirigent indtog katedret før hver runde, og så kom spørgsmålene, således som de var formuleret gennem elevernes gruppearbejde dagen før. Spørgsmålene kom med direkte adresse til hver enkelt kandidat. Talte en og anden en smule udenom, blev det straks fulgt op af klare tillægsspørgsmål, og først når »ofret«s svar var tilfredsstillende slap vedkommende, og ordet blev, hvis det var nødvendigt, givet videre til en af modkombattanterne. Det var nu sjældent. — De seks, som havde stillet sig til rådighed, var *Poul Schlüter*, Det konservative Folkeparti, *Merete Bjørn Hanssen*, Venstre, *Niels Helveg Petersen*, Radikale Venstre, *René Brusvang*, Socialdemokratiet, *Marianne Krarup*, Venstresocialisterne, og *Walther Dalland*, Liberalt Centrum. Landbrugsskolens elever deltog i mødet, så vi i alt var ca. 250. Det varede fra kl. 8.30 til middag, og det blev et af de mest saglige vælgermøder, jeg har oplevet. Æren herfor skal deles ligeligt mellem de seks folketingskandidater og de elever og lærere, som på forhånd havde lagt rammerne for mødet. Formen var stram og spørgsmålene korte og koncise, der var ingen mulighed for at vige udenom, og kandidaterne, tror jeg, nød det i samme omfang som den store forsamling af unge. Det hele gav lyst til gentagelse næste år, også selv om der ikke står et valg for døren.

Den 3. emnedag blev af mindre omfang. Vi beskæftigede os med et enkelt spørgsmål vedrørende ulands-forholdene, nemlig Danmarks indsats på dette område. Johan Tange havde forberedt og ledede dagen. Den sluttede med en ulands-høring, hvor en række både kommende og forhenværende ulands-frivillige blev anbragt i panel, som det kaldes, på talerstolens plads i foredragssalen. Spørgsmålene regnede ned over dem, og de svarede og fortalte om deres erfaringer og forventninger, om forberedelserne og skuffelserne og glæderne i forbindelse med arbejdet i udviklingslandene i Afrika. Det blev en i bedste forstand levende og varm aften. Blandt gæsterne var i øvrigt *Kirsten Haastrup*, som var lærerinde på Frederiksborg i årene 1965—67, men nu arbejder med sprogforberedelse af dem, der næste gang skal sendes ud.

Endelig holdt vi i marts en kunst-emnedag, ledet af Emil Petersen og Fritz Norlan. På selve dagen og i den tilstødende weekend blev udstillet 70 malerier og skulpturer i gymnastiksalen, som var forvandlet til et udmærket udstillings-

Skeptikere

lokale. Der var værker af helt unge kunstnere som *Per Kirkeby*, *Preben Jørgensen*, *Ole Sparring*, *Anders Kierkegaard*, *Erik Lagoni Jacobsen* og *Søren Hansen*. Desuden et udvalg fra generationen før, *Karl Bovin*, *Ole Kielberg*, *Eigil Jacobsen*, *Erling Frederiksen*, *Bent Sørensen* og *Ejler Bille*. Udstillingen var averteret offentlig — her bor jo mange mennesker — og vi kunne glæde os over 13 interesserede. Alle billederne var udlånt af Statens Kunstfond. Fondens virksomhed har været genstand for så megen offentlig kritik, at man skulle tro, der var en del mennesker . . . nå, men det var der altså ikke, nix!

Til dette afsnit i årsberetningen hører også filmklubben. Undervisningen standser jo lørdag middag. Men de dage, der ikke er udrejse-weekend, holder langt de fleste elever sig hjemme. Og da er der på Lars Thorkild Bjørns initiativ kommet et filmklub-arbejde i gang, som et flertal af eleverne melder sig til. En klubbestyrelse nedsættes, medlemskort sælges, film vælges. I nogle tilfælde bliver der knyttet filmkundskab til for de særligt interesserede. Men alene titlerne på de film, der blev forevist i vinteren 1967—68, borger for klubbens kvalitet. Det var »David og Lisa«, »Konge og fædreland«, »Seksdaysløbet«, »Silkehud«, »Ung flugt«, »Diligencen«, »Kirmes«, »Darling«, »Drengebyen«, »Processen«, »Lørdag aften — søndag morgen«, »Persona«, »Rom, åben by«, »Jeanne d'Arc« og »De 63 dage«.

Skuespil, udflugter, fester o.s.v.

Det er naturligvis arbejdet i skolestuer, foredragssal, bibliotek og gymnastiksal, som fylder vores hverdag, og når højskoletiden er kommet lidt på afstand,

Vinterskolen

er det for de allerfleste — vil jeg tro — et helhedsindtryk heraf, som holder sig. På kortere afstand er det derimod nok en række lyse enkeltheder, som står forrest i erindringen. De er da også med til at give hvert skolehalvår en del af dets præg, lige fra ankomsten til skolen med indkvartering og den første aften velkomstsamling i foredragssalen, hvor ord i tale og sang åbner skolen på ny og indleder noget nyt i hver enkelts liv, og indtil skolens mange små og store rum på ny står tomme, mens flokken igen er »spredt ud i kæden«.

Straks i første skolemåned afviklede vi — som det hedder — de tre ture til kongernes og københavneres ferieland med slottene Frederiks-, Fredens- og Kronborg. I år var de ikke begunstiget af vejret; men det gik an, navnlig var turen til Fredensborg gennem Gribskov god. I Helsingør besøgte vi for første gang Teknisk Museum. Skibsværftet har desværre i de sidste år lukket af med den motivering, at vi, d.v.s. pigerne, virker distraherende og sinker arbejdet. På Louisiana, som vi lagde vejen om ad på Kronborgturen, så vi en udstilling af den argentinske kunstner Lucio Fontana's og danskeren Henry Heerups værker; det fyldte os alle med undren. Et senere besøg i udvekslingsugen fangede anderledes, men det var også Emil Noldes malerier.

Før jul havde vi en tur til hovedstaden med formiddagen i Mindelunden i Ryvangen og i Frihedsmuseet ved Langelinie. Om eftermiddagen besøgte vi i grupper Georg Jensens sølvsmiede, Kunstindustrimuseet, Den Kongelige Porcelænsfabrik, Glyptoteket og Nationalmuseets etnografiske samlinger. Om aftenen var vi i Scala-teatret på Nørrebro, hvor vi så Bert Brechts »Den kaukasiske kridtcirkel«. Bredt og mægtigt gik stykket over scenen fyldt med rige og fattige, med skurke og fjolser, men navnlig præget af den dejlige skikkelse, køkkenpigen Grusche. Desværre optog stykket vistnok eleverne mindre, end vi havde ventet.

I vinterens løb spillede og læste lærerkredsen en række ældre og yngre skuespil, Wesker's »Livets rødder«, Tardieu's »De alene ved det«, Ionesco's »Den skaldede sangerinde«, senere gav Dramatisk Hold »Stolene« af samme forfatter til bedste. Videre: Priestley's »En inspektør ringer på«, Paul Galdy's »De store drenge« og Branners »Søskende«. Elevernes vinterskuespil, der blev instrueret af Inge Bruun og opført ved fastelavnsfesten og senere gentaget ved forældremødet, var i år et amerikansk skuespil, som vi tidligere har haft på programmet, nemlig Thornton Wilder's »Vor by«. Ved afslutningsfesten før juleferien sløjfede vi det julespil, vi i mange år har brugt, og fremførte »Julens historie« i recitation og sange; det var Anny Houmand og Kamp Olsen, der her havde gjort forarbejdet.

Efter nytår sluttede nogle få flere sig til vinterholdet; enkelte af dem kom ikke med på elevlisten, men er nævnt i en tilføjelse til dette års elevliste.

I slutningen af januar fandt vinterskolens nordiske uge sted med elevudveksling mellem Frederiksborg, Ringerike og Wendelsberg. Herfra rejste 29 til Norge under ledelse af Anny Houmand og 28 til Sverige, anført af Lars Thor-kild Bjørn.

Med *Wendelsberg* har der været i alt 20 udvekslinger, siden C. P. O. Christiansen og Justus Elgeskog begyndte dermed i 1947. Det er imidlertid i de senere år blevet stadig vanskeligere at rekrutere deltagere til Sverigesrejsen, mens tilslutningen til Norgesturen har været så stor, at vi har måttet snakke fra eller trække lod. Mange gode oplevelser af svensk ungdom og svensk folkehøjskole

har Frederiksborgelever mødt gennem årene, stor gæstfrihed og godhed og en række dygtige svenske højskolelærere har de mødt på Wendelsberg ved Mölnlycke både i Elgeskogs, Hallins og nu i de seneste år i rektor Frimans tid. Men nu må det ophøre. Dels er vore elevs interesse for at rejse til Sverige som sagt ikke tilstrækkelig stor, dels er kløften blevet for stor mellem vore unge gæsters ønske om en uges ferie i Danmark og vort ønske om at give dem en nordisk skole-uge. Men desuden kan vi ikke på den kommende 4 måneders vinterskole, der begynder til januar, afse tid til et foretagende, som takket være »språkförbistringen« kræver fuldt skemastop og særprogram. Men samtidig med, at jeg nævner disse grunde til ophøret, vil jeg gerne citere og tilslutte mig nogle linier af rektor Frimans afskedsbrev:

»Den långa raden av elevutbyten är alltså nu fullbordad och jag vill gärna tacka. Hjärtligt tack för årets utväxling. . . Jag vill också gärna tacka för samverkan genom åtskilliga år. Det är väl inte förmätet av oss att tro att det här utbytet haft något gott med sig i både riktningarna. Ett vittnesbörd om det är väl ändå att varje årskull som varit iväg till Danmark eller Norge vid återkomsten övertygat mig om att elevutbytet borde fortsätta det följande året. Samma uppfattning har gjort sig gällande nu, men för Er del är det alltså sista gången och då vill jag vid sidan av detta tack för samverkan också önska Er framgång med de nya kursplanerna. . .«

I de fem år vi har haft forbindelse med Ringerike, har tilslutningen herfra som sagt været meget stor; nu og da har op til 100 skrevet sig på listerne. Antallet af Ringerike-elever, som har besøgt os, har ligget mellem 12 og 25. Hvordan kontakten med Ringerike skal blive i fremtiden står lidt hen. På Frederiksborg har vi i lærerrådet besluttet, at al udveksling må hvile i hvert fald i år, indtil vi har vænnet os til de nye kursustider og taget stilling til, om vi har tid til en længere rejse i skoletiden. Men vi véd, at en begrænset dansk-norsk udveksling er såre let, fordi danske elever i Norge og norske her næsten kan glide ind i den daglige skoleplan, og at et egentligt særprogram, bortset fra et par udflugter, vil være unødvendigt. Det kunne med andre ord blive en virkelig nordisk skoleuge.

Af vinterskolens øvrige foretagender, som vi vil mindes, er en lang række særlig gode lørdagsunderholdninger; gang på gang havde danskholdene gjort et stort arbejde. Det medførte, at vi havde den glæde, at langt de fleste elever ikke tog ud, men sluttede op derom, så vi fik en række fornøjelige aftener sammen. Meget mere kunne der være at trække frem . . . fætterballet, fodboldkampene med mandskabet fra landbrugsskolen, fastelavnsfesten, Sancta Lucia, forældremødet, diskussionsaftenerne, sangkoret under Kramers ledelse, Kirsten Jensens fine gymnastikopvisninger, Bent Jakobsens nye afslappede udfoldelse i samme fag, Bjørns erhvervsvejledning, som ikke så få benyttede sig af, og som bliver videreført i øget omfang efter behov, soldaterbesøget fra Farum, o.s.v., o.s.v. Og så er der også alt det, som jeg ikke ved noget om — ikke?

Her standser beretningen om vinterskolen 1967—68. Lige før afrejsen den 30. marts valgte eleverne Lone Vestergaard til deres repræsentant i elevforeningens bestyrelse. Ved afslutningen overrakte vinterholdet skolen et billede af den finske kunstner Seppo Mattinen. Så farvel og tak! Og på gensyn! Husk elevmøderne, både de små rundt om i landet og det store den anden søndag i juli! Kom og vær med en gang imellem!

Foreningskundskab

Fra april til september

Da vinterskolen var forbi, begyndte en ny tid i skolens historie. Som omtalt i årsskriftet i fjor havde vi bestemt os for at ændre på skoleterminerne. Og nu skulle det sættes i værk. Vi ville gennemføre tre højskoleophold, en 4 måneders »vinterskole« fra januar, en 4 måneders »efterårsskole« fra september og endelig en 8 måneders »helårsskole«, også fra september. Det skulle træde i kraft den 1. september 1968, og derfor skulle der ikke være skole om sommeren. Men da vi ifølge højskoleloven er forpligtet til at holde skole i mindst otte måneder hvert finansår, måtte der i overgangsåret komme til at mangle en måned. Den ønskede vi at indvinde gennem to 14 dages højskole-kurser i maj måned, nemlig to ældrekurser.

Men først var det april. Den ene halvdel af måneden gik med rengøring og påskeferie. Den anden med udleje af skolen til tre møder eller stævner. Ledelsen af det første brugte det fine ord »seminar« om dagene 19.-21. april. Spørgsmålet »Hvilken vej skal ulandene gå?« var sat på programmet. *Studentersamfundet* stod som arrangør med cand. polit. Peter Neersø som kursusleder. 62 deltog. Man arbejdede med de bestående kulturmønsters dårlige indvirkning på u-landenes økonomiske fremtid — familieplanlægningens betydning for u-landene — problemet hvilket politisk-økonomisk system, disse lande bør vælge, og endvidere Danmarks u-landshjælp. — Fra 22.-25. april holdt *HB* medarbejderkonference på højskolen med 120 deltagere under ledelse af Stig Rolvsen. — Et par dage efter kom en afdeling af foreningen »*Een Verden*« på weekend med støtte fra »Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene«. Deltagerantal: ca. 50. Emne: Indien. Man koncentrerede sig om tre

spørgsmål, Indiens stilling mellem øst og vest, u-landshjælpens modtagelse i den indiske befolkning og spørgsmålet om, hvad vi eventuelt kan lære af indisk livsform og kultur.

Ældrekurserne

Efter de tre udlejninger fulgte så ældrekurserne med i alt 67 deltagere. Da de var led i højskolens egen undervisningsvirksomhed, er deltagernes navne taget med længere omme under elevlisten. Det var morsomt, at der mellem dem var en halv snes gamle Frederiksborgelever, tilmed én fra Holger Begtrup's første hold i 1895. Vi kunne også glæde os over en række deltagere fra Sydslesvig.

Nogle gange i vores tid har vi haft »Otte dage på højskole« i samarbejde med Københavns Højskoleforening. Disse småkurser for unge og ældre begyndte på Frederiksborg Højskole i 1911 med Begtrup som en af initiativtagerne. »Otte dage på højskole« har nu udviklet sig til feriekursus med nogle få foredrag, en del udflugter, meget samvær og mange underholdninger, og det er fortrinsvis gamle mennesker, der kommer. For 15—16 år siden blev 14 dages kurserne indført. Det er emnekurser med temmelig mange undervisningstimer — mindst 48 forlanges der — foredrag, diskussioner, gruppearbejde. Selv om der også her bliver tid til enkelte ture og nogle underholdninger, og skønt der er rigelig tid til at dyrke samværet, er skolepræget dog fremherskende på 14 dages kurserne.

Vi fik en god måned med vore to gange 14 dage i maj, omend det unægtelig var en fremmed fornemmelse at byde en flok ældre mennesker velkommen på den tid af året. Emnet for begge kurser var »Dansk samfunds- og kulturliv efter 1920«; det var formet så rummeligt, for at der kunne blive plads til os alle. Desværre konkurrerede vi med os selv ved at lægge kurserne i forlængelse af hinanden. Der var nemlig så mange af deltagere, som i deres ungdom havde oplevet, hvor kold maj måned dengang var på højskolerne, at langt de fleste foretrak det sidste af de to kurser. Man fyrede jo ikke i børneskolerne og på højskolerne i maj måned for 25—30 år siden. Så sent som i sommeren 1952 skrev jeg efter Pips mønster i velkomstbrevet til vort første sommerpigehold: »Vær varmt klædt på! Maj er tit kold! Og her bliver ikke fyret!« Nu er dagene anderledes i så henseende. Men en del af de ældre forespurgte forsigtigt, før de meldte sig: »Der bliver vel fyret på skolen?« Det blev der! Og i øvrigt var majvejret jo det fineste i mange år.

Under ældrekurserne fik vi besøg af lærere og elever fra Åbolands folkehøjskole i Finland, og senere af et japansk orkester på 25 mand.

Med udgangen af maj var *Johan Tanges* tid som højskolelærer på Frederiksborg afsluttet. På idræthøjskolen i Vejle, hvor han nu underviser, har han fået sine fagønsker opfyldt — kunst og idéhistorie; her var de emner ikke ledige. Vi ser tilbage på tre års samarbejde med Tange med taknemmelighed. *Otto Kampp Olsens* korte vikartid var også forbi. Skønt ærkesjællænder rejste han i august sine teltpæle i Ranum i Himmerland. Dér er han adjunkt ved seminariet og befinder sig godt med mange dansk- og engelsktimer.

Vi holdt ferie i juni måned. På denne tid havde vi privat meget at tænke på, fordi min mor var syg og lå på hospitalet siden sidst i april. Farmor døde den 9. juni, og familien var samlet til hendes jordfærd. Hun havde boet alene i Hillerød i ti år efter fars død. Mine forældre flyttede hertil i 1954 fra Østjylland, hvor far var lærer. Bortset fra de allersidste år kom mor jævnligt i valgmenighedskirken og på skolen til vore familiedage og til nogle af møderne, så en del af vore gamle elever vil måske huske hende.

Elevmødet

I begyndelsen af juli samledes lærerkredsen for at forberede elevmødet; vi ville bl. a. indstudere et skuespil. Vi var spændt på, om elevfesten kunne gennemføres uden en flok sommerelevers bistand. De, som har været elever ved sommertid, véd jo, at elevmødet er en bjergbestigning med drøjt slid forud, men siden er det herligt, når man endelig står på toppen og ser gæsterne strømme til. I år måtte vi undvære tre ting, elevernes hjælp til alt det praktiske, ikke mindst serveringsarbejdet, men også sommersangkoret og gymnastikopvisningerne søndag formiddag. Der var dog også plusser ved den nye ordning. Vi fik lejlighed til at indlede elevmødet med en sammenkomst alene for årets jubilarer, og vi blev i stand til at indlogere elevmødedeltagerne bedre end før.

Ikke færre end 90 deltog i festmiddagen lørdag kl. 12 sammen med tidligere og nuværende lærere og repræsentanter for skolens og elevforeningens bestyrelser. Der var enkelte 40 og 50 års jubilarer, men naturligvis var der langt flest 25 års, og det var deres højskolemor — Pip — der holdt festtalen.

Efter at jubilarerne nogle timer havde »ejet« skolen, ankom de yngre år-gange, flest selvfølgelig fra de senere år, i alt så mange som sædvanlig. Festtegn blev løst i røde skolestue, kaffe drukket på østplænen, kl. 16 fyldtes foredragssalen, og Fritz Norlan indledte elevmødet med et foredrag om »robinsonader« (se nu efter i fremmedordbogen!).

Vejret var så fint, at Grete Søndergaard & co. kunne servere kvældsmeden a la cafeteria udendørs. Om aftenen fejrede vi Hostrups 150 års fødselsdag

med »Feriegæsterne«. 50 år før var den samme komedie også på elevmødets program. Det snurrige spil morede tilskuerne mere, end »skuespillerne« rent ud sagt havde regnet med. Bagefter var der dans. Musikken var fin, men for avanceret, syntes de fleste; næste år skal det være almindelig dansemusik i stedet for jazz.

Morgenandagten i kirken søndag blev holdt af elevforeningens stifter og første formand, pastor emer. *N. P. Nielsen*, Sønderborg. Kl. 10 samling i foredragssalen til diskussion. To 25 års indledte, forstander *Højstrup* fra Grindsted landbrugsskole, og borgmester *Albert Svendsen* fra Tårnby på Amager. Emnet var »Er de former, som vort demokratiske samfund udfolder sig i, levedygtige?« Det gav en kort, men livlig debat. — Kl. 12 indmarch i årgange til middag i gymnastiksalen. Elevforeningens fungerende formand, agronom *Holger Hasle Nielsen*, bød velkommen, en række hilsener fra gamle elever i ind- og udland blev viderebragt til forsamlingen, telegram afsendtes til den fraværende formand, Svend Erik Bjerre og hans familie. På alles vegne siger jeg tak for de kort, breve og telegrammer, vi modtog. Tak også for andre hilsener, der kommer hertil fra fhv. Frederiksborgere året igennem, men navnlig jo ved juletid. — Efter middagen holdt elevforeningen generalforsamling, men herom berettes andetsteds. Sidst på eftermiddagen var der to korte foredrag af Thomas Bruun og undertegnede. Han talte om den odenseanske professor Faurholts bog »Filosofi og samfund«, som der har stået megen debat om, jeg om »Folkets lov og staten«. Elevmødet sluttede med en stilfærdig aftenunderholdning, ledet af Emil Petersen og under medvirken af tidligere elever, som sang og spillede. Efter aftenkaffe og aftensang skiltes det store weekend-selskab. På gensyn ad åre! »Ad åre« betyder »til næste år«! Vi tror, det var lykkedes at holde elevfest under de nye forhold. På generalforsamlingen var der i hvert fald ønske om at fastholde elevmødets nuværende tidspunkt, og det gør vi.

Kursustid

Selv om vi allerede i april og maj havde haft fem kurser af kortere eller længere varighed, bestemte vi os — ikke mindst af økonomiske grunde — til at modtage endnu fire. Et af dem var dog vort eget feriekursus.

Mod slutningen af juli ankom cirka hundrede amerikanske studenter. Det var årets såkaldte »*Scandinavian Seminar*«. Leder var højskolelærer Mogens Vestergaard, Uldum, men det er i øvrigt et fællesnordisk-amerikansk foretagende, arrangeret af amerikanske universitetsfolk i samarbejde med repræsentanter for folkehøjskolerne i Norge, Sverige og Danmark. Et år opholder studenterne sig i et af de nordiske lande, bl. a. skal de deltage i et højskolekursus. Mødet hos os var åbningsmøde og første orientering for 1968—69. Inge og Thomas Bruun fungerede som værtsfolk.

Efter amerikanernes afrejse lagde vi hus til en verdenskongres. Det var 156 delegerede fra »*Det Lutherske Verdensforbund*«, som samledes til årsmøde. Kongressen varede fra 6.—16. august. Ledere var en nordmand, dr. Sigurd Aske, og japaneren Masao Takane, som begge kom fra forbundets hovedsæde i Genève. Det var et broget syn, da den store forsamling den første aften kom til gudstjeneste i Frederiksborg Slotskirke. Mærkelige præstedragter og farverige nationalgevandter skabte fest. Der var folk fra Australien, Etiopien, Eng-

Engelsk

land, Natal, Nigeria, Norden, Ny Guinea, Liberia, Madagaskar, Pavestaten, Frankrig, Tanzania, Transvaal, Tyskland, Indien og Indonesien, Zululand, Schweiz, Sydvestafrika, Rhodesia og Hongkong — en hel rundsang af navne! Hovedtemaet for det store stævne var planlægning af den lutherske kirkes indsats i udviklingslandene i Afrika og Asien.

Næppe havde de mange velærværdigheder forladt skolen, før vi tog fat på vort eget feriekursus. Som i fjor kaldte vi det »1960erne i centrum«.

Ja, det vil sige, vi havde bare skrevet »Tresserne i centrum«, hvad der fik nogen til at tro, at det var et ældrekursus! Det var ikke meningen — tværtimod. Indbydelsen i programmet var rettet til voksne unge og yngre ægtepar. Men for at bringe kurset bedre i orden finansielt end i 1967 modtog vi via Københavns Højskoleforening tre snese ældre deltagere. Det er værdifuldt, at unge og gamle mødes, men vi vil alligevel halvere antallet af ældre i 1969.

De 118 deltagere samledes sidst på eftermiddagen den 18. august. Efter den obligate velkomst startede vi straks med en mosaik af ny, dansk dramatik, arrangeret af Inge Bruun. På den måde blev med det samme berørt en række af de aktuelle spørgsmål, som kom under behandling de følgende dage. Som i fjor havde hver dag sin leder og sit hovedemne. Mandag blev forestået af Thomas Bruun med emnet »Krise i former og normer«, tirsdag af Fritz Norlan om »Sammenbrud og nybrud i litteraturen«, onsdag var det Johan Tange med emnet »Religiøs livsforståelse og samfundsmiljø«, torsdag Lars Thorkild Bjørn, og dagens tema var »Frankrig under forvandling«, fredag »Vedkommer nutidens kunst os?« med Emil Petersen som bestyrer, og endelig var lørdagen viet »Det moderne menneskes dogmer« ved undertegnede. Foruden foredrag, debatter og gruppearbejde omkring disse emner blev der tid til en aften med dans og skuespil, en musikaften og en enkelt bustur. Udefra fik vi god hjælp af højskolelærer *Richard Andersen*, Askov, provst *Knud Baagø*, Ll. Lyngby, maleren *Helge Ernst*, redaktørerne *Sven Skovmand*, MF, og *Niels Jørgen Haage*.

rup, samt af det musikalske ægtepar, pianistinden *Hanne Petri* og violinisten *Kanny Sambleben* med deres lille fløjtespillerske, *Michala*. — For dem, der havde meldt sig til alle 14 dage, »flyttede« man i den anden uge til Paris. Rejsen blev ledet af *Lars Thorkild Bjørn* og forløb omtrent som i fjor, da årsskriftet leverede en udførlig reportage.

Vort første feriekursus af den art blev afholdt i begyndelsen af september 1967. Denne gang altså sidst i august. De tidspunkter var valgt, fordi vi mente, at ikke så få yngre er henvist til at tage deres ferie sent på sommeren. Det er måske også tilfældet. Men for at styrke tilgangen flytter vi alligevel næste år hen i nærheden af sankthans. I 1969 vil feriekurset formodentlig samle sig om demokratiets problemer og om Østeuropa. Europarejsen vil via Østberlin gå til Tjekkoslavakiet og med hjemtur over Vestberlin. Både i 1967 og 68 har en del tidligere elever været deltagere, og vi håber, deres tal vil vokse. Allerede i januar vil der foreligge program for feriekursus 1969, og det kan rekvireres på skolens kontor.

Endnu et kursus gav vi plads for. Det var en international sammenkomst for 100 drenge- og pigespejderpræster. Der var navnlig mange med fra Frankrig, Belgien, Italien og Tyskland. Stævnet var af katolsk observans og blev ledet af pastor *Knud Ballin*.

Den lange kursusommer var så forbi. Det havde været en broget tid. Ikke mindst køkkenet var gang på gang blevet stillet over for store opgaver. Men med *Grete* ved roret blev skærene klaret. Af hjælpere i køkkenet, som bistod os kortere eller længere tid i skoleåret 1967—68, men som nu er rejst og er i gang med deres uddannelse eller har giftet sig, nævner vi med taknemlighed *Anne Marie Kjærgaard*, *Erna Wad Nielsen*, *Inger Marie Christensen*, *Lisbeth Steensgaard*, *Susanne Warmann* og *Inger Bækhøj Sørensen* — og i haven *Elsebeth Hastrup* og *Doris Nørbjerg Hansen*.

Her må jeg også nævne, at *Anny Houmand* (f. *Graulund*) har måttet bryde

Johan Tange

Anny Houmand

Meddelelser

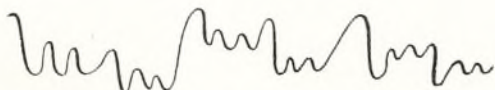
op fra skolen. Vi vidste længe, at dagen ville oprinde, når hendes mand — Flemming — var færdig med sin læreruddannelse. Fød under eget bord, et hus på Roskildeegnen vinkede. I fem år var Anny skolens pianistinde. Men hun var meget mere — en stor støtte for skiftende gymnastiklærerinder, en stabil underviser i engelsk, sang og musikforståelse, og endelig er hun jo et stykke af en skuespillerinde — mange gange har hun glædet os med sin indlevelse i og udførelse af vanskelige roller.

Med udgangen af august var også den omskiftelige overgang til den nye skoleordning til ende. Den 2. september mødte eleverne til den første 4 måneders efterårsskole. Omtalen heraf kommer i næste årsskrift. For eftertiden vil årsberetningen ikke mere begynde ved november, men gå fra september til september. Men mens jeg skriver, har vi allerede været i gang en god måned, og alting tyder på, at vi har handlet rigtigt, da vi ændrede skoleterminerne på Frederiksborg.

Vi lever i en tid, hvor vort samfund befinder sig i en uophørlig, stadig accelererende udvikling og forvandling. Vi, der har vort arbejde på Grundtvigs Højskole, håber, at højskolen her og andre steder — uden at svinge sin egentlige opgave og uden alt for meget rabalder — må have evne til kritisk at efterprøve gamle erfaringer, overveje nye skoletanker og endelig få kræfter til at gennemføre det mål af fornyelse, som må være nødvendigt i hver generation, hvis højskolen skal fortjene den signatur, Grundtvig gav den: en skole for livet.

Venlig hilsen til skolens venner og gamle elever med ønsket om en glædelig jul og et godt nytår.

Karen og Haugstrup.

Fra Elevforeningen

Kontingentforhøjelsen udskudt!

Elevforeningens generalforsamling blev i år afholdt den 14. juli — som sædvanlig i forbindelse med elevmødet. Forud for generalforsamlingen holdt bestyrelsen et møde for at tage stilling til enkelte spørgsmål. Desværre er bestyrelsen ikke fuldtallig for tiden, idet vor formand, Sv. Erik Bjerre, som bekendt for en tid har ændret adresse til Nairobi, Kenya. I Bjerres fravær har undertegnede lovet at varetage de »tunge« pligter, der normalt hviler på formanden.

Fra generalforsamlingen blev der sendt en hilsen til familien Bjerre i det fjerne Afrika.

Elevforeningen har modtaget et brev fra Villy Bonde (1962/63), som for tiden arbejder som ulandsfrivillig i Kenya og dér har kontakt med familien Bjerre. Bonde spørger, om elevforeningen har mulighed for at yde støtte til indkøb af f. eks. landbrugsfaglig litteratur til deres bibliotek. Bestyrelsen fandt ideen god, og generalforsamlingen gav bemyndigelse til, at der sendes et beløb til indkøb af bøger.

Der er enkelte, som har ønsket, at elevmødet bliver flyttet til et andet tidspunkt på sommeren, og vi havde en orienterende drøftelse af dette på generalforsamlingen. Her var der dog en overbevisende interesse for, at *elevmødet fortsat holdes den 2. weekend i juli.*

På generalforsamlingen i fjor blev det drøftet, om et »repræsentantskab« i elevforeningen med en repræsentant for hver årgang vil være ønskeligt. Bestyrelsen foreslog i år, at man arbejder videre med tanken om at opbygge et sådant repræsentantskab, da det dels kan være med til at styrke elevforeningens kontakt til de enkelte årgange, dels kan give en mulighed for øget kontakt mellem skolen og dens gamle elever. Der var almindelig enighed om det ønskelige heri, og vi vil derfor arbejde videre med spørgsmålet.

Thomas Bruun, der de sidste år har været foreningens kasserer og sekretær, forelagde regnskabet, som på forhånd var udsendt. Regnskabet blev godkendt. Det blev endvidere oplyst, at der for tiden er 3900 medlemmer i foreningen.

Fastsættelsen af kontingentet for det kommende år blev også drøftet. Da foreningens forpligtelser skulle kunne klares uden forhøjelse, blev det vedtaget at holde uforandret kontingent. Der er dog ikke fare for, at dette bliver tradition, da vi må forudse en kontingentforhøjelse til næste år, men lad os ikke tage sorgerne på forskud.

For to år siden blev det besluttet, at elevforeningen skulle forhøje sit medlemsbidrag til Landsforeningen af Højskoleelever fra 35 øre til 1 kr. pr. medlem. Desværre er der ikke ret mange elevforeninger, der har fulgt vort eksempel. Vi har derfor sendt et brev til Landsforeningen og opfordret til, at der gøres en indsats for at øge medlemsbidraget fra andre elevforeninger, idet vi ikke har noget imod at yde et bidrag, når blot de øvrige også gør det.

Eleveforeningen

25 års jubilarer

Der var 2 bestyrelsesmedlemmer på valg ud af 5, der vælges på generalforsamlingen. Metha Lyngø havde på forhånd meddelt, at hun ønskede at udtræde af bestyrelsen, og i hendes sted blev Kaj Andersen, elev 1963—64, valgt. Herefter har bestyrelsen følgende sammensætning:

1. Sv. Erik Bjerre (1967), p. t. Nairobi, Kenya (formand).
2. Holger Hasle Nielsen (1968), Lundager 8, Greve Strand (næstformand).
3. Hans Henrik Nielsen (1967), Hjemmegård, Lyngerup, Krogstrup.
4. Karen Margrethe Prior (1967), Magnolievej 53, 2500 København Valby.
5. Kaj Andersen (1968), Tindinge Bakke, Ruds-Vedby.

De 4 årgangsrepræsentanter er:

1. Bent Lassen, Asperup, 1966—67.
2. Niels Schmidt, Fredensbjerg, Sig, 1967.
3. Lone Kragholm Vestergaard, Hundborg, Sjørring, 1967—68.
4. (ingen sommerskole 1968).

Jacob Nielsen, der i øvrigt var 25-års jubilær og havde gjort et stort arbejde for at samle jubilarerne til elevmødet, var dirigent under generalforsamlingen.

Thomas Bruun har meddelt bestyrelsen, at han ønsker at blive fritaget for kasserer- og sekretærarbejdet i elevforeningen. Dette har vi taget til efterretning med tak for indsatsen. Efter aftale med Kirsten Sønderby skulle hun overtage hvervet efter generalforsamlingen. Skæbnen ville imidlertid, at hun og hendes mand tidligere end ventet er i færd med at etablere sig på den jyske halvø, hvorefter foreningen stod uden ansat ledelse. Et rundspørge blandt skolens lærere viste, at ingen ønskede at overtage jobbet. Herefter er problemet foreløbig løst ved, at stud. mag. Lone Haugstrup har lovet midlertidigt at varetage forretningerne.

Til sidst kan der være grund til at glæde sig over den gode tilslutning af elever, der har vist sig til den ændrede kursusplan på Frederiksborg.

Foreningens medlemmer og andre, der følger foreningens arbejde, sendes de bedste ønsker om en glædelig jul og et godt nytår.

Holger Hasle Nielsen.

Meddelelser

FREDERIKSBORGLÆRERE m. v. *Pip Christiansen* har haft glæde af bogen om sin mor (»Ingeborg Appel og Askov«); den har måttet udsendes i nyt oplag. — *Inger og Emil Petersen* fejrede den 13. oktober deres 25 års bryllupsdag i Stockholm. — *Bent Jakobsen* har vikar i dette skoleår, for at deltage i årskursus på Danmarks Lærerhøjskole i København. — *Marianne og Lars Thor-kild Bjørn* bekom sig en udmærket datter elevmødesøndagen 1968; hun hedder Anne Katrine. — *Cecilie Tøpholm*, gymnastiklærerinde på Frederiksborg 1952—62, har forladt Haslev seminarium og er fra august 68 lærerinde ved Den fri Lærerskole; hendes adresse er Himmerigsgårdsvej, Ollerup. — *Olav Berkaak*, Ringsaker (1962—63) har udgivet en ny roman »Og du skal lenge leve i landet«. — *Anny Houmand*, der har været skolens pianistinde i de sidste fem år, har sammen med sin mand bosat sig i udkanten af Roskilde; adressen er: Egen 23, Eppedalen, Svogerslev, 4000 Roskilde. — Skolens nye sekretær er *Erika Nederby* (f. Knackfuss, elev sommeren 1955). — Højskolelærer *Johan Tange* er her i den 17. olympiades år rejst til Vejle og har startet på »Den jyske Idrætsskole«. — *Birthe Sørensen*, g. Knudsen, er vandret til byen; hun bor Rubinsteinsvej 12, I th., 2450 København SV. — *Otto Kampp Olsen* har søgt og fået embede som seminarielærer i Himmerland; han bor Kærvej 8, II, 9681 Ranum. — Som nye medarbejdere ankom den 1. september håndger-ningslærerinde *Karen-Hanne Pedersen* — hun stammer fra Korup ved Had-sund og er uddannet på Den danske Husflidshøjskole i Kerteminde — og som skolens pianistinde *Lisbeth Broe Rasmussen*, der er fra Ålborg. — Desuden er cand. jur. *Johns Langer*, som i flere år har været knyttet til Ry Højskole, ansat som højskolelærer på Frederiksborg fra september 1968.

ELEV MØDET i 1969 bliver lørdag den 12. og 13. juli. Sommerpigerne 1959 og vintereleverne 1959—60 er nu 10 års jubilare — tiden går — sæt hinanden stævne! Elevmødet begynder lørdag eftermiddag ved 15-tiden; da venter vi mange, ikke mindst fra de yngre årgange. — I 1969 er der imidlertid forløbet 25 år siden, sommerpigerne 1944 var på skole. Den sidste krigsvinters elevhold 1944—45 kan ligeledes fejre 25 års jubilæum. Har I set hinanden, siden I måtte vige for de tyske flygtninge? Som i fjor indbyder vi 25 års jubilarene og også 40 og 50 års jubilarene til festmiddag allerede kl. 12 elevmødelørdagen og til samvær med så mange af lærerne fra dengang, vi kan samle.

Sæt kryds i kalenderen ved den 12.-13. juli! Alle tidligere elever og deres pårørende er meget velkomne!

EFTERÅRSMØDET afholdes efter al sandsynlighed søndag og mandag den 21. og 22. september.

FASTELAVNSSØNDAG den 16. februar afholdes en vinterfest for nuværende

Meddelelser

og tidligere elever. Der bliver gudstjeneste kl. 10, foredrag kl. 16 og kl. 18.30 komedie og dans. Tæpper til evt. overnatning medbringes. Velkommen!

FREDERIKSBØRGKREDSENE på Fyn og i Nord-, Vest- Øst- og Sønderjylland træder i virksomhed igen i maj 1969. I forårsnummeret af vort lille elevblad bliver maj-sammenkomsterne bekendtgjort. På gensyn rundt om i landet til den tid!

FERIEKURSET i 1969 bliver 8 dage på højskole plus en uge i Tjekkoslavakiet med Prag som centrum. Kurset er for voksne unge og yngre ægtepar. Første uge på højskolen afholdes i dagene 22.-28. juni, anden uge ligger direkte i forlængelse deraf. Programmet vil være færdigt ca. 1. februar og kan da rekvireres på skolens kontor.

S. H. J.

BIBLIOTEKET. Tilgangen af bøger til biblioteket har været ca. 150. Brugen af biblioteket var i vintermånederne stærkt dalende. Vinterholdet 66/67 var således det mindst læsende hold, vi i de sidste ti år har haft. Derimod viser vort første septemberhold en læselyst, som langt overstiger »normalen«.

Foruden de bøger, skolen selv har anskaffet, har vi modtaget en stor del værdifulde værker som gaver fra enkeltpersoner og institutioner. Således har *Foreningen Norden* sendt os Håkan Mankefors: *Norden förenad framtid*, John Midgaard: *Norges historie*, Svenska turistföreningens årsskrift, Johan Borgen: *Noveller* og Åke Setterwall: *Stockholms Slott och dess konstskatter*. Vor tidligere medarbejder og forhenværende bibliotekar *Anton Mariegaard* har skænket skolen Anton Mariegaard: *Økonomisk geografi for Handelsgymnasiet* samt Johs. Humlum: *Kulturgeografisk Atlas I-II*. *Margrethe Christiansen* har foræret os sin egen bog: *Ingeborg Appel og Askov*. Ligeledes har *Fritz Wartenweiler* sendt os sin: *Elisabeth Müller und ihre Welt*. Fra *Sigrid Eklund* har vi fået *Pär Lagerkvist: Marianne*, og fra *Færøerne* har en gammel elev, *Einar Waag*, sendt os sin: *Val og valtöl 1906-66*. Fra *Jens Marinus Jensen* fik vi *Poul Hartmann: Bak fronten* samt *Halvdan Koht: For fred og friedom*. *A. Iversen: De afgørende år* har vi modtaget fra forfatteren. Fil. cand. *Birgitta von Heland*, som var »stipendiat« hos os i fjor sommer, har sendt ikke mindre end seks nutidige svenske romaner samt to litteraturhistoriske bøger. *Jørgen Skjoldan Pedersen* (elev 66/67) har givet det smukke værk *Asmussen og Læssøe: Illustreret religionshistorie I-III*. I marts måned havde vi besøg af *Eskadrille 544, Værløse*, og den gav *Emil Nolde: En kunstners kampår*. *Olav Sporastoyl* (elev 67/68) gav »Grunnloven vår«. *Vintereleverne* gjorde afbigt for en dårlig »biblioteksvinter« ved at skænke os mange yderst værdifulde bøger. Cand. polit. *Peter Neersø*, Mellemfølkeligt Samvirke, har givet *Martin Klausen: Det norsk-indiske Kerala* samt en lang række andre bøger specielt om u-landene. *Peder Rydbert* (elev 1895-96) har skænket os *Edith Hamilton: Grekisk livssyn*, *Mølbjerg og Madsen: Svend Engelund*, *Johs. Jørgensen: Den hellige Frans af Assisi*, *Hammarlund: Døgnfluer og A. Hjort Rasmussen: Stråtage*. Vor egen »Filmklubben 1967/68« skænkede *Carl Th. Dreyer: Fire film*, *Penelope Houston: Filmen efter den anden verdenskrig* og *Stephenson og Debrix: Filmen som kunstart*. Forfatteren *Carl Scharnberg* har sendt os *Adam Roberts: Modstand uden vold og tid-*

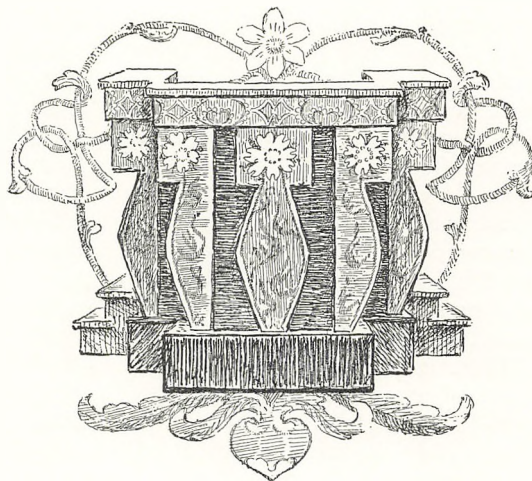
Elevforeningen

ligere elev *Otto Petersen* Poul Milhøj: Danmarks statistik I-II. *Mariechen Vølkers* har skænket Ulf Nilson: Robert Kennedy, mennesket og politikeren. Vor gode kollega *Lars Thorkild Bjørn* har foræret biblioteket flere bøger af samfundshistorisk indhold.

Ud over disse her nævnte bøger har vi som sædvanlig modtaget flere værker fra forlag og statsinstitutioner samt en række aviser og tidsskrifter gratis eller til nedsat pris.

For alle gaver bringer vi herved skolens varmeste tak.

Fritz Norlan.

Elevlisten

Vinterskolen 1967—68

- (Følgende 5 elever var ikke med i
fortegnelsen for 1967-68).
Olsen, Jesper, Stig, Godtgemt 6, 2880 Bagsværd, Kbhs. a.	Petersen, Kurt Doktor, Borupvej 1, 3320 Skævinge. Frb. a.
Petersen, Inger Marie, Samsøgade 40, 9000 Ålborg, Ål. a.	Ravn, Niels, Jellinggård, 7300 Jelling. Ve. a.
	Schmidt, Uffe, Parkvej 20, 6971 Spjald. Rgk. a.

Ældrekursus maj 1968

Abildgård, Asta, Vesterbrogade 7, Holstebro. Rgk. a.	Graabek, Johanne, Abel Cathrines- gade 6, 3., København V.
Andersen, Ester, Grønningen 4, Åkirkeby. Bo. a.	Hansen, Berta, Ll. Sophiegade, Flensborg. Sydslesvig.
Andersen, Ingrid, Bakkegade 17, Hillerød. Frb. a.	Hansen, Christian, Riddergade 9, Flensborg, Sydslesvig.
Arnfast, Stig, Aadalsvej 71 st., Van- løse. Kbhs. a.	Hansen, Frieda, Riddergade 9, Flensborg. Sydslesvig.
Barlebo, Kirstine, Assenbølle, Bred. Od. a.	Hansen, Gudrun, Viktoriagade 19 A 1. tv., København V.
Bollerup, Minna, Snerlevej 15, Kolding. Ve. a.	Hansen, Martha, Sørbylille, Slagelse. So. a.
Bredgaard, Mette, Glentevej 6, Hillerød. Frb. a.	Henningsen, Thorvald, Abildbo, Teglværksvej 14, Ullerød, Hillerød, Frb. a.
Brehmer, Helene, Adelbylund 8, Flensborg, Sydslesvig.	Høj, Nelly, Lunde, Jylland, Ri. a.
Bär, Josefa, Møllegade 8, Flensborg, Sydslesvig.	Højbjerg, Marie, Løvelbro, Viborg. Vi. a.
Christiansen, Adeline, Haupt- strasse 31, Tarup. Sydslesvig.	Højbjerg, Poul, Løvelbro, Viborg. Vi. a.
Christiansen, Agnes, Tværgade 40, Nykøbing F. Ma. a.	Jensen, Agnes, Billesgade 30, 2. tv., Odense, Od. a.
Christiansen, Hans M., Vester- gade 6 D, Roskilde. Ro. a.	Jensen, Jens M., Gl. Strandvej 57, Humlebæk, Frb. a.
Eising, Gusta, Præstøvej 107 A, Næstved. So. a.	Jensen, Magnete, Hadsundvej 124, Randers, Ra. a.
Ellman, Oda, Aalekistevej 188 A 1., Vanløse. Kbhs. a.	Jensen, Mikael, Hadsundvej 124, Randers, Ra. a.
Frenzel, Dagmar, Hillerødsholms- allé 35 st., Hillerød. Frb. a.	Kjeldahl, A. Kr., Skivevej 100, Holstebro, Rgk. a.

Elevlisten

- Agnes Kjær, Teglværksvej 16,
Ullerød, Hillerød, Frb. a.
- Knudsen, Birthe, »Arnen«, Alling,
Ry st., Skbg. a.
- Kyst, Paula, Hvalsøvej 24, Køben-
havn, Brønshøj, Kbh.
- Larsen, Anna, Præstøvej 99 A, 1.,
Næstved, So. a.
- Larsen, Ingeborg, Christiansvej 13, 2.,
Glostrup, Kbh.s a.
- Larsen, Johannes, Sct. Nikolajvej 13,
3., Kbh. V.
- Larsen, Sigrid, Stadionallé 5,
Århus C, År. a.
- Lauridsen, Karen Bech, Lunde, Jyll.,
Ri. a.
- Lund, Birthe Marie, Gentoftegade 62,
1., Gentofte, Kbh.s a.
- Mathorne, Marie, Harrested, Slagelse,
So. a.
- Mikkelsen, Petra Skov, Vestergade 41,
2., Holstebro, Rgk. a.
- Mikkelsen, Sørine Elisabeth, Øster-
gade 62, Nykøbing M, Thi. a.
- Nielsen, Edith, Købelev pr. Nakskov,
Ma. a.
- Nielsen, Tonni, Korsørgade 17, 3.,
Kbh. Ø.
- Nørstad, Ruth, Eystensgård, Brøde-
skov, Frb. a.
- Ottosen, Margrethe, Ingemannsvej 15,
Slagelse, So. a.
- Pedersen, Anna, P. B. Lundsvej 8,
Skanderborg, Skbg. a.
- Pedersen, Thalia Lund, Vandværks-
vej 17, Gilleleje, Frb. a.
- Petersen, Christian, Harreslevgade 22,
Flensborg, Sydslesvig.
- Petersen, Hans Peter, Fredensvej 16 A,
Næstved, So. a.
- Petersen, Magna, De Gamles Hjem,
Gilleleje, Frb. a.
- Petersen, Marie, Harreslevgade 22,
Flensborg, Sydslesvig.
- Petersen, Sophie, Margrethevej 22,
Hillerød, Frb. a.
- Rasmussen, Johanne, Bjergbygade 16,
Slagelse, So. a.
- Rasmussen, Kamilla, Tranehaven 18,
Glostrup, Kbh.s a.
- Rasmussen, Maren, Hannerupgårds-
vej 36, 1., Odense, Od. a.
- Rasmussen, Sigrid, Nørregade 11,
Maribo, Ma. a.
- Rebsdorff, Anna K., Snerlevej 19, 1.
tv., Kolding, Ve. a.
- Rydbert, Peder, Nørre Allé 41 H,
Kbh. N.
- Schmidt, Jensigne, Bjergbygade 16,
Slagelse, So. a.
- Simonsen, Johanne, Aksomosegård
pr. Ebberup, Od. a.
- Skaarup, Rosa, Bryggervangen 36, st.
tv., Kbh. Ø.
- Steinlein, Julie, Valby Langgade 158,
2., Kbh. Valby.
- Svarrer, Esther, Torvegade 94,
Esbjerg, Ri. a.
- Sørensen, Klara, Østergade 6,
Ll. Skensved, Ro. a.
- Tangelev, Johanne, Sallinggade 4, 2.,
Skive, Vi. a.
- Thomsen, Mette, Bredgade 85,
Nørre Nebel, Ri. a.

Ueberlee

Efterårsskolen 1968

- Alaufesen, Ludvig, Strandvej 172,
3950 Egedesminde, Grønland.
- Andersen, *Jack* Christian Gunnar,
Kildeager 49 st., 2400 Brønshøj
Kbh.
- Blomgren, *Dan* Gustav, Åsögaten 151,
Stockholm Sö., Sverige.
- Christensen, Jørn, Padkær Maskin-
station, 9682 Overlade, Vi. a.
- Christiansen, Svend, Sandby,
4171 Glumsø, So. a.
- Danielsen, Herluf Hoffmann,
Byrsted, 9240 Nibe, Al. a.
- Dumstrei, Holger, 2391 Valsbøl,
Sydslesvig.
- Glinski, Jerzy, Warszawa, Polen,
da. adr.: Hostrups Have 40, 2. tv.,
1954 København V.
- Hansen, Bent, Søndergade 75,
3390 Hundested, Frb. a.
- Hansen, Svend-Erik, Baunevej,
Alsønderup, 3400 Hillerød, Frb. a.
- Harðarson, Bjarni, Kaplaskjólsvæg 41,
Reykjavík, Island.
- Karkov, Marius, Høm, 6760 Ribe.
Ri. a.
- Kuhn, Hans, 50 Vasey Crecs.,
Campbell, A.C.T. 2601, Australien.
- Kaae, Carsten, Magdalenevej 4,
3000 Helsingør, Frb. a.
- Nielsen, Harald F. E., Engholm allé
30, 2650 Hvidovre, Kbh.s a.
- Petersen, Hjalmar Ove, 54 Daly st.,
Blize, British Honduras.
- Petersen, Otto de la Fuente, 54 Daly
Belize, British Honduras.
- Petersen, Poul-Erik Vedel, »Vedels-
gård«, Søllested, 5620 Glamsbjerg,
Od. a.
- Poulsen, Arne Planck, »Hollænder-
gård«, Hønske, 4130 Viby Sj.,
Ro. a.
- Poulsen, Hans, Hejedegård,
4640 Fakse, Præ. a.
- Salomonsen, Jens, Vestergårdsskolen,
8260 Viby Jyll., År. a.
- Sandberg, Lars Christian, Løkenlia 13,
1346 Gjøttum. Bærum, Norge.
- Ulankiewicz, Sławomir Tadeusz
(Slawek), Magleparken 20, 2. th.,
2750 Ballerup, Kbh.s a.
- Ystheim, Steinar, Nyborg, N-5610,
Øystese. Hordaland, Norge.
- Andersen, Anne-Marie, »Enghave-
gård«, Smidstrup, 5400 Bogense,
Od. a.
- Andersen, Karen Marie Søndergård,
Imekvej 145 B, 3912 Sukkertoppen,
Grønland.
- Andersen, Kirsten Suldrup, Budse-
marke, 4791 Borre, Møen, Præ. a.
- Bentzen, Linda Irene, Hillerødvejen 2,
3330Gørlose, Frb. a.
- Berthelsen, *Gertrud* Elise, Skibshavns-
vej 755, 3900 Godthåb, Grønland.
- Biilmann, *Line* Johanne Magdalene,
Ole Petersensvej 255, 3912 Sukker-
toppen, Grønland.
- Boesen, Anne-Mette, Jevnakerveien,
Dokka, N. Land, Norge.
- Christensen, Brita Ninn, »Mosevang«,
6051 Alminde, Ve. a.
- Dahl, *Karin* Margaret, Nyhus,
3110 Ramnes. Vestfold, Norge.
- Ellman, Anne-Merete (Bine), Gurre-
lund 28, 2660 Brøndby Strand,
Kbh.s a.
- Engmann, Bente Rigmor, »Mariehøj«,
Færgevej 26, 3660 Frederikssund,
Frb. a.
- Eriksen, Bente, Krogholm, Almsted,
6440 Augustenborg, Søbg. a.
- Eriksen, Margit, Hundslev,
6440 Augustenborg, Søbg. a.
- Ertzinger, *Inger* Margrethe, Fjordvej
10, 6320 Egernsund, Søbg. a.

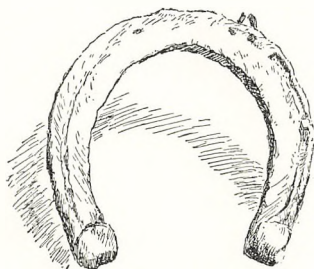
Elevlisten

- Evaldsen, *Kirstine* K.S.E. Marie,
Markusvej B 366, 3911 Holsteins-
borg, Grønland.
- Guldahl, *Eva* Sophie, Freidigstien 2,
Trondheim. Sør-Trøndelag, Norge.
- Guts, *Bente* Ingrid, Jernbaneallé 48,
3., 2720 Vanløse, Kbh.
- Gylling, Ing Britt, Borgmester
Fischersvej 4, 3., 2500 Kbh. Valby.
- Hansen, Helga, *Valborg*, Tvismark,
6791 Kongsmark, Rømø, Tø. a.
- Hansen, Inger Berg, A. S. Ørstedsvvej
21, 8800 Viborg, Vi. a.
- Hansen, *Irene* Lis, Hollandsgade 2, 2.,
2300 Kbh. S.
- Hansen, Jette Lis Juhl, Dorphsallé 57,
2630 Tåstrup, Kbh.s a.
- Hansen, Karen Birgitte Stormly,
Kanslergade 8, 2., Kbh. Ø.
- Hansen, Kirsten, »Solviggård«,
Bæring, 5634 Sandager, Od. a.
- Hansen, Linda, Byejejen 36, Kilde-
brønde, 2670 Greve Strand, Ro. a.
- Hovmand, *Nina* Luise, Olesvej 15,
2950 Vedbæk, Frb. a.
- Jelsbak, Susanne Bruus, A/M »Land-
sogn«, Karolinevej 1, 4200 Slagel-
se, So. a.
- Jensen, Anne Margrethe, Damgårds-
vej 4, 4671 Strøby, Præ. a.
- Jensen, Dorte Kruuse, »Hvidbo«,
Vetterslev, 4100 Ringsted, So. a.
- Jensen, Karin, Hus 8 a, Flakkebjerg
st., 4200 Slagelse, So.a.
- Jensen, Lene, Søndergade 61,
9640 Farsø, Ål. a.
- Jensen, Solveig Bech, Gerlev,
4200 Slagelse, So. a.
- Jensen, Vivi, Rothsgade 4, 5.,
København Ø.
- Johansen, Bente, Morelvej 15,
2740 Skovlunde, Kbh.s a.
- Jørgensen, Anne Margrethe, Orms-
toft, 6400 Sønderborg, Søbg. a.
- Jørgensen, *Else* Margrethe, »Rønne-
vang«, Heinstrup, Gundsøllille,
4000 Roskilde, Ro. a.
- Jørgensen, *Mona* Merete, Asylgade 13,
2800 Kongens Lyngby, Kbh.s a.
- Knold, Else Pinstrup, Handest,
8990 Fårup, Ra. a.
- Knudsen, Birgitte, Klitrosevej 17,
7500 Holstebro, Rkg. a.
- Koefoed, *Kirsten* Bodil, Dannebrogsg-
gården, Lyndby, 4060 Kirke-
Såby, Ro. a.
- Kramer, Lisbeth, Voel Bageri,
8600 Silkeborg, Skbg. a.
- Kristensen, Anne Marie, Geislersgade
24, 2., 2300 København S.
- Krogh, Anette, Sønderengen 38,
2860 Søborg, Kbh.
- Langballe, *Kari* Ellen, Elgefaret 23,
Bekkestua, Bærum, Norge.
- Larsen, *Dorte* Jytte, Slangstrupsgade 16,
3400 Hillerød, Frb. a.
- Larsen, Else Marie Steensgaard,
»Møballehøj«, 8732 Hovedgård,
Skbg. a.
- Larsen, Inger, »Dyregård«, Heldager,
5700 Svendborg, Svb. a.
- Lyck, Inger Marie, Sygehusvej 30,
8660 Skanderborg, Skbg. a.
- Larsen, Jytte, Våbenstedvej 29,
2730 Herlev, Kbh.s a.
- Löbben, Karen Johanne (Tulli),
Vakergård, Norderhov, Buskerud,
Norge.
- Mielche, Birthe, Byevej 88,
2760 Måløv, Frb. a.
- Mikkelsen, Inger Bjerre, Pøtgård,
7580 Bur, Rkg. a.
- Nake, Judith, Novembervej 12 st. v.,
2730 Herlev, Kbh.s a.
- Nevers, Britt, Drosselvej 80, 3.,
2000 København F.
- Nielsen, Bente Elise, Drewsensvej 21,
5000 Odense, Od. a.
- Nielsen, Conny, Årdestrup, 9520
Skørping, Ål. a.
- Nielsen, Karen *Jette* Raahede,
»Hebo«, Terslev, 4690 Haslev,
Præ. a.

Elevlisten

- Niring, Birte, Viemosebro 16,
2700 Brønshøj, Kbh.
- Olesen, *Lone* Birthe, N.I.O.G.T.,
Byglandsgade 5, 2300 Køben-
havn S.
- Olsen, Marin *Kathrina* Jóhanna,
Svínoy, 3870 Klakksvik, Föroyar.
- Olsen, *Tove* Vita, Sandvejen 18,
Kikhavn, 3390 Hundested, Frb. a.
- Panstrup, Margrete, Frederiksborg-
gade 42, 2., 1360 København K.
- Pedersen, *Eva* Annette, »Mosevang«,
Stestrup, 4360 Kr. Eskilstrup,
Ho. a.
- Pedersen, Gerda Harborg, Holme-
lundsvej 17 st. v., 2650 Hvidovre,
Kbh.s a.
- Pedersen, Merete Mark, Sibiriensvej
260, 5340 Revninge, Od. a.
- Pedersen, Poula Lynggaard, Sillers-
lev, 7990 Øster Assels, Thi. a.
- Poulsen, Inge Østergaard, Todbjerg
præstegård, 8530 Hjortshøj, Ra. a.
- Poulsen, *Jensigne* Johanne Birthe,
Radiofjeldet B 538, 3900 Godthåb,
Grønland.
- Poulsen, Kirsten, Bøvl, 7260 Sdr.
Omme, Ve. a.
- Røpke, Laila Birgitta Mariann,
Søvejen 6, 3000 Helsingør, Frb. a.
- Simonsen, Inge Lise, Ejdrup,
9661 Vegger, Ål. a.
- Skifte, Arnánguaq Magdaline, Jens
Lyberthsvej 316 B, 3912 Sukker-
toppen, Grønland.
- Sveistrup, Gerda, »Tingmosegård«,
Valsgård, 9500 Hobro, Ål. a.
- Svendsen, Margot, Søliljevej 41,
2650 Hvidovre, Kbh.s a.
- Søndergaard, Lone, Schacksgade 8, 5.,
1365 København K.
- Sørensen, Lis Brix, Rugmarken 75, 2.
th., 3060 Espergærde, Frb. a.
- Torgersen, Eva, Storåsveien 7,
Hauketo, Oslo, Norge.
- Vinggård, Britta, Selskovvej 24,
3400 Hillerød, Frb. a.
- Wikkelsø, Hanne, Fynshovedvej 18,
5370 Mesinge, Od. a.
- Wood, Lesley, 20 Valencia Ct.,
Portola Valley, California, USA.

Billederne

Træsnittene »Nøgne grene« s. 6 og »Udby præstegård« s. 21 er af *Emil Petersen*. Et telefonbillede s. 9, som viser en forsamling i Prag den 4. august i år (Johan Hus' statue i den gamle bydel, omgivet af unge demonstranter), er udlånt af *Nordisk Pressefoto*. Billedet af atom-protestmarchen 1962 på s. 13 er lånt os af *Politikens Presse Foto*. Fotografierne fra Nairobi i Kenya s. 29 og 39 er lånt hos *U-landssekretariatet*; de er fotograferet af *Jens Bjerre*. Billedet s. 57 viser et møde i Sikkerhedsrådet i New York; vi har lånt det i *Forenede Nationers Informationskontor* i København. Vignetterne er af forskellige: Skovduerne på s. 25 er af *Bjarne Nielsen*, landevejen gennem det flade landskab s. 47 af *Erling Jubl*, det lille træ s. 54 af *Matisse*, Don Quixote på hesten Rosinante s. 60 er af en ukendt kunstner, ravnene Hugin og Munin s. 68 er *Niels Skovgaards* vindfløj på Roskilde Højskole, talerstolen og hesteskoen s. 90 og 95 er af *J. R. Hedegaard*. De små vignetter s. 85 og 92 er gjort af *Klee*. Maleriet, som er gengivet s. 49, er *Frede Christoffersens* »Sol over Lumsås«. De fleste skolefotos er af *Ernst Locke*, Tønder; enkelte er dog skudt af elever.

